

**UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA FILOZOFICKÁ
KATEDRA HISTORICKÝCH VĚD**

**PRAŽSKÉ DOMY CHLUMECKÉ LINIE RODU
KINSKÝCH V 18. STOLETÍ**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

AUTOR PRÁCE: Petra Fučilová

VEDOUCÍ PRÁCE: Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.

2008

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Katedra historických věd
Akademický rok: 2006/2007

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Petra FUČILOVÁ**

Studijní program: **B7105 Historické vědy**

Studijní obor: **Kulturní dějiny**

Název tématu: **Pražské domy chlumecké linie rodu Kinských v 18. století**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Posluchačka provede hlubší sondu do domovní držby chlumecké linie rodu Kinských v Praze v 18. století. Poslouží jí k tomu bohaté materiály dochované v rodinném archivu této větve (SOA Zámorsk). Cílem je určit, kde stály jejich domy, kolik jich bylo, jak často byly využívány a jak byly vyzdobeny a zařízeny. Jádro práce by měla tvořit především analýza inventářů majorátního domu na Malé Straně, jež by měla být zasazena do širšího kontextu šlechtického bydlení v Praze v raném novověku.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

FEJTOVÁ, Olga, Příspěvek k sociálně-ekonomické charakteristice Nového Města pražského v 17. století. Domovní majetek jako výraz sociálně-ekonomického potenciálu města, Documenta Pragensia 17, 1998, s. 171-183; KUBEŠ, Jiří, Reprezentační funkce sídel šlechty z českých zemí (1500-1740), disertační práce, České Budějovice 2005 (kapitoly o Praze a Vídni); KUBEŠ, Jiří, Sídla Jana Jiřího Jáchyma hraběte Slavaty z Chlumu a Košumberka (1634/37-1689) v proměně, Scientific Papers of the University of Pardubice, Series C, Faculty of Humanities 9, 2003, s. 55-87; LEDVINKA, Václav - MRÁZ, Bohumír - VLNAS, Vít, Pražské paláce, Encyklo-pedický ilustrovaný přehled, Praha 1995; LÍVA, Václav (ed.), Berní rula 3., Pražská města, Praha 1949; LO-RENC, Václav - TRÍSKA, Karel, Černínský palác v Praze, Praha 1980; MAŤA, Petr, Soumrak venkovských rezidencí. "Urbanizace" české aristokracie mezi stavovstvím a absolutismem, Opera historica 7, 1999, s. 139-162; POCHE, Emanuel - PREISS, Pavel, Pražské paláce, Praha 19782; VALENTA, Aleš, Dějiny rodu Kinských, České Budějovice 2005.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.

Katedra historických věd

Datum zadání bakalářské práce:

30. dubna 2007

Termín odevzdání bakalářské práce:

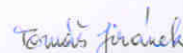
31. března 2008

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.

děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.

vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2007

Ráda bych poděkovala všem, kteří mi v uplynulých měsících dopomohli k tomu, aby mohla vzniknout tato práce. Děkuji pracovníkům Státního oblastního archivu v Zámrsku za ochotu při vyhledávání potřebných pramenů a knihovníkům v Městské knihovně v Chomutově, Univerzitní knihovně v Pardubicích a Studijní a vědecké knihovně v Hradci Králové za pomoc při shánění literatury k tématu. Největší dík však patří mému vedoucímu práce Mgr. Jiřímu Kubešovi, Ph.D. za četné konzultace, užitečné rady a praktické připomínky v průběhu psaní práce.

SOUHRN

Předložená bakalářská práce se zabývá pražskými domy, které vlastnila chlumecká linie rodu Kinských v 18. století. První část je věnována historii rodu Kinských. Prozkoumáme v ní, jak od konce 17. století postupně rostla moc nejvýznamnějších příslušníků rodu, jenž se významně zapsal jak do historie města Chlumce nad Cidlinou, tak do dějin celé střední Evropy. Následující kapitola se zabývá pražskými domy, které Kinští vlastnili. Nejprve se zaměříme na paláce, jež byly majetkem Kinských v době předbělohorské a bělohorské, poté se seznámíme s paláci, které vlastnil tento rod po Bílé hoře. Následující dvě kapitoly vycházející z analýzy materiálů dochovaných v rodinném archivu uvedené větve Kinských by se měly stát přínosem pro hlubší poznání způsobu šlechtického bydlení v Praze v 18. století. Ve třetí kapitole se zaměříme na majorátní dům v Ostruhové ulici na Malé Straně, který se do majetku Kinských dostal již v druhé polovině 17. století díky Františku Oldřichu Kinskému, za něhož v paláci proběhly poslední výrazné stavební úpravy. Po jeho smrti se stal palác součástí fideikomisu a od té doby se dědil v chlumecké linii rodu Kinských po celé 18. století. Pozornost soustředíme na každodenní život v tomto sídle, o jehož chod se staral domovník, neboť palác byl zejména od druhé poloviny 18. století trvale pronajímán. Poslední kapitola přináší na základě analýzy tří inventářů uvedeného majorátního domu detailnější poznatky o vnitřním členění paláce, a to zejména o obytně-reprezentačních prostorách, a prohlubuje tak znalosti o životě v pražských domech české šlechty v raném novověku.

Klíčová slova:

šlechta, Kinští, paláce, Praha, 18. století

SUMMARY

Following essay deals with the Prague houses that belonged to the ownership of the House of Kinsky living in Chlumec on Cidlina in 18th century. The first part of the work is devoted to the House of Kinsky and the history of the whole family. We will observe a gradual increase of their power because the House influenced the history of their seat in Chlumec and the history of the whole Europe as well. Next chapter is about the Prague houses from the Kinsky property. At first we will concentrate on the Kinsky palaces belonging to their property in the periods before and after the Battle of the White Mountain. New two chapters, based on analysis of materials preserved in the family archive, should become an acquisition to our proper knowledge of the Prague aristocracy lifestyle in 18th century. The third chapter is aimed at the entailed house in Ostruhová street in the Lesser Town, the house that became the Kinsky property in 2nd half of 18th century thanks to František Andrew Kinsky and was last rebuilt that time. After František Oldřich Kinsky's death the palace, mentioned above, became a part of the Kinsky property and was heritable in the line of Chlumec for the whole 18th century. We will focus our attention on everyday life in this palace that was put out to lease permanently since 2nd half of 18th century and whose working was attended by a janitor. The last part of the work brings more detailed knowledge of the inner division of the palace, especially of its residential and ceremonial apartments. The chapter is based on the analysis of the three inventories from above - mentioned entailed house and helps to deepen and elaborate our knowledge of the life of the Czech aristocracy in their homes and houses as it was practised in the early Modern Period.

Key words:

aristocracy, The house of Kinsky, palaces, Prague, 18th century

Obsah

I.	Úvod	1
II.	Historie rodu Kinských v 16. až 18. století	6
III.	Pražské paláce Kinských v 16. až 18. století.....	14
III.1.	Pražské paláce Kinských v době předbělohorské a bělohorské.....	14
III.2.	Pražské paláce Kinských v době pobělohorské	15
IV.	Palác Kinských v Ostruhové ulici	25
IV.1.	Vznik paláce a jeho barokní úpravy	25
IV.2.	Každodenní život v paláci v Ostruhové ulici v 18. století.....	31
V.	Topografie obytně-reprezentativních prostor paláce Kinských v Ostruhové ulici v druhé půli 18. století.	45
V.1.	Obytné prostory.....	47
V.2.	Reprezentativní prostory.....	56
V.3.	Hospodářské zázemí paláce	58
VI.	Závěr.....	63
VII.	Soupis pramenů a literatury	66
VIII.	Seznam příloh	71
IX.	Zusammenfassung.....	72

I. Úvod

Práce je příspěvkem k poznání problematiky pražských domů, jež vlastnila šlechta v 18. století. V uvedené oblasti lze nalézt dostatek informací o architektech, kteří budovu navrhli, o stavitelích, kteří ji poté podle předlohy postavili, o době, kdy se tak stalo, popřípadě o stavebním stylu. V neposlední řadě existuje rovněž poměrně bohatý materiál o osobách, jež v určité době konkrétní dům vlastnily. Poměrně hůře se ovšem získávají informace o tom, z jakých místností se domy skládaly, jak vypadaly interiéry domů, k jakým účelům byly jednotlivé prostory využívány, popřípadě jaké bylo jejich vybavení. Málo probádané jsou rovněž otázky týkající se toho, po jaký čas a k jakým účelům byly domy šlechtou využívány. Rozhodla jsem se, že se ve své práci zaměřím na všechny tyto otázky. Budu se snažit je co nejpodrobněji probádat a najít na ně odpovědi alespoň na příkladu rodu Kinských v druhé polovině 18. století.

Jelikož se šlechta v českých zemích začala systematicky zkoumat poměrně později, nenalzáme příliš široký výběr literatury na toto téma.¹ Zatímco se problematice šlechty v předbělohorském období badatelé soustavně věnují již delší dobu,² studium šlechty v období pobělohorském stálo delší dobu stranou zájmu české historiografie. Až v posledních letech vznikají první syntézy, které se týkají šlechty v raném novověku. Do období pobělohorského zasahuje práce, kterou vytvořil kolektiv autorů, který působí na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích.³ Petr Mařa je autorem velké syntézy, která se orientuje rovněž na aristokracii celého 17. století, dokonce v některých případech zasahuje až do první poloviny

---

¹ BŮŽEK, Václav. Šlechta raného novověku v českém dějepisectví devadesátých let. In BŮŽEK, Václav – KRÁL, Pavel (edd). *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku*. České Budějovice, 1999, s. 5-28. ISBN 80-7040-331-4; RAKOVÁ, Svatava. Pobělohorské Temno v české historiografii 90. let. Pokus o sondu do proměn historického vědomí. In *Český časopis historický* 99, 2001, s. 569-5. ISSN 0862-6111; KUBEŠ, Jiří. Vyšší šlechta z českých zemích v letech 1650 – 1750. Úvod do tématu. in: KUBEŠ, Jiří (red.). *Prameny k dějinám Pardubického kraje. Vyšší šlechta z českých zemích v období baroka (1650 – 1750). Biogramy vybraných šlechticů a edice typických pramenů*. Pardubice, 2007, s. 9 – 33. ISBN 978-80-7194-929-9.

² Jaroslav Pánek patří určitě k nejvýznamnějším historikům, jež se zabývají šlechtou v 16. a počátku 17. století. PÁNEK, Jaroslav. *Poslední Rožmberkové: Velmoži české renesance*. Praha, 1989. ISBN 80-7038-006-3. Mezi další autory, kteří se zabývají zmiňovaným tématem, patří: BŮŽEK, Václav. *Dvory velmožů s erbem růže: Všední a sváteční dny posledních Rožmberků a pánů z Hradce*. Praha, 1997. ISBN 80-204-0651-4; LEDVINKA, Václav. *Úvěr a zadlužení feudálního velkostatku v předbělohorských Čechách: Finanční hospodaření pánů z Hradce 1560 – 1596*. Praha, 1985; VOREL, Petr. *Páni z Pernštejna: Vzestup a pád rodu zubří hlavy v dějinách Čech a Moravy*. Praha, 1999. ISBN 80-86182-24-X; VÁLKA, Josef. *Česká společnost v 15. – 18. století: Společnost a kultura manýrismu. Bělohorská doba*. II. Praha, 1983; JANÁČEK, Josef. *Valdštejn a jeho doba*. 2. vydání. Praha, 2003. ISBN 80-86328-17-1.

³ BŮŽEK, Václav – HRDLIČKA, Josef – KRÁL, Pavel – VYBÍRAL, Zdeněk. *Věk urozených: Šlechta v českých zemích na prahu novověku*. Praha – Litomyšl, 2002. ISBN 80-7185-417-4.

18. století.⁴ V těchto pracích lze najít k problematice šlechtických sídel poměrně velké množství obecných informací.

Tématem šlechty se dále zabývají sborníky, ze kterých bych na prvním místě jmenovala Operu Historicu, která vychází v Českých Budějovicích pod vedením již zmíněných Václava Bůžka a Pavla Krále.⁵ Studiu barokní šlechty se věnují i další historické studie, které porůznu vycházejí.⁶

Práce se věnuje problematice městských domů, nesmím proto opomenout zmínit několik prací, které se tímto tématem zabývají. K dispozici je několik syntetických zpracování. Obvykle se jedná o díla, jež představují jednotlivé konkrétní paláce, zároveň obsahují spoustu obecných informací o palácích.⁷ Poměrně podrobně popisuje jednotlivé pražské paláce či domy rovněž další literatura, která se věnuje dějinám jednotlivých domů, jejich architektuře a vzhledu.⁸

Jelikož cílem práce je zjistit, jaké postoje zaujali šlechtici ke svým palácům, jak probíhal každodenní život v paláci, je nutné se ještě seznámit s dostupnou literaturou, která se těmito tématům věnuje. Z pera Josefa Petráně a jeho kolektivu vyšla práce, která se snaží vykládat sociální dějiny a která pojímá dějiny hmotné kultury poměrně široce.⁹ Jiří Kubeš ve své disertační práci, která se rovněž věnuje fenoménu šlechty, tvrdí: „Jaroslav Pánek představil českému dějepisceví tezi o šlechtické rezidenční síti, která vznikala v případě velmi bohatých jedinců. Taková soustava sídel byla funkčně členěna na městskou a venkovskou větev a konkrétním příbytkům byly v jejím rámci svěřovány odlišné funkce.“¹⁰ Petr Maťa

⁴ MAŤA, Petr. *Svět české aristokracie 1500 – 1700*. Praha, 2004. ISBN 80-7106-312-6.

⁵ Jde především o tyto sborníky: BŮŽEK, Václav (ed.). *Příspěvky ke každodenní kultuře novověku*. České Budějovice, 1995. ISBN 80-7040-139-7; BŮŽEK, Václav – KRÁL, Pavel (edd.). *Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526 – 1740)*. České Budějovice, 2003. ISBN 80-7040-627-5; BŮŽEK, Václav (ed.). *Život na dvorech barokní šlechty (1600-1750)*. České Budějovice, 1996. ISBN 80-7040-188-5.

⁶ BŮŽEK, Václav – MAŤA, Petr. Wandlungen des Adels in Böhmen und Mähren in Zeitalter des „Absolutismus“ (1620 – 1740). in: Ronald G. ASCH (Hg.). *Der europäische Adel im Ancien Régime. Von der Krise der ständischen Monarchie bis zur Revolution (ca. 1600 – 1789)*. Köln – Weimar – Wien, 2001, s. 287 – 321; MAŤA, Petr, Leopold I. a poslední Slavata. K osobní korespondenci panovníků raného novověku. In HLAVÁČEK, Ivan – HRDINA, Jan (edd.). *Facta probant homines. Sborník příspěvků k životnímu jubileu prof. Dr. Zdeňky Hledíkové*. Praha, 1998, s. 245 – 258. ISBN 80-86197-00-X.

⁷ Nejprve starší práce: KUBÍČEK, Alois. *Pražské paláce*. Praha, 1946; POCHE, Emanuel – PREISS, Pavel. *Pražské paláce*. Praha, 1973. Dále novější práce: LEDVINKA, Václav – MRÁZ, Bohumír – VLNAS, Vít. *Pražské paláce: Encyklopedický ilustrovaný přehled*. Praha, 1995. ISBN 80-85770-90-3.

⁸ Jde především o: VLČEK, Pavel a KOL. *Umělecké památky Prahy. Malá Strana*. III. Praha, 1999. ISBN 80-200-0771-7; BAŤKOVÁ, Růžena a KOL. *Umělecké památky Prahy: Nové Město, Vyšehrad, Vinohrady, Praha I*. II. Praha, 1999. ISBN 80-200-0627-3; VLČEK, Pavel - HAVLOVÁ, Ester. *Praha 1610-1700: Kapitoly o architektuře raného baroka*. Praha, 1998. ISBN 80-85983-60-5.

⁹ PETRÁŇ, Josef a KOL. *Dějiny hmotné kultury III/1: Kultura každodenního života od 16. století do 18. století*. Praha, 1995. ISBN 80-7184-085-8.

¹⁰ Citace byla použita z KUBEŠ, Jiří. *Reprezentační funkce sídel vyšší šlechty z českých zemí (1500 – 1740)*. disertační práce. HŮ FF JU. České Budějovice, 2005, s. 10. Podrobněji se věnuje tématu rovněž:

rozšířil teze o rezidenční síti a pro raný novověk přišel s termínem šlechtická urbanizace, kterou chápe jako přesun těžiště šlechtického životního stylu do hlavních měst.¹¹ Navázal tak na články Václava Ledvinky.¹²

Jelikož se budu zabývat pražskými domy, jež vlastnil rod Kinských, nesmím opomenout zmínit se o literatuře, která se zabývá rodem Kinských. Především bych uvedla Aleše Valentu, který napsal o dějinách rodu Kinských poměrně obsáhlou publikaci.¹³ Dalším autorem, který se věnoval Kinským, je Ivan Brož.¹⁴ Významným osobnostem z rodu Kinských pak dali ve svých dílech prostor i další autoři.¹⁵ Zajímavé je rovněž dílo samotného Zdeňka Radslava Kinského.¹⁶ Dostatek informací poskytují dále naučné slovníky. Jelikož se mé téma věnuje 18. století, tedy době, kdy české země byly součástí habsburské monarchie, je možnost rovněž sáhnout do slovníků německých.¹⁷

Jak jsem již naznačila, ve své práci se budu věnovat pražským palácům, které vlastnili Kinští v 18. století. Práce je rozdělena do čtyř základních částí. V té první se budu zabývat historií rodu Kinských, neboť pokládám za nutné seznámit se šlechtickým rodem, který je pro tuto práci stěžejní, jelikož se jedná o jeho pražské domy, které budou podrobeny analýze. Bude mě hlavně zajímat, jakého postavení tento rod dosáhl zejména v 18. století. Ale vezmeme-li to po pořádku, nejprve se zmíním o úplných počátcích rodu, který až do 20. let 17. století nežíval rodové jméno Kinský, nýbrž Vchynský.¹⁸ Pokusím se popsat růst rodu, který se zapsal nejenom do historie města Chlumce nad Cidlinou, ale i do dějin střední Evropy. Zajímavé bude najít odpověď na to, jak se z Vchynských během téměř sta let stal

---

PÁNEK, Jaroslav. Život na šlechtickém sídle v předbělohorské době. In BOBKOVÁ, Lenka – NEUDERTOVIÁ, Michaela (edd.). *Život na šlechtickém sídle v XVI. - XVIII. století*. Ústí nad Labem, 1992, s. 9 – 27.

¹¹ MAŤA, Petr. Soumrak venkovských rezidencí. „Urbanizace“ české aristokracie mezi stavovstvím a absolutismem. In BŮŽEK, Václav – KRÁL, Pavel (edd.). *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku*. České Budějovice, 1999, s. 139 – 162. ISBN 80-7040-331-4.

¹² LEDVINKA, Václav. Dům pánů z Hradce Pod stupni: Příspěvek k poznání geneze a funkcí renesančního šlechtického paláce v Praze. In *Folia Historica Bohemica*. 10, 1986, s. 269 - 319; TÝŽ. Funkce venkovských rezidencí a pražských paláců jihočeské šlechty v 16. a 17. století. In BOBKOVÁ, L. – NEUDERTOVIÁ, M. (edd.). *Život*, s. 31 – 48. Touto tematikou se zabýval rovněž KUBEŠ, Jiří. Jan Libra ze Soběnova. Rožmberský hospodář v Praze a jeho každodenní život (1604 - 1609). In *Pražský sborník historický* 31, 2000, s. 93 – 148. ISBN 80-85917-76-9. ISSN 0555-0238.

¹³ VALENTA, Aleš. *Dějiny rodu Kinských*. České Budějovice, 2004. ISBN 80-86829-057.

¹⁴ BROŽ, Ivan. *Velké postavy rodu Kinských*. Praha, 1997. ISBN 80-85243-87-3.

¹⁵ KALISTA, Zdeněk. *Čechové, kteří tvořili dějiny světa*. Praha, 1999. ISBN 80-901760-4-6 se ve své práci věnuje mimo jiné Františku Oldřichovi Kinskému z Vchynic a Tetova; BŮŽEK, Václav. *Rytíři renesančních Čech*. Praha, 1995. ISBN 80-85770-28-8; HALADA, Jan. *Lexikon české šlechty: erby, fakta, osobnosti, sídla a zajímavosti*. I. Praha, 1994. ISBN 80-85770-11-3; KUČA, Karel. *Chlumecko a Novobydžovsko. Historie a architektonické památky Poceradliní*. I. Hradec Králové, 1995. ISBN 80-901906-0-X;

¹⁶ KINSKÝ, Zdeněk, Radslav. *Rod Kinských na Chlumci: Z toho co jsem slyšel a četl*. Praha 1930.

¹⁷ *Ottova encyklopedie obecných vědomostí na CD-ROM (dále OSN)*. VII, IX, XVI, XIX; WURZBACH, Constantin von. *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*. 7. Wien, 1861, s. 368 – 378.; ZEDLER, Johann Heinrich. *Grosses vollständiges Universallexicon*. sv. 15 (o Kinských), sl. 357 - 360. [cit. 2007 – 18 - 5]. URL: < digitalizovaná verze na www.zedler-lexikon.de >.

¹⁸ VALENTA, A. *Dějiny*, s. 9.

bohatý a vážený rod Kinských, kterému byli nakloněni dokonce i panovníci. Příslušníci rodu zastávali nejvyšší funkce ve Vídni.¹⁹ Doložím, že od poloviny 18. století se rodu přestává postupně dařit, a to z nejrůznějších příčin. Pro tuto práci je nejdůležitější chlumecká větev Kinských, jejímž zakladatelem se stal v 18. století František Ferdinand.²⁰

Kdy, kde a kolik domů vlastnili Kinští v Praze, to bude hlavním tématem druhé kapitoly. Stěžejní pro mě bude zjistit, který Kinský vlastnil v Praze dům, kde se tento dům nacházel, za jakých podmínek byl získán, jak dlouho byl v majetku Kinských, kdy a za jakou cenu byl dům prodán. Informace budu nejprve sledovat u domů, které vlastnili Kinští v době předbělohorské, poté se zaměřím na domy, které byly ve vlastnictví Kinských po Bílé hoře až do smrti Václava Norberta Oktaviána Kinského v roce 1719. Nejvíce prostoru věnuji domům, jež vlastnili Kinští v 18. století, zejména pak těm, které vlastnila chlumecká větev Kinských. Obecné informace o problematice šlechtických sídel mi poskytnou zejména díla Jiřího Kubeše či Jaroslava Pánka.²¹

Ve třetí části se budu věnovat analýze doposud nevydaných archivních pramenů, které pocházejí z rodinného archivu Kinských, jenž se nachází ve Státním oblastním archivu v Zámrsku. Prameny vypovídají o majorátním paláci Kinských v 18. století. Palác vznikl spojením dvou domů. František Oldřich hrabě Kinský si zakoupil postupně v 60. a 70. letech 17. století v Ostruhové ulici dva domy, které stály vedle sebe. Poté oba domy nechal stavebně spojit, tím umožnil vznik paláce.²² V další části kapitoly mě bude zajímat, jaké další majitele měl palác, který vložil Václav Norbert Oktavián Kinský do fideikomisu, čímž se palác stal majorátním domem Kinských. Neméně zajímavé bude sledovat, jak probíhal každodenní život v paláci, jelikož Kinští pobývali po většinu času ve Vídni, kde vykonávali své funkce.²³

Z pramenů, které obsahují instrukci pro domovníka, vyplývá, že Kinští na počátku 18. století minimálně jednoho zaměstnávali. Zmiňuje se o něm již Jiří Kubeš ve své disertační práci.²⁴ Zajímavé bude porovnat pracovní náplň domovníka Kinských v 18. století s domovníkem Rožmberků, zaměstnaným u nich o století dříve.²⁵ Kinští svůj majorátní dům

---

¹⁹ Což dokazuje například osoba Františka Oldřicha Kinského, oblíbence císaře Leopolda I., jenž se stal nejvyšším kancléřem Království českého. KALISTA, Z. c. d., s. 157 – 163.

²⁰ BROŽ, I. c. d., s. 48 – 86.

²¹ PÁNEK, J. *Život*; KUBEŠ, J. *Reprezentační funkce*. Dále: DEJMKOVÁ, Ivana. Šlechtické domy a paláce v berních materiálech z let 1653 - 1817. In *Documenta Pragensia* 20, Praha, 2002, s. 131. ISBN 80-86197-40-9. ISSN 0231-7443; MAŤA, P. *Soumrak*, s. 151 – 152.

²² SOA Zámorsk, RA Kinských, inv. č. 779, kart. 40, koupě domu na Malé Straně 1676 - 1790.

²³ KUBEŠ, J. *Reprezentační funkce*, s. 136. Zajímavá je rovněž práce: KUBEŠ, Jiří. Sídelní strategie knížat z Lobkovic ve Vídni v raném novověku (1624 - 1734). In *Sborník historických prací* 3, Litomyšl, 2005, s. 93. ISBN 80-86971-01-5.

²⁴ KUBEŠ, J. *Reprezentační funkce*, s. 134 - 135.

²⁵ KUBEŠ, Jiří. Rosenbergica 3. Mezi hlavní městskou a venkovskou rezidencí. Komunikace Petra Voka z Rožmberka s pražskými hospodáři (1594 - 1611). In *Scientific Papers of the University of Pardubice* 9, 2003,

pronajímali jiným osobám, důležité bude zjistit, komu, kdy a za jakých podmínek palác, popřípadě jeho části, byly pronajímány. Nejvíce prostoru bude věnováno pronájmu paláce za Františka Ferdinanda, a to Aloisi Arnoštovi z Harrachu²⁶ a Vavřinci Špačkovi.²⁷

Poslední část práce opět vychází z nevydaných pramenů. Jedná se o tři inventáře z let 1760, 1769 a 1774, jež jsou uloženy opět v rodinném archivu Kinských ve Státním oblastním archivu v Zámrsku. Nejstarší inventář popisuje vybavení pražských domů, které Kinští vlastnili, z tohoto inventáře pravděpodobně použiji nejméně informací.²⁸ Zajímavější pro mě budou dva zbylé inventáře, které se týkají vybavení majorátního domu Kinských. Provedu jejich analýzu a následně se poté pokusím popsat topografii obytně-reprezentativních prostor paláce.²⁹ Jednotlivá obytně-reprezentativní apartmá pána, popřípadě paní domu se budu snažit porovnat s apartmá jiných rodů, budu hledat, v čem se shodují či naopak odlišují. Poměrně velkou část kapitoly věnuji jednotlivému zařízení, které se nacházelo v paláci. Zajímat mě bude rovněž výzdoba společenských prostor a neopomenout se věnovat hospodářskému zázemí, přičemž nejpodrobněji se zaměřím na kuchyňský komplex. Informace, které mi poskytly inventáře, se pokusím porovnávat s již zjištěnými a publikovanými informacemi.³⁰

---

s. 44. ISBN 80-7194-594-3. ISSN 1211-6629. SOA Zámrsk, RA Kinských, inv. č. 1274, kart. 71, instrukce pro pražského domovníka.

²⁶ SOA Zámrsk, RA Kinských, inv. č. 798, kart. 41, František Ferdinand pronajímal část domu Harrachovi.

²⁷ SOA Zámrsk, RA Kinských, inv. č. 777, kart. 40, pronájem pražských domů Vavřinci Špačkovi 1796 - 1800.

²⁸ Obsahuje informace o vybavení všech domů, které Kinští v Praze vlastnili. O majorátním domě je v inventáři informace méně. SOA Zámrsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 2883, kart. 141, inventář pražských domů 1760.

²⁹ SOA Zámrsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 754, kart. 40, inventář pražského domu 1769; SOA Zámrsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 799, kart. 41, inventář nábytku v majorátním domě 1774.

³⁰ PETRÁŇ, Josef a kol. *Dějiny hmotné kultury: Kultura každodenního života od 16. století do 18. Století*. II/1, s. 232- 235, 253 – 260, 262 - 3263, 329; KUBEŠ, J. *Reprezentační funkce*, s. 195, 204, 212, 223, 306; PLEVA, Martin. *Hmotná kultura moravské barokní šlechty ve světle pozůstalostních inventářů*, In *Acta Musei Moraviae*, 85, 2000, s. 133 - 134; TOGNER, Milan. *Historický nábytek*. Praha, 1993, s. 39, 59. ISBN 80-7184-085-8; HRDLIČKA, Josef. *Hodovní stůl a dvorská společnost: Strava na raně novověkých aristokratických dvorech v českých zemích (1550-1650)*. České Budějovice, 2000, s. 82, 91, 96. ISBN 80-7040-462-0; NEUDERTOVÁ, Michaela. „Item ve velkém fraucimře před luthausem se nachází...“. Příspěvek ke studiu inventářů pozdně renesančních rezidencí v severozápadních Čechách. In BŮŽEK, Václav - KRÁL, Pavel (edd.). *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku*. České Budějovice, 1999, s. 164, 175 – 176, 184. ISBN 80-7208-069-5; HOLASOVÁ, Andrea. Poznámky k problematice studia inventářů raněnovověkých šlechtických sídel jako jednoho z pramenů poznání kultury společnosti. In *Theatrum historiae. Sborník prací Katedry historických věd Fakulty filozofické Univerzity Pardubice 2*, 2007, s. 109, 112, 119, 176. ISBN 80-7395-027-9. ISSN 1802-2502.

II. Historie rodu Kinských v 16. až 18. století

„Z dochovaných dokladů patrno, že rod Kinských jest starobylého a ryze českého původu.“³¹

Jedná se o staročeský vladycký rod. Nejstarší dochované důkazy o životě jednotlivých příslušníků této dynastie v českých dějinách se dotýkají již 13. století. Po celý středověk a počátek novověku sdíleli jeho příslušníci stejný způsob života jako ostatní, ne nijak významné, rytířské rody. Od 2. poloviny 16. století se postupně příslušníci rodu objevují čím dál častěji ve vyšších zemských úřadech, pronikají do panského stavu a celý rod bohatne. K vrcholu svého vlivu a své moci dospěli Kinští v 18. století. Do dnešní doby se lze s potomky Kinských setkat.³²

Trvale užívané rodové jméno se objevuje od roku 1281. Nemělo ale od začátku dnešní podobu Kinský, nýbrž členové rodu se nazývali Vchynští ze Vchynic a Tetova, což bylo odvozeno od tvrze a vesnice u Lovosic, kde se nacházelo původní sídlo rodu.³³ Vchynští se členili do mnoha větví, k neznámějším patří oparensko-měrunická nebo Razitčtí ze Vchynic a další větve, které většinou ve středověku vymřely. Z vladyků Vchynských se postupně stávali rytíři, hrabata a dokonce i knížata.³⁴ Erbem jim vždy byly tři stříbrné vlčí tesáky (vlčí zuby), či kančí kly na rudém štítě.³⁵

Na přelomu 16. a 17. století se český rytířský stav nacházel na rozcestí. Některé rytířské rody se řadily k nejbohatší šlechtě v zemi, jejich politický vliv se ale nemohl srovnávat s mocí panstva, které ovládalo hlavní zemské úřady, proto rytíři usilovali o povýšení do panského stavu.³⁶ Radslav Vchynský (†1619) se stýkal s vlivnými pány, měl rozsáhlou politickou aktivitu s prohabsburským charakterem. Snažil se proniknout mezi pány tím, že získá císařovu přízeň. Rozhodl se dosáhnout panského titulu restitucí, tj. obnovením. Nechal vyrobit několik falešných listin dokazujících příbuznost Vchynských s panským rodem Tetaurů z Tetova, jenž měl téměř shodný erb s Vchynskými, chtěl tím dokázat starobylost rodu. Přestože z hlediska pozdější historické kritiky šlo o evidentní falza,

³¹ Takto v roce 1930 hodnotil své předky Zdeněk Radslav Kinský. BROŽ, I. *Velké postavy rodu*, s. 6.

³² TAMTÉŽ; HALADA, J. *Lexikon*, s. 72.

³³ TAMTÉŽ.

³⁴ VALENTA, A. *Dějiny*, s. 9 – 10.

³⁵ HALADA, J. *Lexikon*, s. 72; Vyobrazení erbu Kinských, které je v černobílém provedení, se nachází: VALENTA, A. *Dějiny*, s. 296.

³⁶ MAŤA, P. *Svět*, s. 158 - 160; BŮŽEK, V. *Rytíři*, s. 140 – 147.

Rudolf II. udělil 21. března 1596 Vchynským status panského rodu. Od té doby se Radslav a ostatní příslušníci rodu začali psát „ze Vchynic a Tetova“.³⁷

Další významný krok v dějinách rodu Kinských podnikl Václav Vchynský (1572 - 1626).³⁸ Zaujímal negativní postoj k císaři Rudolfovi II., snažil se dokonce o jeho sesazení. Postavil se na stranu Matyáše, který po své korunovaci na českého krále odměnil Václava Vchynského dominiem kolínským a chlumeckým.³⁹ Kromě Václava, který konvertoval ke katolicismu, byli všichni sourozenci Vchynští spjati se stavovskou rebélií a vládou Fridricha Falckého. Z toho jasně vyplývá jejich další budoucnost.⁴⁰

V neposlední řadě se nesmí zapomenout na postavu Viléma Vchynského (1574 – 1634), posledního bratra Václavova, jemuž Ferdinand II. přenechal konfiskované statky jeho bratra Radslava a přiznal roku 1628 titul hraběte. Prastará listina, uložená v rodinném archivu Kinských v Zámrsku, odůvodňuje Vilémovo povýšení starým jménem a původem pánů ze Vchynic a jeho věrností Habsburkům za stavovské rebelie. Text listiny uvádí důsledně Viléma ze Vchynic, přesto novopečený hrabě začal užívat nové rodové jméno „Kinský“.⁴¹

Chlumecké panství po smrti Václava Vchynského převzal jeho jediný syn Jan Oktavián (1601 – 1669).⁴² Vladařením Jana Oktaviána Vchynského v Chlumci začala další kapitola historie rodu i města Chlumce nad Cidlinou. Přízeň císaře Ferdinanda II. vůči Kinskému se projevila také v roce 1635 darováním panství Česká Kamenice. Za třicetileté války bylo chlumecké panství pleněno švédskými vojsky. Poslední průtah vojenských oddílů v roce 1648 byl zároveň na téměř 100 let posledním vpádem nepřátelských vojsk do tohoto panství. Po skončení války se stal Chlumec nad Cidlinou hlavní rezidencí Kinských.⁴³

---

³⁷ Způsob, kterým Vchynští získali panský stav, pobouřil staré panské rody, jež žádaly prozkoumání pravosti tetaurovských listin. Celou záležitost musel vyřešit císař Rudolf II., který 11. března 1611 potvrdil tento stav. Možná tomu napomohla právě probíhající válka s Turky, krize mezi členy habsburského rodu nebo účelná úvěrová politika samotného Radslava. Nakonec se k potvrzení přidal o týden později zemský sněm. Tím se stali Vchynští vedle Černínů a Vratislavů jediným rytířským rodem povýšeným na začátku 17. století, který se dokázal výrazně politicky prosadit i v pobělohorském období. BŮŽEK, V. *Rytíři*, s. 140 – 147; HALADA, J. *Lexikon*, s. 72 ; KUČA, K. *Chlumecko*. I, s. 189.

³⁸ BŮŽEK, V. *Rytíři*, s. 147 – 148.

³⁹ Císař Ferdinand II. roku 1619 potvrdil držbu chlumeckého panství. TAMTĚŽ, s. 148 - 151.

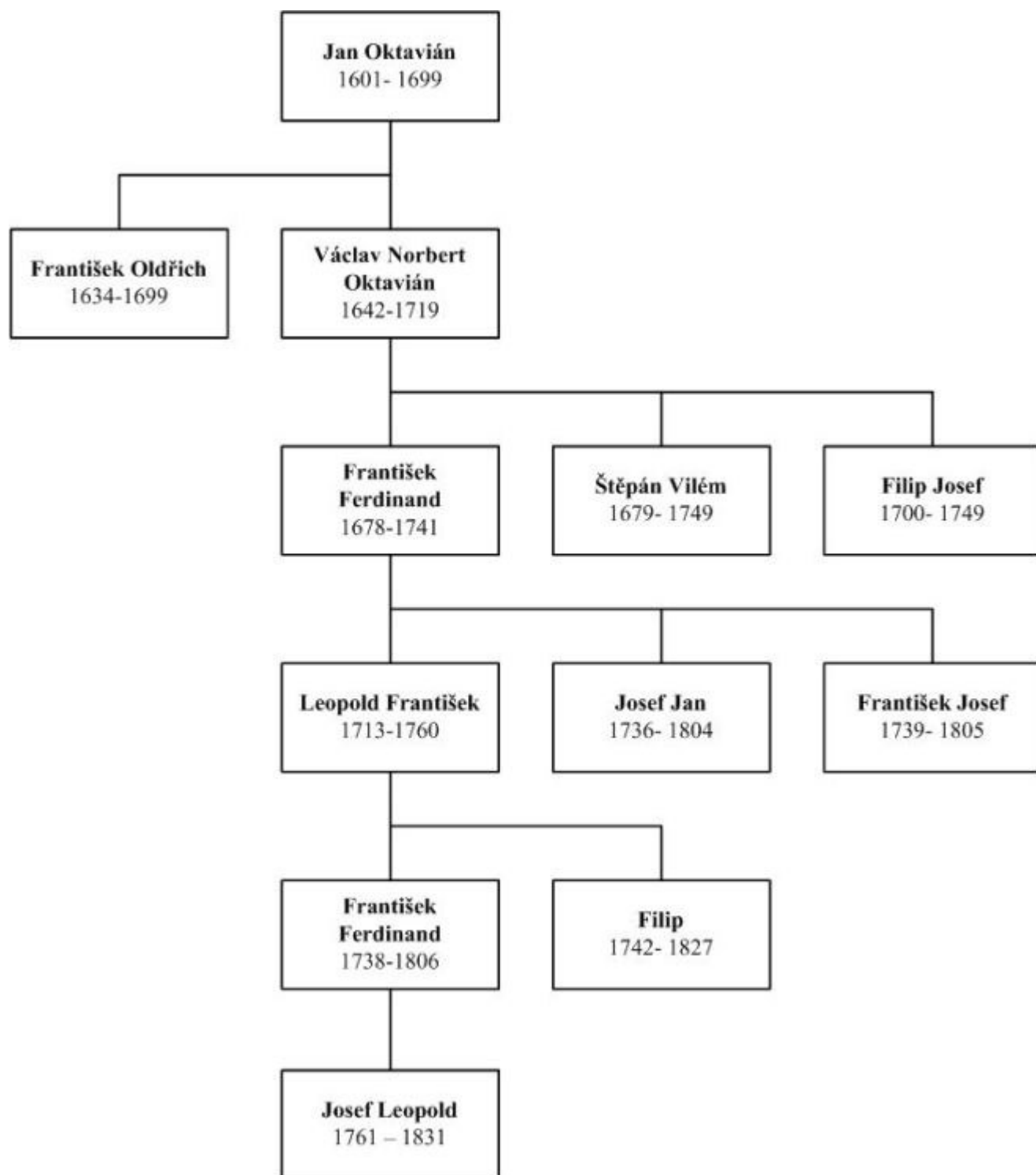
⁴⁰ Například Radslav ml. po Bílé hoře utekl ze země, jeho majetek byl zkonfiskován, zemřel v Leydenu. Oldřich (1583 – 1620), který se podílel aktivně 23. května 1618 na druhé pražské defenestraci, se nedožil ani Bílé hory. VALENTA, A. *Dějiny*, s. 40 – 44.

⁴¹ Lze se domnívat, že ho ovlivnil pobyt v německém prostředí. Nejstarší doklad o existenci nového příjmení nalezl Aleš Valenta v listu Viléma Kinského českému kancléři Karlu z Liechtensteina z 2. června 1623. TAMTĚŽ, s. 48; TUMA, Patry – ARTUR, Maria. *Po stopách rodu Vchynských v českém písemnictví a o jeho vztazích k národnímu životu našemu: Studie*. A. T. Chlumecký. Praha, 1919, s. 21.

⁴² Uznání vlastnictví bylo omezeno podmínkou, že držitel i jeho dědici musí panství postoupit zpět králi, kdyby jim za ně rozhodl dát náhradou jiné panství stejné hodnoty. Kromě toho si král vyhradil právo lovu v chlumeckých lesích. KUČA, K. *Chlumecko*. I, s. 195.

⁴³ TAMTĚŽ, s. 198.

Rodokmen Kinských (17. – poč. 19. století)⁴⁴

⁴⁴ Rodokmen Kinských od počátku 17. století do 30. let 19. století. Základem rodokmenu je chlumecká linie rodu Kinských, konkrétně jednotliví Kinští, kteří vlastnili v Praze domy. VALENTA, A. *Dějiny*, s. 303 – 308; KINSKÝ, Z. R. *Rod*, s. 14 – 26.

Jan Oktavián Kinský šplhal po kariérním žebříčku stále výš, stal se prvním komořím Ferdinanda III. (1645) a byl jmenován tajným radou, na tuto kariéru navázali oba synové, kteří dosáhli rovněž vysokých funkcí.⁴⁵ Vlivnějším z nich, a možná vůbec politicky nejmocnějším představitelem rodu Kinských ve službách Habsburků, byl prvorozený František Oldřich (1634 - 1699).⁴⁶

Již od mládí byl František Oldřich pohlcován diplomatickými a dvorskými povinnostmi, jež si vyžadovaly dlouhé pobyty mimo Čechy, přesto si našel čas na občasný dohled nad hospodářstvím chlumeckého panství.⁴⁷ František Oldřich se stal oblíbencem císaře Leopolda I. Stoupal rychle po kariérním žebříčku, v roce 1683 se stal nejvyšším kancléřem, tj. fakticky ministrem pro Země Koruny české, jehož podpis nesměl chybět na žádném dokumentu, který císař adresoval jejich stavům či místodržícím.⁴⁸ Byl mu udělen také řád zlatého rouna.⁴⁹ Za manželku si vzal dvorskou šlechtičnu Annu Ursenbeckovou. Narodil se jim jen jediný syn, jenž krátce po narození zemřel. Z toho vyplývá, že se tedy žádný potomek nedožil dospělosti.⁵⁰

Václav Norbert Oktavián Kinský (1642 – 1719), druhorozený syn, je pro tuto práci mnohem důležitější z hlediska další budoucnosti Kinských, zejména pak jejich chlumecké linie. Jeho otec mu odkázal v závěti Českou Kamenici.⁵¹ Na Václava Norberta Oktaviána zbyl nelehký úkol, musel zajistit další budoucnost svého rodu. Nezklamal svůj rod, vedl si dobře, působil jako prezident apelačního soudu, nejvyšší komorník, svou kariéru završil jako český dvorský kancléř.⁵²

Poté, co zemřel František Oldřich, zdědil Václav Norbert Oktavián také chlumecké dominium. Navíc získal od císaře Josefa I. zmocnění vymazat ze zemských desek starou královskou výhradu, že císař má právo za přiměřenou náhradu panství chlumecké v každém čase na sebe zpět převést. Od té doby toto již neplatilo, a tak teprve tímto aktem se Chlumeck nad Cidlinou stal opravdu pevným rodovým střediskem Kinských.⁵³ Poté se panství stalo rodinným fideikomisem. Byla to záruka, že investice do reprezentativní výstavby Chlumce

---

⁴⁵ KUČA, K. *Chlumecko*. I, s. 228; TUMA, P. – ARTUR, M. *Po stopách*, s. 22.

⁴⁶ ZEDLER, J. H. *Grosses vollständiges Universallexicon*. 15, sl. 357.

⁴⁷ FRANCEK, Jindřich – HARTMAN, Josef. *Chlumeck nad Cidlinou: Stručné dějiny města*. Hradec Králové, 1985, s. 49.

⁴⁸ Byla to nejvýznamnější úřední funkce, které mohl český kavalír v této době dosáhnout, v rychlém sledu byli později jmenováni další tři Kinští, post drželi dohromady 42 let, vytvořili tak monopol na tento významný úřad ve vrcholném baroku. TAMTÉŽ, s. 67; Poměrně podrobně se věnuje kariéře Františka Oldřicha Zdeněk Kalista: KALISTA, Z. *Čechové*, s. 157 – 163; MAŤA, P. *Svět*, s. 361.

⁴⁹ TAMTÉŽ.

⁵⁰ TAMTÉŽ; VALENTA, A. *Dějiny*, s. 65.

⁵¹ KUČA, K. *Chlumecko*, I, s. 228.

⁵² MAŤA, P. *Svět*, s. 361.

⁵³ TAMTÉŽ.

nemohou Kinští v budoucnu ztratit.⁵⁴ Dále pak získal panství Choceň, Sloup a Rataje nad Sázavou.⁵⁵

Václav Norbert Oktavián Kinský si vzal za svoji první manželku Annu Františku z Martinic, která zemřela roku 1694. Poté si vzal Annu Terezii z Nesselrode, kterou rovněž přežil, jelikož zemřela o dva roky dřív než samotný Kinský. Dohromady měl šestnáct dětí, z toho sedm synů.⁵⁶ Václavem Norbertem Oktaviánem Kinským končí jednotná držba rodových panství v Čechách, která byla po jeho smrti rozdělena mezi pět synů, což vyplynulo z Kinského testamentu.⁵⁷ Přesné rozdělení je názorně zachyceno v následující tabulce 1.

Tabulka 1:

Rozdělení panství, jež vyplývá z testamentu V. N. Oktaviána Kinského, mezi jeho syny⁵⁸

František Ferdinand	fideikomis, alodiální statek Kratonohy
Filip Josef	Česká Kamenice, Sloup, Radošín *
Josef Jan Maxmilián	Česká Kamenice, Sloup, Radošín *
Štěpán Vilém	Rataje, Choceň, Rychmburk, Rosice
František Karel	Prčice, Koloděje, Dražičky

* Tato tři panství vlastnili bratři společně

Z hlediska vlastnictví pražských domů jsou ze synů nejdůležitější zejména tři. Nejstarší syn se jmenoval František Ferdinand (1678 – 1741).⁵⁹ Roku 1723 se stal „dědicem“ funkce nejvyššího českého kancléře. Karel VI. ho ocenil za jeho dlouholeté služby a udělil mu řád zlatého rouna.⁶⁰ František Ferdinand byl dvakrát ženatý. S první chotí Marií Terezií, hraběnkou z Fünfkirchenu, měl syna Leopolda Františka (1713 – 1760). Po smrti své první ženy (1729) se oženil s Markétou Augustinou, hraběnkou Palffyovou. Z tohoto manželství pocházejí dva chlapci, Josef Jan (1736 – 1804) a František Josef (1739 – 1805), a dcera Marie Anna.⁶¹

⁵⁴ KUČA, K. *Chlumecko*. I, s. 229 – 230.

⁵⁵ Dvě zůstala v majetku Kinských až do roku 1945. Srov. TAMTÉŽ.

⁵⁶ VALENTA, A. *Dějiny*, s. 303.

⁵⁷ TAMTÉŽ, s. 77 - 81; KUČA, K. *Chlumecko*. I, s. 230.

⁵⁸ Takto rozdělil V. N. Oktavián Kinský svým synům majetek, který byl v jeho rukách až do jeho smrti. Jedná se o praktickou část v závěti, je umístěna na konci testamentu. Srov. TAMTÉŽ; VALENTA, A. *Dějiny*, s. 79; BROŽ, I. *Velké postavy*, s. 52.

⁵⁹ KINSKÝ, Z. R. *Rod Kinských*, s. 16.

⁶⁰ VALENTA, A. *Dějiny*, s. 81, 85

⁶¹ FRANCEK, J. – HARTMAN, J. *Chlumec*, s. 82.

František Ferdinand, který se stal novým pánem Chlumce nad Cidlinou, je spojován s dokončením stavby nového reprezentačního sídla chlumecké linie Kinských, jejímž zakladatelem se stal on sám.⁶² Nový zámek Kinských je právem pokládán za jeden z nejpozoruhodnějších projevů vrcholného baroka v architektuře. Potvrzují to již jména umělců, které František Ferdinand Kinský získal k realizaci a následně pak vzniku zámku. Vybral jak vynikajícího projektanta, tak neméně skvělého stavitele.⁶³ Prvním byl Jan Blažej Santini - Aichl a druhým František Maxmilián Kaňka.⁶⁴ Dokonce císař a král Karel VI. po korunovaci na českého krále, která se odehrála 1723, navštívil zámek Kinských. Od té doby na památku jeho královské korunovace nese zámek příznačný název Karlova Koruna.⁶⁵ Chlumec navštívili i další významní hosté. Mezi nimi bezesporu dominoval tehdy již šedesátiletý Eugène François, aneb princ savojskocarignanský. Kinští si velice vážili návštěvy tohoto všeobecně známého vynikajícího vojevůdce Evžena Savojského.⁶⁶

Za svého života stihl ještě František Ferdinand rozšířit český majetek chlumecké linie rodu Kinských, jenž se rozrostl dále o panství Chroustovice na Chrudimsku.⁶⁷ Rovněž synům Františka Ferdinanda bude v kapitole věnován prostor. Ještě předtím je ovšem nutné představit v krátkosti druhou, knížecí linii rodu Kinských.

U zrodu této linie stál Štěpán Vilém (1679 – 1749), o rok mladší bratr Františka Ferdinanda. Po jistou dobu sloužil u císařského jezdeckva, kde se vypracoval do hodnosti plukovníka. Ale vojenskou službu záhy opustil, protože se mu naskytla lepší šance zúročit své kvality jako státník a na poli diplomacie.⁶⁸ Působil jako vyslanec v Petrohradě či Paříži, poté se prosadil v zemských funkcích. Ovšem ze všech funkcí odešel a snažil se dosáhnout knížecího titulu. Nakonec se knížetem skutečně stal, tím se stal rovněž prvním Kinským, který tohoto titulu dosáhl.⁶⁹ Za svoji ženu pojal Marii Josefu, dceru Waltera Františka Xavera Dietrichsteina. Měli spolu jediného syna Františka Josefa (1726 – 1752), který se stal druhým knížetem.

---

⁶² BROŽ, I. *Velké postavy*, s. 48. Dědicem se František Ferdinand stal až po 4 letech od doby, kdy jeho otec zemřel, bylo to z důvodu toho, že byl nezletilý. Poté, co dospěl a byl oprávněn převzít panství, se musel potýkat s jeho vysokým zadlužením, které stále stoupalo. Srov. VALENTA, A. *Dějiny*, s. 81 – 86.

⁶³ BROŽ, I. *Velké postavy*, s. 48

⁶⁴ TAMTÉŽ, s. 49 - 50. O Františku Maxmiliánu Kaňkovi se zmiňuje: VLČEK, Pavel (ed.). *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*. Praha, 2004, s. 294 – 297.

⁶⁵ FRANCEK, J. – HARTMAN, J. *Chlumec*, s. 51. O devět let později císař opět navštívil Karlovu Korunu. BROŽ, I. *Velké postavy*, s. 52.

⁶⁶ TAMTÉŽ, s. 51.

⁶⁷ KUČA, K. *Chlumecko*. I, s. 233 – 240.

⁶⁸ BROŽ, I. *Velké postavy*, s. 52.

⁶⁹ TUMA, P. – ARTUR, M. *Po stopách*, s. 22.

Poté, co zemřel bez mužského potomka, přešlo jeho dědictví na potomky Filipa Josefa (1700 – 1749), třetího syna Václava Norberta Oktaviána Kinského. Třetím knížetem se měl stát již Filip Josef, který byl rovněž skvělým diplomatem a stal se čtvrtým Kinským zastávajícím úřad nejvyššího kancléře českého království.⁷⁰ Titulu se nedočkal, jelikož zemřel o dva měsíce dříve než jeho bratr. Z toho důvodu se knížecího titulu dočkal až jeho syn František Oldřich (1726 – 1792).⁷¹

Vraťme se nyní k chlumecké linii rodu Kinských. Poté, co František Ferdinand zemřel, byl pochován do rodinné hrobky u sv. Salvátora v Praze.⁷² Na konci 40. let 18. století končí pomalu téměř stoletá éra zcela mimořádného vzmachu jednoho šlechtického rodu, jejíž počátek spadá do doby po polovině 17. století, kdy se František Oldřich prosadil v okolí arcivévody a budoucího císaře Leopolda. Po roce 1750 zahajují místo Kinských úspěšné úřední kariéry ve službách Habsburků jiné české rody, zejména Chotkové a Kolovrati. Přestože lze pozorovat u Kinských absence nejvyšších kancléřů a hofmistrů, stále se mezi nimi najdou zajímaví jedinci, zejména pak potomci Františka Ferdinanda, kteří se nevzdávají a snaží se bojovat proti úpadku.⁷³

František Josef, jenž se zapsal do dějin reformou vojenského školství a stal se spoluzakladatelem Učené společnosti, sloužil Habsburkům jako aktivní důstojník a vojenský pedagog bezmála padesát let. Jeho bratr Josef Jan patřil rovněž k vojákům.⁷⁴ Oba bratři vedli neustálé spory ohledně majetku se svým nevlastním bratrem Leopoldem Františkem, který se roku 1741 ujal chlumeckého panství.⁷⁵

Klidný mírový vývoj prvních desetiletí 18. století byl přerušen událostmi dvou tzv. slezských válek (1740 – 1742, 1744 – 1745), kdy Marie Terezie bojovala proti Prusku. Po první slezské válce zavítala Marie Terezie po své korunovaci na českou královnu roku 1743 na Karlovu Korunu, kde dokonce na krátký čas pobyla. Další panovnická návštěva proběhla hned po druhé slezské válce v roce 1747, kdy na chlumecký zámek zavítal a svou návštěvou poctil Kinské princ Karel. V neposlední řadě nesmí být opomenuty dvě návštěvy, které na

---

⁷⁰ V dohodě, která proběhla mezi bratry, se Štěpán Vilém zavázal, že v případě vymření jeho mužského potomstva přejde knížecí titul na Filipovu pošlost. VALENTA, A. *Dějiny*, s. 109.

⁷¹ TAMTÉŽ, s. 146.

⁷² Během vpádu pasovských vojsk 1611 do Prahy projevil Václav Vchynský velikou odvahu a pomohl zabránit lůze v útoku na klementinskou jezuitskou kolej. Proto není náhoda, že právě v kryptě jezuitského klementinského kostela sv. Salvátora našli v 17. a 18. století poslední odpočinek mnozí příslušníci rodu Kinských. Srov. TAMTÉŽ, s. 35.

⁷³ TAMTÉŽ, s. 111.

⁷⁴ Účastnili se například také války o bavorské dědictví. TAMTÉŽ, s. 123 - 126.

⁷⁵ Podle testamentu otce měl Leopold povinnost vyplatit mladší bratry 50 tisíci zlatých, což ovšem neudělal. VALENTA, Aleš. *Velkostatek Chlumeck nad Cidlinou od 17. století do 1740*. In *Východočeský sborník historický* 11, Pardubice, 2002, s. 86. ISBN 80-86046-62-1. ISSN 1213-1733. Vyobrazení Františka Leopolda v příloze č. 1.

zámku podnikl František Lotrinský, manžel Marie Terezie, který navštívil Karlovu Korunu v letech 1748 a 1750.⁷⁶

Od druhé poloviny 18. století se začaly projevovat následky válek.⁷⁷ Jednotlivá panství byla zadlužena, nevyjímaje panství Kinských, kteří museli nyní sami vyhledávat ochranu a pomoc mocnějších a vlivnějších jedinců. Leopold František, který se nepřetržitě během svého života snažil zachránit rodový majetek, našel nakonec ochránce v postavě Jana Karla Chotka. Tento muž radil Leopoldovi, jak si má počínat v tak těžké situaci, jak má vést své finance, jakou zvolit úvěrovou taktiku, a zároveň obhajoval hospodářské zájmy chlumeckého panství u dvora. Rudolf Chotek se stal druhým pomocníkem.⁷⁸

Leopold František měl se svojí první ženou Marií Terezií Capece – Rofrano čtyři děti, z toho dva syny, Františka Ferdinanda (1738 – 1806)⁷⁹ a Filipa (1742 – 1827).⁸⁰ Po Leopoldově smrti se obou synů ujal strýc Josef Jan Maxmilián.⁸¹ Byl vzorem podnikatele, šlechtickým kapitalistou tehdejší doby. Když František Ferdinand dospěl a převzal chlumecké panství, musel se i on nadále potýkat s jeho velikým zadlužením. Pro chlumecké panství byla jmenována administrativní komise, jejímž předsedou se stal strýc Josef Jan Maxmilián Kinský, který si jako asistenta při administraci vyhradil bratra Filipa. František Ferdinand z toho neměl radost. Mezi bratry bylo neustálé napětí, jelikož Filip, který se stal generálem rakouské armády a zdědil Sloup a Zvíkovec, se po smrti otce stal spoludědicem veškerého alodiálního majetku rodu.⁸² Po smrti Františka Ferdinanda, který měl se svojí ženou Kristinou, kněžnou z Lichtenštejna, devět synů, se stal dědicem chlumeckého majorátu opět nejstarší syn Josef Leopold (1761 - 1831).⁸³

---

⁷⁶ FRANCEK, J. - HARTMAN, J. *Chlumec*, s. 52.

⁷⁷ KUČA, K. *Chlumecko*. I, s. 255.

⁷⁸ VALENTA, A. *Dějiny*, s. 134.

⁷⁹ Portrét Františka Ferdinanda v příloze č. 2.

⁸⁰ FRANCEK, J. – HARTMAN, J. *Chlumec*, s. 82.

⁸¹ Josef Jan Maxmilián Kinský (1705 – 1780) byl poslední ze synů Václava Norberta Oktaviána Kinského. VALENTA, A. *Dějiny*, s. 111.

⁸² TAMTÉŽ, s. 119.

⁸³ Jednalo se o Josefa Leopolda, Karla, Františka Josefa, Filipa, Ferdinanda Prokopa, Kristiána, Filipa, Josefa a Antonína. FRANCEK, J. – HARTMAN, J. *Chlumec*, s. 82; KINSKÝ, Z. R. *Rod Kinských*, s. 25.

III. Pražské paláce Kinských v 16. až 18. století

III.1. Pražské paláce Kinských v době předbělohorské a bělohorské

Jedním ze základních identifikačních prvků šlechty je dědičná držba pozemkového majetku. Bylo zvykem, že si na něm šlechtici budovali nejedno obydlí a vytvářeli si celou rezidenční síť.⁸⁴ „Rezidenční síť nabízela každému bohatšímu šlechtici v českých zemích celou řadu možností a představovala základní prostorový rámec většiny jeho každodenního i svátečního života.“⁸⁵ Typ kariéry, které se šlechtic v habsburské monarchii věnoval, a proměnlivá míra přitažlivosti městského a dvorského prostředí pro příslušníka urozené elity rozhodovaly o tom, která sídla, po jakou dobu a k jakým účelům bude konkrétní šlechtic využívat. Šlechtic, který zastával zemské či dvorské úřady, si vytvořil jiný postoj k rezidenční síti než šlechtic, který se uplatnil ve vojenských službách.⁸⁶

Na počátku 16. století se staly nejvýznamnějším sídlem šlechticů venkovské rezidence, které kromě základní obytné úlohy musely plnit také hospodářsko-správní, politicko-administrativní, soudní a reprezentační funkce. Na venkově nevyužívali šlechtici jen jedinou rezidenci, vlastnili jich více.⁸⁷ Nejzámožnější šlechtici té doby mívali vedle venkovských rezidencí také v zemských centrech, tj. v Praze, Brně a Olomouci, své příbytky. Pouze ve výjimečných případech tu však velmoži vlastnili více jak jediný dům. Přijížděli do zemských center jen na některá úřední jednání, zasedání zemských sněmů a soudů. Většina urozených v 16. století prosazovala životní styl vázaný zejména na venkovské rezidence. Tito muži sice vlastnili v Praze nějaký dům, ale nepobývali v něm často.⁸⁸

Od druhé poloviny 16. století se začal trend využívání rezidenční sítě měnit. Rezidenční síť předních vyšších šlechticů se vyhranila do stupňovité soustavy o dvou takřka rovnocenných vrcholech, venkovském a městském.⁸⁹ Šlechtici začali čím dál častěji trávit více času ve městech. Vliv na změnu zajisté měl nástup Habsburků na český trůn. Šlechtu začal přitahovat habsburský dvůr, na kterém se snažila uplatnit a který sídlil v Praze za arciknížete Ferdinanda Tyrolského (1547-1567) a Rudolfa II. (1583-1611). Ovšem česká šlechta se v této době uplatnila u dvora stále ještě zřídka.⁹⁰

---

⁸⁴ PÁNEK, J. Život, s. 12.

⁸⁵ KUBEŠ, J. *Reprezentační funkce*, s. 70.

⁸⁶ TAMTÉŽ.

⁸⁷ PÁNEK, J. Život, s. 12.

⁸⁸ KUBEŠ, J. *Reprezentační funkce*, s. 73.

⁸⁹ PÁNEK, J. Život, s. 13.

⁹⁰ KUBEŠ, J. *Reprezentační funkce*, s. 74.

Význam šlechtických městských sídel proto začal narůstat a konkrétní podobou nového zájmu o pražské příbytky se stal alespoň u těch nejvlivnějších a nejzámožnějších nový model městské části jejich rezidenční sítě. Po roce 1550 se nejvýznamnější šlechtici snažili získat vlastní pražský dům, který měl plnit zejména obytnou a reprezentativní funkci.⁹¹ Šlechtic se nespokojil jen s jedním příbytkem, ale zakupoval další domy a budoval si i letohrádky na předměstí. V druhé polovině 16. století v české metropoli vyrostlo několik desítek renesančních paláců, které byly hlavním městským sídlem vyšší šlechty.⁹² Termínem palác je označován monumentální šlechtický dům ve městě. Později je význam slova přenesen podle italského významu také na budovy jiné, které vynikaly rozsáhlostí a velkolepostí stavby.⁹³

Rod Vchynských již v době předbělohorské měl své zástupce, jež vlastnili domy v pražské metropoli. Zařadili se tak mezi malou skupinu šlechticů, která se tímto mohla pyšnit. Domy si pořídili na Hradčanech, Malé Straně a Starém Městě.⁹⁴ Pravděpodobně vybírali v této lokalitě záměrně, aby byli co možná nejbliže k habsburskému dvoru.

Vchynští, kteří se účastnili protistavovského povstání, přišli o chlumecké panství, které bylo jejich hlavní venkovskou rezidencí a kde pobývali po většinu roku. Rovněž jim byly postupně během první poloviny 17. století zkonfiskovány domy, které vlastnili v Praze.⁹⁵ Ty, které nepodlehly konfiskaci, byly prodány.⁹⁶ Významnou postavou rodu, v souvislosti s dalším vlastněním pražských domů, se stal Václav Vchynský, který přestoupil ke katolicismu. Tímto krokem zachránil svůj rod, jelikož díky němu nakonec Vchynští po Bílé hoře vlastnili v Praze své domy.⁹⁷

III.2. Pražské paláce Kinských v době pobělohorské

Významným mezníkem v českých dějinách a v dějinách zdejší šlechty se stala Bílá hora a následně celá třicetiletá válka. Od období pobělohorského až do druhé poloviny 18. století bychom mohli rozdělit šlechtu v Království českém podle toho, jaký typ rezidence obývala, do tří skupin. Do první skupiny se řadí ti šlechtici, kteří i nadále setrvali na svých venkovských panstvích, jelikož z nejrůznějších příčin rezignovali na výkon funkcí a úřadů,

---

⁹¹ KUBEŠ, J. *Reprezentační funkce*, s. 76.

⁹² LEDVINKA, V. - MRÁZ, B. - VLNAS, V. *Pražské paláce*, s. 19 - 20.

⁹³ OSN, XIX, s. 39.

⁹⁴ LEDVINKA, V. - MRÁZ, B. - VLNAS, V. *Pražské paláce*, s. 80 – 82, 128, 337.

⁹⁵ VALENTA, A. *Dějiny*, s. 230 – 231.

⁹⁶ TAMTÉŽ, s. 230.

⁹⁷ TAMTÉŽ, s. 54 – 55.

prestali trávit většinu svého času v hlavních městech, a naopak pobývali téměř výhradně na svých venkovských statcích. Jednalo se například o syny Viléma Kinského.⁹⁸

Do druhé skupiny patřila naprostá většina v Čechách usazené šlechty, která vykonávala úřady v zemské metropoli v Praze. Šlechta se urbanizovala a trávila v hlavním městě dvě třetiny roku. Například Adam z Valdštejna většinou pobýval v Praze po větší část roku, v průměru 200 – 250 dní, zřídka méně.⁹⁹ Jednalo se o chladnější období, během kterého probíhala společenská sezóna. Šlechtici se pohybovali mezi zemskými metropolemi a svými venkovskými statky, příležitostně zajeli do Vídně.¹⁰⁰

Ze dvou „domácností“, venkovské a městské, postupem doby, zvláště od druhé poloviny 17. století, nabývala většího významu palácová v metropoli. Bylo to z důvodů úřednických povinností, které nutily šlechtu často trávit více času v městských palácích než na venkovském sídle. Petr Maťa došel k závěru: „*Rudolfovi dvořané i zemští úředníci se z venkovských zámků stěhovali více či méně natrvalo do pražských domů a paláců. I v životě těch málo aktivních hrála Praha se svým dvorským rytmem stále významnější úlohu*“.¹⁰¹ Z berní ruly z roku 1653 je na první pohled patrné, že pro šlechtice byla skutečně Praha jako hlavní zemské město přitažlivá. V roce 1653 se nacházelo 409 domů v držení šlechty, což bylo celých 15 procent. Největší podíl v domovní držbě měli urození i bez přítomnosti císařského dvora v městech okolo Pražského hradu. Na Hradčanech a postranních právech Menšího Města pražského vlastnili přes 20 procent domů a další skoro čtvrtinu měli i přímo ve čtyřech čtvrtích Malé Strany. Tento stav se během dalších 70 let nijak zásadně nezměnil.¹⁰²

Na zmiňovaných místech postupně vznikaly ty nejvýstavnější barokní šlechtické paláce. Pro Prahu v druhé polovině 17. až první polovině 18. století je možné doložit vzájemnou těsnou závislost držby významné úřednické funkce a zároveň výstavného domu. Téměř všichni nejvyšší zemští úředníci zde vlastnili svobodné domy. Všichni tito muži ve svých domech pravidelně pobývali, pouze nejvyšší kancléři setrvali většinu času u dvora ve Vídni, proto již patří do poslední, tedy třetí skupiny.¹⁰³

⁹⁸ Synové: Adolf Arnošt a Oldřich. BROŽ, I. *Velké postavy*, s. 6 - 47.

⁹⁹ Další příklad: Vilém mladší z Lobkovic strávil v Praze 220 – 250 dnů v pražském sídle. MAŤA, P. *Soumrak*, s. 158, 141; Rovněž Kryštof mladší z Lobkovic, nejvyšší hofmistr Království českého, kterého dělila jedna generace s Valdštejnem, opustil během tří let pražské souměstí pouze čtyřikrát na celkovou dobu sedmi dnů. MAŤA, P. *Svět*, s. 406.

¹⁰⁰ KUBEŠ, J. *Reprezentační funkce*, s. 84 – 85.

¹⁰¹ MAŤA, P. *Svět*, s. 405 – 406.

¹⁰² DEJMKOVÁ, I. *Šlechtické domy*, s. 131.

¹⁰³ KUBEŠ, J. *Reprezentační funkce*, s. 75, 121 - 126.

V této skupině jsou ti nejbohatší šlechtici, kteří vykonávali své úřady u panovnického dvora přímo ve Vídni nebo v místech, kam se vladař vydal.¹⁰⁴ Vídeň se po roce 1612, respektive 1620 stala místem častějších pobytů šlechticů, jelikož je lákal panovnický dvůr, jenž tam přesídlil z Prahy. Hlavně knížata a členové hraběcího stavu, kteří našli uplatnění ve dvorské službě, byli nuceni trvaleji setrvávat ve Vídni. Nejvíce času zde trávili nejvyšší hofmistr, komorník, štolmistr a maršálek, kteří zastávali nejvyšší dvorské funkce, dále nejvyšší kancléři a místokancléři Království českého.¹⁰⁵ Jelikož dvůr mohli opustit jen na několik málo týdnů ročně, mohli požádat o zajištění služebního bytu, tj. kvartýru. Další možností byl pronájem bytu a v neposlední řadě si mohl šlechtic zakoupit vlastní vídeňský dům. Tito šlechtici na svých venkovských statcích téměř nepobývali.¹⁰⁶

Prvním z rodu Kinských, který se výrazně prosadil u císařského dvora a pořídil si ve Vídni svůj vlastní dům, byl František Oldřich. Zakoupil si dům tzv. Steinackerův (č. 676/717) u svatopetrského hřbitova od pána Walderode v roce 1687.¹⁰⁷ Dům pak prodal jeho dědic Václav Norbert v roce 1705 Janu Davidovi z Palmu, poté si koupil ve Vídni dům ve Wollzeile (č. p. 815), který připojil ke chlumeckému majorátu. Dům sloužil od té doby jako rezidence rodu v hlavním městě mocnářství. V paláci měla byt druhá manželka jeho syna Marie Augustina. Další palác, který byl připojen k rodinnému fideikomisu (1717-1719), získal Václav Norbert Oktavián Kinský v roce 1704 od vdovy Rabutinové. Tento dům stál v Rotenturmstraße (dnes část č. 4) a Kinští jej drželi až do roku 1793.¹⁰⁸

Tito dva Kinští, kteří zastávali úřad českého dvorského kancléře, se zařadili mezi nepřilíh velkou část české šlechty, která od druhé poloviny 17. století spojila svůj osud trvaleji s habsburským dvorem ve Vídni. Od té doby vlastnili Kinští ve Vídni vždy aspoň jeden dům. Ovšem to neznamenal, že od té doby všichni příslušníci Kinských obývali domy ve Vídni. V podunajské metropoli pobývali jen ti Kinští, kteří byli spjati přímo s panovnickým dvorem. Jednalo se zejména o dvě linie rodu Kinských, o chlumeckou a v pozdější době rovněž o knížecí.¹⁰⁹

Z chlumecké linie vlastnil František Ferdinand Kinský již od období let 1720-1722 dolnorakouské statky Matzen, Angern a Eckartsau, na kterých prováděl v 30. letech 18. století významné stavební úpravy. Na přestavbě zámecké budovy v Eckartsau se podílel známý

---

¹⁰⁴ MAŤA, P. Soumrak, s. 151 - 152; TÝŽ. *Svět*, s. 415 - 416.

¹⁰⁵ Příklad: Vilém Slavata pobýval ve Vídni 27 let, od roku 1625 až do své smrti 1652. Maxmilián z Valdštejna strávil ve své dvorské službě přinejmenším 30 let. MAŤA, P. *Svět*, s. 417 - 418.

¹⁰⁶ MAŤA, P. Soumrak, s. 154 - 156; KUBEŠ, J. *Reprezentační funkce*, s. 87 - 99.

¹⁰⁷ VALENTA, A. *Dějiny*, s. 67.

¹⁰⁸ KUBEŠ, J. *Reprezentační funkce*, s. 104; VALENTA, A. *Dějiny*, s. 231.

¹⁰⁹ TAMTÉŽ, s. 231 - 232.

barokní architekt Johann Emanuel Fischer z Erlachu. Roku 1760 byl Eckartsau prodán Janem Josefem Maxmiliánem císaři Františku Lotrinskému. František Ferdinand byl příkladem muže, jenž pobýval po většinu času ve Vídni, ovšem v Praze vlastnil rovněž palác, který pronajímal, a v neposlední řadě byl pánem panství Chlumce nad Cidlinou, které mělo spíše charakter latentní rezidence, tj. sídla, které mu poskytl přístřeší v případě potřeby.¹¹⁰

František Ferdinand Kinský, který byl rovněž kancléřem, koupil v roce 1776 v dražbě po zemřelém dvorském válečném radovi Kryštofu Malchierovi Stadlerovi dům v Unter-Döbling a o rok později si začal pronajímat první patro na Vídeňce od barona Kalkreutera za 600 zlatých ročně.¹¹¹ Rovněž také jeho bratr Filip, který byl generálem rakouské armády, pobýval ve Vídni častěji než v Českém království, pokud zrovna nebyl někde v boji. Ve Vídni vlastnil dům v Herrengasse, který po své smrti odkázal synovci generálu Kristiánu Kinskému.¹¹²

Z knížecí větve Kinských se stal nejvyšším kancléřem Filip Josef Kinský, který rovněž sídlil ve Vídni. Jeho syn, třetí kníže František Oldřich, koupil dům ve Walchnerstrasse od císaře Josefa II. roku 1777, jeho syn ho ovšem v roce 1794 prodal. Poslední palác, který vlastnila knížecí větev Kinských od konce 18. století, byl zakoupen v roce 1784, nazýval se Kinskypalais.¹¹³

Vraťme se ale do Království českého do doby pobělohorské, kdy nejdůležitější postavou z rodu Kinských se stal Václav, který poté, co opět získal panství Chlumec, se snažil v pražské metropoli prosadit a získat pro Kinské rezidenci. V jeho sídelní strategii mu pomáhala manželka. Václav byl úspěšný, což dokazují koupě čtyř domů na Novém Městě pražském během velmi krátké doby jednoho roku. Ovšem ani v případě Václava nevyšel pokus o získání trvalé pražské rezidence pro jeho potomky na delší čas, jelikož se zadlužil, zemřel a jeho paláce byly prodány. Zlom přišel až za jeho vnuků Františka Oldřicha a Václava Norberta Oktaviána, kteří si pořídili v Praze rovněž vlastní paláce, jež zůstaly v majetku Kinských ještě i v 18. století, ovšem již tito Kinští trávili většinu roku u habsburského dvora a své paláce navštěvovali sporadicky.¹¹⁴

Stavba v Břetislavově ulici, č. p. 517, se stala jednou z nemovitostí, kterou Kinští získali v 17. století. Přesné datum koupě se nedochovalo, lze odhadovat, že se jednalo o první třetinu 17. století. Nedochovalo se jméno kupce domu, z hlediska časového lze předpokládat,

---

¹¹⁰ VALENTA, A. *Dějiny*, s. 81.

¹¹¹ TAMTÉŽ, s. 280.

¹¹² TAMTÉŽ, s. 221.

¹¹³ TAMTÉŽ, s. 231.

¹¹⁴ MAŤA, P. *Svět*, s. 340, 347, 356, 361.

že se jednalo o Václava nebo o Jana Oktaviána.¹¹⁵ V tomto domě nikdo z rodiny Kinských nikdy po dobu vlastnění nebydlel ani na krátký čas. Prostory objektu nebyly využity jako obytné plochy, nýbrž sloužily jako skladiště. V době, kdy byl jeho vlastníkem František Ferdinand, vypukl požár. Poté se Kinský rozhodl, že dům již opravovat nebude, ale že pro něj bude nejvýhodnější, když ho prodá. Od roku 1777 už dům rodině Kinských nepatřil.¹¹⁶

Tabulka 2:

Přehled pražských paláců Kinských zakoupených v 17. století - až do smrti Václava Norberta Oktaviána Kinského¹¹⁷

Palác / dům		Majitel při koupi	Rok koupě	Rok prodeje	Poloha	Poznámky
Dům čp. 517		Václav/ Jan Oktavián	1. třetina 17. stol.	1777	Staré Město	
Palác Vernierovský		Eliška Kinská (Václav)	1623	1627	Nové Město	
Dům čp. 860		Václav	1624	*	Nové Město	
Dům čp. 861A		Václav	1624	*	Nové Město	
Dům čp. 861B		Václav	1624	*	Nové Město	
Palác Kinských v Ostruhové ulici	Marštalkovský dům	František Oldřich	1667	1800	Malá Strana	scelen za Františka Oldřicha
	Hansturkovský dům, 248-III	František Oldřich	1676		Malá Strana	
Dům Švábovský	1. objekt	Václav Norbert Oktavián	1675	1769	Hradčany	scelen za Václava Norberta Oktaviána
	2. objekt	Václav Norbert Oktavián	1692		Hradčany	
Dům U Tří per		Václav Norbert Oktavián	1713	1777	Staré Město	

* Pozn. Údaj nebylo možno dohledat. LEDVINKA, V. – MRÁZ, B. – VLNAS, V. *Pražské paláce*.

¹¹⁵ K tomuto názoru se přiklání: MAŤA, P. *Svět*, s. 163.

¹¹⁶ VALENTA, A. *Dějiny*, s. 280.

¹¹⁷ Paláce řazeny podle svých nabyvatelů, dále podle roku koupě. Poslední dům. LEDVINKA, V. - MRÁZ, B. - VLNAS, V. *Pražské paláce*, s. 31, 154 - 158, 160, 338, 357 - 363; VALENTA, A. *Dějiny*, s. 226 - 230; VLČEK, P. - HAVLOVÁ, E. *Praha 1610 - 1700*, s. 161 - 164, 183; VLČEK, P. a KOL. *Umělecké památky*, III, s. 347 - 352; HERAIN, J. *Stará Praha*. Praha, 1906, s. 324. Výběr pražských paláců na mapce Prahy v příloze č. 5.

Na místě Vernierovského paláce neboli Slovanského domu na Novém Městě, č. p. 895, stály původně pouze dvě středověké budovy, které byly na přelomu 16. a 17. století stavebně spojeny. V době předbělohorské býval tento palác označován jako Bubnovský.¹¹⁸ Do majetku Kinských se palác dostal roku 1623. V tomto roce ho koupila paní Eliška Kinská, rozená z Krajku, ve prospěch svého muže Václava Kinského.¹¹⁹ Palác získala díky tomu, že jeho majitel Heník z Valdštejna přišel o veškerý svůj majetek včetně paláce. Byl tak potrestán za to, že byl jedním z rebelantů jak proti vládě Rudolfa II., tak bratra Matyáše. Odhadní cena domu při konfiskaci byla stanovena na 7000 zlatých rýnských. Přesně za tuto částku ho paní Eliška Kinská koupila.¹²⁰

Poté, co Václav Kinský pomocí své manželky získal Bubnovský palác, se postupně rovněž začal zapojovat do skupování domů, které byly zkonfiskovány. Spolu s manželkou získal rozsáhlou parcelu Na Příkopě, která vedle Bubnovského paláce zahrnovala i další tři stavby na východ.¹²¹ Získal tak do svého vlastnictví další domy. Byly to domy č. p. 860, 861A, 861B. Kinský si je koupil s určitým záměrem, jelikož s domy měl velké plány. Všechny tři domy spolu s Bubnovským palácem chtěl stavebně propojit a vybudovat z nich v polovině uliční fronty velkolepý palác, který by konkuroval ostatním rezidencím. Ovšem jeho záměr mu nevyšel, protože za zakoupené statky neplatil, neustále dlužil svým věřitelům peníze, až nakonec roku 1626 zemřel. Jeho majetek včetně dluhů zdědil jeho syn Jan Oktavián, který hned následujícího roku Bubnovský palác prodal za 5 500 zlatých rýnských.¹²² Nikde není zmínka o tom, zda prodal palác včetně tří domů, které jeho otec plánoval s palácem spojit.¹²³

Další palác, který Kinští vlastnili v Praze, se nacházel v Ostruhové ulici. Tento palác zde není blíže popsán, jelikož se mu budou podrobně věnovat dvě samostatné kapitoly.

Poslední dům, který získali Kinští před vstupem do 18. století, se nazýval Švábovský. Původně se jednalo o dva barokně přestavěné domy na horním Pohořelci, které v první polovině 17. století vlastnil císařský harcíř Michael Schwab.¹²⁴ Syn Jana Oktaviána Kinského Václav Norbert si nejprve koupil od harcíře jeden dům v roce 1675, poté se rozhodl, že koupí i druhý dům a následně je spojí. Druhá koupě proběhla roku 1692, hned poté vypukly stavební

---

¹¹⁸ BAŤKOVÁ, R. a KOL. *Umělecké památky*, II, s. 481.

¹¹⁹ Kinský samotný měl mnoho důvodů, aby se zbytečně na veřejnosti neprezentoval. Podrobněji o celé situaci BŮŽEK, Václav. *Nižší šlechta v politickém systému a kultuře předbělohorských Čech*. Praha, 1996, s. 123 - 126. ISBN 80-85268-54-X.

¹²⁰ BAŤKOVÁ, R. *Umělecké památky*. II, s. 481 - 483.

¹²¹ LEDVINKA, V. – MRÁZ, B. - VLNAS, V. *Pražské paláce*, s. 360.

¹²² TAMTÉŽ.

¹²³ BAŤKOVÁ, R. *Umělecké památky*. II, s. 481 - 483.

¹²⁴ VALENTA, A. *Dějiny*, s. 229

práce. Oba domy Kinský nechal stavebně scelit a rozhodl o přestavbě uličního traktu, kde přibýlo podloubí a druhé patro. Připojil je k chlumeckému majorátu.¹²⁵

Dům byl v letech 1741-1742 za francouzsko-bavorského vpádu těžce poškozen. Po skončení slezských válek probíhaly na domě nutné opravy, jež jsou zaznamenány a zachovány v samotných účtech hraběcí pokladny.¹²⁶ Dalším přímým dokladem toho, že se budova po sedmileté válce opravovala, jsou účty tesaře Johanna Rixe, jenž si naučtoval za dodané stavební dřevo a trámy 160 zlatých.¹²⁷

V letech 1747-1748 měl již dům nájemníka, kterým byl Johann Josef Clauser, patrně zahradník, který obnovil zahrady obou pohořeleckých domů. Na konci čtyřicátých let nebyl dům stále ještě veden jako jeden, nýbrž jako dva domy, a to i navzdory stavebnímu propojení, které proběhlo. Nutné opravy pokračovaly ještě těsně před prodejem domu, o kterém se začalo uvažovat již v letech 1767-1768. Skutečně, o rok později, 1769, bylo toto stavení prodáno. František prodal dům, který se dědil z generace na generaci od dob, kdy ho koupil jeho praděd. Švábovský dům měl velkou rozlohu. Proběhly v něm četné stavební opravy, přesto byla budova ve špatném stavu, což je patrné z nízké ceny, která byla stanovena v dražbě na pouhých 1 500 zlatých.¹²⁸

Václav Norbert Oktavián Kinský, který již v poslední třetině 17. století zakoupil jeden dům v Praze, rozšířil svůj majetek ještě o jeden na počátku 18. století. Stalo se tak šest let před jeho smrtí. Dům U Tří per, který se nachází v Týnské uličce, si tedy zakoupil v roce 1713. Kinští tento dům dědili až do roku 1777, kdy ho jeho poslední majitel František Ferdinand, prodal staviteli Filipu Hegerovi.¹²⁹

Poté, co se rod Kinských po smrti Václava Norberta Oktaviána Kinského rozdělil do jednotlivých linií, je důležité v souvislosti s držbou pražských paláců zmínit dvě linie, které si v tomto století pořídily v Praze další paláce. V prvním případě se jedná o linii knížecí, jejíž příslušníci si zakoupili v Praze v 18. století paláce, jelikož tato linie rovněž potřebovala důstojnou rezidenci v Království českém. Knížecí linie se orientovala na Staré Město.¹³⁰

---

¹²⁵ VALENTA, A. *Dějiny*, s. 229.

¹²⁶ V účetním roce 1746-1747 dostal domovník Johann Knauer na tento účel z hraběcí pokladny vysokou částku 1 165 zlatých. Dále účty obsahují zmínku o pracích na střeše a porušených sklepech. TAMTÉŽ.

¹²⁷ Účet, který byl v hodnotě 160 zlatých, jež byly potřebné ke koupi stavebního dřeva a trámů, se datuje 1747 - 1748. Johann Josef Clauser za obnovení zahrad dostal zaplacen 37 zlatých. TAMTÉŽ, s. 279.

¹²⁸ O velikosti pohořeleckého domu Kinských vypovídá zpráva o 24 komínech, za jejichž vyčištění si komíník naučtoval 4 zlaté. Týž fascikl obsahuje řadu dílčích řemeslnických účtů, týkajících se domů Kinských na Pohořelci. TAMTÉŽ, s. 229, 279.

¹²⁹ TAMTÉŽ, s. 280.

¹³⁰ HALADA, J. *Lexikon*. I, s. 73.

Tabulka 3:Přehled paláců Kinských, které zakoupili v 18. století¹³¹

Palác/ dům		Majitel při koupi	Koupě	Prodej	Poloha	Poznámky
Palác Hrzánů z Harasova		Filip Josef	1723	1743	Staré Město	
Palác Schwarzenberský	Čabelický dům	Jan Josef	1767	1800	Nové Město	scelen až po prodeji
	Vidlákovský dům	Jan Josef	1767		Nové Město	
Palác Golz Kinských		František Oldřich	1768	1945	Staré Město	
Palác Kaunický		Filip	1782	1798	Nové Město	
Palác Losyů z Losinthalu		Filip	1798	1879	Nové Město	

Hrzánský palác se nachází v Celetné ulici, kam vede jeho hlavní průčelí.¹³² Tento objekt vlastnili Kinští díky apelačnímu radovi a známému rádcí Marie Terezie Filipu Josefovi, který se rozhodl získat stavbu, jež se nyní řadí mezi památky pražské barokní palácové architektury.¹³³ Hrabě si palác pořídil v roce 1723, tedy jen dvacet let poté, kdy byl stavebníkem hrabětem Hrzánem postaven. Částka, za kterou si palác koupil, byla na tehdejší poměry značně vysoká. Lze se domnívat, že je to do jisté míry ovlivněno tím, že se jednalo o prakticky nový dům.¹³⁴ Za dům zaplatil přes 33 000 zlatých. Ovšem ani tento palác nevlastnili Kinští celé 18. století. Prodej se uskutečnil po dvaceti letech roku 1743 za 30 000 zlatých.¹³⁵

Druhý palác, který vlastnila knížecí linie rodu Kinských v Praze od 18. století, se nachází na Staroměstském náměstí.¹³⁶ Řadí se mezi jednu z nejvýraznějších pozdně barokních staveb, vynikající zejména rokokovými štukaturami na fasádě. Budova vznikla podle projektu

¹³¹ Paláce řazeny podle svých nabyvatelů, dále podle roku koupě. LEDVINKA, V. – MRÁZ, B. - VLNAS, V. *Pražské paláce*; s. 115 – 118, 140 – 143, 149 – 152, 154 – 158, 272 – 273; VALENTA, A. *Dějiny*, s. 226 - 230; POCHE, E. - PREISS, P. *Pražské paláce*, s. 43, 57, 78.

¹³² POCHE, Emanuel. *Prahou krok za krokem: Uměleckohistorický průvodce městem*. 2. vydání. Praha, 1985, s. 168.

¹³³ Palác vystavěl v letech 1702 - 1704 Zikmund Valentin hrabě Hrzán z Harasova, po němž je také pojmenován. LEDVINKA, V. – MRÁZ, B. - VLNAS, V. *Pražské paláce*; s. 141.

¹³⁴ TAMTÉŽ.

¹³⁵ VALENTA, A. *Dějiny*, s. 280.

¹³⁶ POCHE, E. *Prahou*, s. 147.

Anselma Martina Luraga na počátku druhé poloviny 18. století.¹³⁷ Její stavebník hrabě Golz zemřel krátce poté, co roku 1765 byla stavba dokončena. O tři roky později měl palác již nového majitele, zakoupil si ho František Oldřich od paní Golzové. V majetku knížecí linie rodu Kinských tento dům setrval do roku 1945. Po celou dobu, co Kinští palác vlastnili, proběhlo na něm mnoho stavebních přestaveb.¹³⁸

Druhá linie Kinských, která vlastnila v Praze v 18. století své domy a je současně pro tuto práci stěžejní, se nazývá chlumecká. „Říkávalo se, že zatímco první syn dědí fideikomis, osudem druhého se stává vojsko“.¹³⁹ Pro chlumecké Kinské v 18. století to rovněž platí. Jak syn Františka Ferdinanda Josef Jan, tak syn Leopolda Františka Filip patřili k vojákům, jež bojovali pro Habsburky. Jelikož jejich prvorození bratři, kteří pobývali ve Vídni, vlastnili v Praze majorátní dům, také oni chtěli mít svou rezidenci v Království českém. Proto si v druhé polovině 18. století pořizovali své vlastní domy, které stály na Novém Městě pražském.¹⁴⁰

Na místě na Novém Městě pražském, kde se nyní nachází Schwarzenberský palác, stály původně tři středověké domy.¹⁴¹ Dva z těchto domů se do majetku rodu Kinských dostaly roku 1767, jelikož byly prodány Janu Josefovi hraběti Kinskému z Vchynic a Tetova. Konkrétně se jednalo o dům Čabelický a dům Vidlákovský. Tyto dva domy v majetku rodiny Kinských ale nesetrvávaly delší čas, jak je patrné z data prodeje, který se uskutečnil roku 1800, tehdy byly oba dva domy prodány dohromady za 25 000 zlatých. Za celou dobu, kdy tyto dva paláce rodina vlastnila, není doložena žádná zmínka o tom, že by v domech probíhaly nějaké úpravy, či jestli byly zakoupeny pro další účely, jako je například jejich spojení v jeden celek. V domech neprováděli Kinští ani žádné větší stavební akce.¹⁴² Kinští neměli v plánu zakoupit navíc třetí dům a připojit ho k již zakoupeným budovám.¹⁴³ Dva paláce zakoupené Filipem byly v majetku Kinských ve srovnání s předcházejícími objekty delší čas. První z nich se označuje jako Kaunický palác (Schaffgotschovský či Salmovský).¹⁴⁴ Posledním majitelem domu před Kinskými byl Ignác Unwerth, který využil škod způsobených pruským

---

¹³⁷ Anselmo Martino Lurago byl českým architektem a stavitelem italského původu. DUDÁK, Vladislav – POŠVA, Rudolf – NEŠKUDA, Bořek. *Encyklopedie světové architektury. Od menhiru k dekonstruktivismu*. II, L - Ž, Praha 2000, s. 559. ISBN 80-86223-08-6.

¹³⁸ LEDVINKA, V. – MRÁZ, B. - VLNAS, V. *Pražské paláce*; s. 116 – 118.

¹³⁹ VALENTA, A. *Dějiny*, s. 123.

¹⁴⁰ TAMTÉŽ, s. 280; LEDVINKA, V. - MRÁZ, B. - VLNAS, V. *Pražské paláce*, s. 149 – 152, 154 – 158, 272 – 273.

¹⁴¹ TAMTÉŽ, s. 272.

¹⁴² TAMTÉŽ, s. 273-274.

¹⁴³ Spojení tří budov v jednu a vznik Schwarzenberského paláce jsou spojeny až s dalším majitelem domu. TAMTÉŽ.

¹⁴⁴ POCHE, E. *Prahou*, s. 160.

bombardování roku 1757. Velmi levně nakoupil sousední pozemky se spálenými domy, včetně dnešního č. p. 887-II v Nekázance, které obklopovaly dům. Ovšem stavební spojení objektů s vlastním palácem již neuskutečnil. Mladší syn Leopolda Františka zakoupil barokní objekt v roce 1782. Částka, kterou zaplatil, byla stanovena na 22 000 zlatých.¹⁴⁵

Poté Kinský nechal stavebně propojit objekty předcházejícího majitele s vlastním palácem. Dvorní stavitel Matyáš Hummel na žádost Filipa roku 1784 rozšířil budovu o oba boční rizality, připojil k ní nádvoří křídla a navrhl i klasicistní adaptaci interiérů. Nakonec ale roku 1798 samotný Filip Kinský prodal celý palácový komplex Albertu vévodovi Sasko-Těšínskému, jenž nebyl nikým jiným než zetěm Marie Terezie.¹⁴⁶

Druhý palác, který koupil Filip Kinský, dodnes stojí na Novém Městě pražském. Jedná se o palác Losyů z Losinhalu, čp. 1033-II.¹⁴⁷ Do majetku Kinských se tento palác zařadil téměř na přelomu století v roce 1798. V době, kdy ho Filip získal, byl již přestavěn v klasicistním duchu podle plánu stavitele Filipa Hegera.¹⁴⁸ Přesto si ale palác ponechal ve střední části mnoho pozůstatků své někdejší renesanční podoby.¹⁴⁹ V majetku chlumecké větve tohoto rodu zůstala budova až do roku 1879, kdy ji zakoupila Uherská pojišťovací společnost. Dnes je tento palác nazýván Lidový dům.¹⁵⁰

---

¹⁴⁵ VALENTA, A. *Dějiny*, s. 280.

¹⁴⁶ LEDVINKA, V. - MRÁZ, B. - VLNAS, V. *Pražské paláce*, s. 150 – 151.

¹⁴⁷ VALENTA, A. *Dějiny*, s. 280.

¹⁴⁸ BAŤKOVÁ, a kol. *Umělecké památky*. II, s. 540 - 542.

¹⁴⁹ Dokládají to mj. záklopové stropy zdobené malbami, které má řada místností do dnešní doby. Nejstarší z nich jsou s emblematickými a figurálními motivy, pocházejí zřejmě ještě z počátku 17. století. LEDVINKA, V. - MRÁZ, B. - VLNAS, V. *Pražské paláce*, s. 156 – 158.

¹⁵⁰ BAŤKOVÁ, R. a kol. *Umělecké památky*. II, s. 541 – 542; POCHE, E. *Prahou*, s. 161.

IV. Palác Kinských v Ostruhové ulici

IV.1. Vznik paláce a jeho barokní úpravy

Renesančně-barokní palác se nachází v řadové zástavbě na jižní straně bývalé Ostruhové ulice na Malé Straně proti průčelí kostela Panny Marie u theatinů. Rozlehlý palácový soubor čp. 249-III, který je gotického původu, býval v 18. století označován jako palác v Ostruhové ulici, jindy rovněž jako dům „U Zlaté koruny“.¹⁵¹

Celý objekt budoucího paláce v Ostruhové ulici vyrůstal v několika stavebních etapách. První dům, který by se dal označit za jádro paláce Kinských, se nazývá Maršalkovský.¹⁵² Středověká dispozice předního domu, která se dochovala, dokládá skutečnost, že palác vznikl postupně ze dvou částí.¹⁵³ V pozdní gotice vyrostlo dále malé zadní stavení, dochované ve sklepech a přízemí podél východní hranice dnešní zadní budovy.¹⁵⁴ Roku 1541 postihl zástavbu na parcele pozdějšího paláce zhoubný požár Malé Strany. Poté, co oheň stavbu narušil, muselo zákonitě dojít k přestavbě domu v renesančním slohu. Další přestavby byly podniknuty za vlastníka Jiřího Meyera na počátku 17. století, díky nim stoupla kupní cena.¹⁵⁵

Po Bílé hoře vlastnil budovu Jobst z Brüsslu (1628 - 1637) a po něm nejvyšší maršálek Rudolf hrabě z Valdštejna.¹⁵⁶ Po jeho smrti zůstal Maršalkovský dům v rukou jeho dědiců, kteří ho podle Aleše Valenty po roce 1667 prodali Františku Oldřichu Kinskému. Valenta nevedl konkrétní jméno osoby, která dům Kinskému prodala.¹⁵⁷ Podle autorů Václava Ledvinky, Bohumíra Mráze a Víta Vlnase byl Maršalkovský dům prodán Františku

¹⁵¹ Poznámka: V dnešní době se ulice nazývá Nerudova. LEDVINKA, V. - MRÁZ, B. - VLNAS, V. *Pražské paláce*, s. 158. Fotografie majorátního paláce v Ostruhové ulici v příloze č. 3, 4.

¹⁵² „Objekt je gotického původu. Jeho areál za husitských válek obec rozparcelovala a rozprodala. K zásadní přestavbě v pozdně gotickém slohu došlo až mezi lety 1510 - 1515, kdy dům patřil kameníkovi Volfovi. Zadní části objektu tehdy dosáhly úrovně malostranských hradeb. Vlastníkem tohoto honosného měšťanského domu se stal roku 1520 Řehoř Maršalka, po kterém byl také dům pojmenován.“ LEDVINKA, V. - MRÁZ, B. - VLNAS, V. *Pražské paláce*, s. 158.

¹⁵³ „Starší je pravděpodobně hloubkový dvourakt v západní polovině přízemí, kde užší krajní trakt mohl sloužit jako průjezd na dvůr. Je dnes nepodsklepený - sklepy jsou zde patrně zasypány. Připojený - rovněž hloubkový - dvourakt v levé polovině dnešního přízemí je ovšem rovněž středověkého původu, stejně jako částečně dvouúrovňové sklepy s gotickým lomeným portálem podél levé hranice parcely. Zazděný zůstává přístup ze sklepů do chodby, která sestupovala hluboko pod dnešní vozovku Nerudovy ulice.“ Porovnání MERHOUT, C. *Zahrady a paláce*, Praha, 1954, s. 40; LEDVINKA, V. - MRÁZ, B. - VLNAS, V. *Pražské paláce*, s. 158 - 160.

¹⁵⁴ „Toto zadní stavení postupovalo linií tehdy již asi dosti narušené přemyslovské hradby směrem k jihu, případně navazovalo na substrukce starší hradební věže. Na dřevorytu J. Kozla a M. Peterleho z Annaberku z roku 1562 je stavení k jihu obráceno trojúhelným štítem, zkosným polovalbou.“ TAMTÉŽ.

¹⁵⁵ TAMTÉŽ, s. 158.

¹⁵⁶ TAMTÉŽ.

¹⁵⁷ VALENTA, A. *Dějiny*, s. 226.

Oldřichovi hraběti Kinskému vdovou Marií Annou, jež byla manželkou maršálka Rudolfa hraběte z Valdštejna. Prodej proběhl v roce 1667 za cenu deset tisíc zlatých.¹⁵⁸

Výtah z městských knih Menšího Města pražského, který je uložen v rodinném archivu Kinských, ale přináší jiné informace. Podle něj koupil František Oldřich Kinský dům sice za deset tisíc zlatých, ale od dcery zesnulého hraběte z Valdštejna Marie Anny Franišky.¹⁵⁹ František Oldřich hrabě Kinský tuto částku hraběnce Valdštejnové zaplatil v hotovosti ještě předtím, než byla celá smlouva zapsaná do městských knih. Potvrzení o zaplacení částky, kterou hraběnce uhradil hrabě Kinský, je rovněž v uvedeném výtahu z městských knih zaznamenáno.¹⁶⁰

Poté, co František Oldřich koupil Maršalkovský dům, rozhodl se ke koupi Hansturovského domu. Jednalo se o vedlejší objekt, ve kterém se nacházela v dřívějších dobách proslulá Hansturovská hospoda, která byla nazvaná podle svého majitele z rudofínských časů.¹⁶¹ Koupě tohoto domu nebyla tak snadná jako v případě Maršalkovského domu. Než byla poskytnuta hraběti Kinskému možnost, aby si mohl tento dům koupit, musela se nejprve vyřešit složitá situace spojená s možností realizace prodeje.¹⁶² František Oldřich hrabě Kinský projevil totiž zájem o koupi domu, na kterém vznikl během předchozích let dluh. Hansturovský dům byl ovšem šosovním domem, na který se vázaly městské dávky, placené ve prospěch města. Šosovní dům tedy nebyl svobodný. Byl zatížen jednou třetinou řádné domovní kontribuce měšťana. Šlechtická država byla v Praze až do poloviny 18. století zdaněna jen částečně. Až do vyhlášení panského katastru v roce 1757 podléhaly zdanění jen ty šlechtické domy, které náležely k městské dani a byly vedeny v městských knihách.¹⁶³

---

¹⁵⁸ LEDVINKA, V. - MRÁZ, B. - VLNAS, V. *Pražské paláce*, s. 158.

¹⁵⁹ V originále kupní smlouvy, která byla zaznamenána ve výtahu z městských knih hlavního města Prahy z Malé Strany, se liší i datum koupě paláce o dva roky: „*Zeuge Libro Contractuum 9 sub Litera 15 de 16 Junii intabulierten Kauff. Contracts hat Ihro Excellenz der Hoch und Wohlgebohrne Herr Herr Franz Ulrich Graff Kinsky von Ginitz und Tetau, Herr auf Chlumetz Ihro Röm. K. k. Mayestät würklicher Geheimer Rath, Kammerer Königlicher Statthalter, Grösseren Land. Rechtes Beisitzer, der König. Appellations-Kamerer Praesident und Erb-Hoffmeister des König. Hoffs im Königreich Böhheim von der Hoch und Wohlgebohrenen Fraun Maria Anna Francisca geborenen und vermehlten Gräffin von Waldstein Erb Frau von Selowitz mit Consens Ihro Excellenzen und Gnaden deren Böhheimischen König. Herren Statthaltern de dato 29. July 1669 das Väterlich ererbte in der Kleineren Stadt Prag in Sporer Gassen Sub Numero Conscriptiois 94 liegende Schoss Hauss um Zehen Tausend Gulden erkaufet...*“ SOA Zámrsk, RA Kinských, inv. č. 779, kart. 40, koupě domu na Malé Straně 1676 - 1790. Poznámka: č.p. 94 je označení domu Maršalkovského v 18. století. V příloze č. 6. je představena část originálu kupní smlouvy.

¹⁶⁰ „*und den Kauffschilling der 10000 f zu Folge einer per Juqtam Contractus eingetragenen Haupt Quittung der Hoch gräfflichen Frau Verkaufferin Ganz Baar bezahlt*“ TAMTÉŽ.

¹⁶¹ „*Renasanční hostinec, postavený v místě gotického domu (podle tradice jednoho z nejstarších na Malé Straně) sloužil i jako hotel pro významné osobnosti z okruhu císařského dvora.*“ LEDVINKA, V. - MRÁZ, B. - VLNAS, V. *Pražské paláce*, s. 158.

¹⁶² SOA Zámrsk, RA Kinských, inv. č. 779, kart. 40, koupě domu na Malé Straně 1676 - 1790.

¹⁶³ DEJMKOVÁ, I. *Šlechtické domy*, s. 127.

Šlechta se poté, co si zakoupila šosovní dům, snažila zapsat dům do desek zemských.¹⁶⁴ K přepisu bylo nepostradatelné povolení městské rady. Šosovní kvóta se pak rozepisovala na stále menší počet domů, jelikož domy, zapsané v zemských deskách, byly poté zbavovány daňového břemene.¹⁶⁵ Panské domy proto byly stálým terčem zájmu městské samosprávy. V letech 1653 – 1725 se přesto počet těchto šosovních domů snížil o více než čtvrtinu, proto se pražská města snažila šlechtě v dalším získávání městských domů bránit.¹⁶⁶ Městská samospráva chtěla „přecházení“ domů z šosu do desek zemských zabránit tím, že požadovala od šlechticů zaplacení berně na několik let dopředu. Ani to ale neodradilo šlechtice od dalšího přepisování domů, jelikož zápis v zemských deskách přinesl řadu výhod, mimo jiné skutečnost, že nemuseli platit berně, mohli navíc pronajímat své byty.¹⁶⁷

Fridrich Wilhelm George von Altbach, který měl v tuto dobu k Hansturovskému domu vlastnická práva, neboť byl věřitelem, byl zároveň osobou, jež chtěla, aby dům byl postoupen v dražbě.¹⁶⁸ Velkou roli hrála ovšem také malostranská městská rada, která s rozhodnutím, aby dům získal František Oldřich hrabě Kinský, musela souhlasit. V případě prodeje Hansturovského domu byla nejprve určena doba pěti měsíců, po kterou se mohl kdokoli z měšťanů či veřejnosti přijít přihlásit na městskou radu Malé Strany, zaplatit dlužnou sumu za dům a získat tak dům do svého vlastnictví. Potvrzuje se tím skutečnost, že byla i v případě uvedeného domu poskytnuta nejprve nabídka měšťanům, kteří by dostali přednost před hrabětem Kinským. Teprve v případě, že z jejich strany nebude o dům projevěn zájem, městská rada Malé Strany bude uvažovat o prodeji hraběti Kinskému. Tímto způsobem měla být celá situace vyřešena.¹⁶⁹

Po celý čas, po který byl palác nabízen, nikdo z měšťanského stavu dům nechtěl prostřednictvím nákupu získat.¹⁷⁰ Hraběti Kinskému se tak otevřela cesta, aby mohl zahájit všechna potřebná řízení, nezbytná k tomu, aby se stal majitelem zadluženého domu. Už mu nestálo nic v cestě. Smlouva o prodeji, kterou vyhotovila malostranská městská rada, obsahovala spoustu podmínek a nařízení, k jejichž dodržování se musel František Oldřich

---

¹⁶⁴ Pozn. „Zemské desky jsou předchůdcem pozemkových knih, což je rejstřík a doklad o vlastnictví půdy a jiných nemovitostí. Zemské desky jsou vedeny od středověku, a to výhradně pro šlechtická vlastnictví. Zápisem majetku do zemských desek se majetek stával dědičným majetkem rodu. Pokud byl ve městech, byl osvobozen od daní. V deskách zemských byla však také zapisována veškerá ustanovení zemských sněmů, tedy vlastně tehdejších zákonů, a další obecně závazné dokumenty. Jsou cenným zdrojem k historii o majetkových převodech, dědictvích a sporech.“ OSN, VII, s. 363 - 376.

¹⁶⁵ DEJMKOVÁ, I. Šlechtické domy, s. 128 - 130.

¹⁶⁶ TAMTÉŽ, s. 127 - 128.

¹⁶⁷ TAMTÉŽ.

¹⁶⁸ SOA Zámorsk, RA Kinských, inv. č. 779, kart. 40, koupě domu na Malé Straně 1676 - 1790.

¹⁶⁹ TAMTÉŽ.

¹⁷⁰ „dass sich keiner aus dem Bürger Standt, der selbstes käufflich an sich bringen möchte, oder konte, angemeldet hat“ TAMTÉŽ.

Kinský zavázat. V případě, že by nedodržel byt' jen jedinou podmínku, musel by bez jakéhokoli nároku na odškodnění přenechat palác opět obci.¹⁷¹

První podmínka se zakládala na tom, že hrabě Kinský musí převzít rovněž dluhy, jež byly spojené s domem. Další podmínka nařizovala Kinskému zachovat vzhled domu při přestavbě. Třetí podmínka se týkala nutných oprav domu, které měl hrabě financovat ze své pokladny. Byly opravdu nezbytné, jelikož dům byl ve špatném stavu. V neposlední řadě byl udělen Františku Oldřichovi zákaz provozovat živnost v domě poté, co bude povolen zápis Hansturkovského domu do desek zemských.¹⁷²

Smlouva, která obsahovala podmínky městské rady Malé Strany, závazné pro budoucího majitele domu, obsahovala také podmínku, kterou do ní prosadil na druhé straně František Oldřich Kinský. Zažádal malostranskou městskou radu, aby Kinským bylo poskytnuto privilegium dědičného vlastnictví Hansturkovského domu. Jelikož získání domu stálo Františka Oldřicha poměrně hodně sil, logicky nechtěl, aby o něj po jeho smrti Kinští opět přišli. Jeho žádost nakonec byla vyslyšena, privilegium mu bylo uděleno. Získal ho zajisté díky pomoci svého advokáta, jehož jméno se bohužel v materiálech nedochovalo.¹⁷³ Advokát byl pro hraběte Kinského velkým přínosem. Zastupoval ho ve věci koupě Hansturkovského domu po celou dobu. Docílil toho, že hrabě Kinský nakonec po všech výše popsaných jednáních vykoupil od Fridricha Wilhelma Georga von Altbacha měšťanský dům označený číslem popisným 95, který byl ohodnocen na 13 302 zlatých.¹⁷⁴ Jeho nabídka byla 19. února 1675 městskou radou Malé Strany byla přijata, téhož roku se tedy stal hrabě Kinský jeho majitelem.¹⁷⁵

Teprve poté, co získal do svého vlastnictví hrabě Kinský Hansturkovský dům, byl proveden do městských malostranských knih zápis kupní smlouvy prvního zakoupeného domu Marštalkovského čp. 94 a rovněž druhého zakoupeného domu Hansturkovského čp. 95 v Ostruhové ulici. Zápis provedla 8. února 1676 malostranská městská rada.¹⁷⁶ Zápis proběhl za přítomnosti advokáta Kinského. Součástí zapsané smlouvy o koupi Hansturkovského domu byl dodatek s potvrzením, že dům byl skutečně veřejně nabízen komukoli z důvodu jeho

---

¹⁷¹ SOA Zámorsk, RA Kinských, inv. č. 779, kart. 40, koupě domu na Malé Straně 1676 - 1790.

¹⁷² TAMTÉŽ.

¹⁷³ TAMTÉŽ.

¹⁷⁴ „*Excellenz dem Hoch und Wohlgebohrnen Herrn Herrn Franz Ulrich Grafen Kinsky von Ginitz und Tettau ... das von dem Friedrich Willhelm Georger von Altbach erkauffte, so dann Cridaris Gewordene, in der Kleiner Stadt Prag sub Numero Conscriptiois 95 in der Sporner Gassen Liegende und per dreyzehen tausend drey Hundert und zwey Gulden abgeschätzte und Jedermann wegen daran gehaffteten Schulden Lastes öffentlich freigebothene Burgerliche Haus ... gerichtl. verkauft.*“ TAMTÉŽ.

¹⁷⁵ TAMTÉŽ.

¹⁷⁶ „*den 8. February Anno 1676 einverleibten KauffContract von Löblicher Prager Kleinseitner Magistrat*“ TAMTÉŽ.

zadlužení a že až po uplynutí pětíměsíční lhůty bylo rozhodnuto, že dům bude poskytnut k prodeji rodině Kinských.¹⁷⁷

František Oldřich Kinský nechal nakonec oba domy stavebně propojit v jeden celek.¹⁷⁸ Rovněž vnitřně byl palác upraven, přitom se zvýšilo jak zadní, tak dvorní křídlo o jedno patro.¹⁷⁹ Od té doby se stavba skládala ze dvou hlavních stavení, přední a zadní části, jež svými křídly svíraly dva dvory. Po spojení zadních křídel a vymezení druhého nádvoří došlo při přestavbě k raně barokním adaptacím. Avšak v roce 1683 vypukl v sousedství požár, který k velké smůle Kinských zasáhl také dvorní křídlo jejich domu. Z tohoto důvodu musely přijít na řadu další stavební úpravy. Plány na obnovu stavby vypracoval Francesco Lurago. Díky tomuto umělci byl poté palác vybaven uvnitř s veškerou barokní nádherou.¹⁸⁰

Výrazným prvkem v předním dvoře je pavlač, dále také kašna, která má v nice barokní plastiku. Druhý dvůr je vyústěním průjezdu ze západního křídla. Nachází se až za domy, které jsou v dnešní době označeny čp. 248, 247 a 246-III.¹⁸¹ Přední budova paláce s výrazným hlavním průčelím je umístěna směrem do dnešní Nerudovy ulice. Na první pohled si v tomto průčelí můžeme povšimnout oken, která mají v prvním a druhém patře stejný vzhled, jsou sdružená, přesně se jedná o čtyři páry oken v patře. Hlavní průčelí má ovšem tři poschodí, tudíž se musím zmínit také o oknech, která jsou ve třetím patře domu. Tato okna jsou drobnější a vedou do půdního prostoru. Hlavní římsa nad okny je ozdobena pěti renesančními štítky, z nichž vždy dva krajní mají jednoduchý zvlněný obrys. Zbývající tři střední štítky, které jsou doplněny navíc o zhoupnutá křídla, jsou také díky kruhovým okénkům mnohem výraznější.¹⁸²

Nejvýraznějším prvkem průčelí se stal portál. Pochází z doby raného baroka a jeho vzhled se zachoval do dnešní doby. Materiálem, který byl použit na jeho stavbu, je pískovec. Portál je ozdoben erbovou kartuší, která je umístěna v jeho římse. Dále má bosované pilastry s toskánskými hlavicemi. Budova má přízemí, v nichž je zachovaná renesanční nebo gotická klenba. Patra jsou většinou plochostropá.¹⁸³

František Oldřich Kinský zemřel bez dědice. Proto na základě předchozího rozhodnutí převedl v testamentu, který vstoupil v platnost 9. října 1700, svá vlastnická práva k výše

¹⁷⁷ SOA Zámorsk, RA Kinských, inv. č. 779, kart. 40, koupě domu na Malé Straně 1676 - 1790.

¹⁷⁸ VALENTA, A. *Dějiny*, s. 226.

¹⁷⁹ LEDVINKA, V. - MRÁZ, B. - VLNAS, V. *Pražské paláce*, s. 159.

¹⁸⁰ „Lurago František, stavitel, strýc Karla Luraga, se usadil na Malé Straně, kde vzal městské právo a živnost 13. října 1678 a držel zde dům „U bílého lva“ č. 358. Dle archivu města Prahy ve sbírce listin zanesen při stavbě jezuitské koleje v Klementinu na Starém Městě“ OSN, XVI, str. 269 - 270.

¹⁸¹ LEDVINKA, V. - MRÁZ, B. - VLNAS, V. *Pražské paláce*, s. 160.

¹⁸² TAMTÉŽ, s. 158 - 160; VLČEK, P. a KOL. *Umělecké památky Prahy*. II, s. 347 - 352.

¹⁸³ TAMTÉŽ.

zmíněným domům č. p. 94 a 95, ležícím na Malém Městě pražském v Ostruhové ulici, svému bratru Norbertu Oktaviánu Kinskému. Zápis byl velmi důležitý, byl přímým dokladem toho, že majitelem dvou pražským domů je skutečně Václav Norbert Oktavián Kinský.¹⁸⁴

Tabulka 4:

Majitelé paláce v Ostruhové ulici z rodu Kinských (1669-1800):¹⁸⁵

Jméno	Doba vlastnictví paláce
František Oldřich	1669/1675 - 1699
Václav Norbert Oktavián	1700- 1719
František Ferdinand	1719- 1741
Leopold	1741- 1760
František Ferdinand	1760- 1800

Václav Norbert Oktavián Kinský 7. července 1716 zřídil z části svého majetku tzv. fideikomis neboli majorát.¹⁸⁶ Do nemovitostní podstaty chlumeckého fideikomisu vložil Václav Norbert Oktavián Kinský rovněž dva pražské domy č.p. 94 a 95.¹⁸⁷ V dostupné literatuře nebyla nalezena žádná zmínka o tom, že by v domě v Ostruhové ulici proběhla ještě v 18. století nějaká přestavba. Z toho vyplývá, že poslední stavební úpravy proběhly za Františka Oldřicha Kinského. Pravděpodobně se v domě nekonaly žádné přestavby z toho důvodu, že byl palác v 18. století pronajímán. Majorátní dům rodu Kinských se pak dále v rodové linii dědil po celé 18. století. Další příslušníky rodu, kteří byli majiteli domů, přehledně uvádí tabulka 4.

¹⁸⁴ SOA Zámorsk, RA Kinských, inv. č. 779, kart. 40, koupě domu na Malé Straně 1676 - 1790.

¹⁸⁵ VALENTA, A. *Dějiny*, s. 72, 79, 81, 105; LEDVINKA, V. - MRÁZ, B. - VLNAS, V. *Pražské paláce*, s. 160.

¹⁸⁶ „K tomuto kroku se rakouská a česká pobělohorská šlechta uchýlovala z obav před drobením majetku poměrně často. Instituce fideikomisu, který musel povolit císař, zajišťovala přenos veškerého do něj začleněného majetku vždy na jednoho potomka, zpravidla nejstaršího syna.“ VALENTA, A. *Dějiny*, s. 77. Autor Ottova slovníku vysvětluje pojem fideikomis přesně takto: „Rodinný fideikomis jest právní ústav, spočívající v tom, že majetkový předmět následkem ustanovení jisté osoby (zakladatele fideikomisu) přecházející má určitým řádem jen na členy jisté rodiny. Účelem fideikomisu je pojistit určité rodině na věčné časy vynikající sociální postavení. Dle tohoto účelu mohou být předmětem fideikomisu jen takové předměty, které poskytují trvalý pramen důchodů, jako jsou především pozemky. Zakládání fideikomisů bylo reakcí proti šířícímu se volnému disponování s nemovitostmi. Starší právo nepřipouštělo zcizování pozemků, zvláště dědických statků, bez svolení dědiců (čekantů). Pozemek mohl být zcizen jen tenkrát, pokud členové rodiny dali své svolení. Nebo když do roka a do dne zcizení neodporovali. Soudní moc v záležitostech fideikomisních náleží v Čechách zemskému soudu, dekret dv. kanceláře ze 23. srpna 1784 č. 326.“ OSN, IX, s. 171 - 173.

¹⁸⁷ VALENTA, A. *Dějiny*, s. 227, 278. „Vedle dvou pražských domů se součástí fideikomisu stalo panství Chlumeck, dům ve Vídni, stříbrný servis, dvě knihovny (z toho jednu ve Vídni) a chlumecký hřebčín. Ostatní majetek zůstal alodiální, mohl být libovolně zcizen, zadlužen či zastaven.“ TAMTÉŽ, s. 77.

IV.2. Každodenní život v paláci v Ostruhové ulici v 18. století

Již během raného novověku se vždy po určitý čas stávalo, že rozlehlé městské paláce byly téměř prázdné, protože šlechtic a jeho dvůr pobývali právě jinde. Taková situace pravidelně zavládla v létě, v době vrcholící zemědělské sezóny. Ještě častější to bylo v předbělohorské době, kdy řada zejména opozičních šlechticů zajížděla do zemských metropolí jen proto, aby se účastnila jednání jen čtyřikrát ročně zasedajících zemských sněmů a soudů. Tento jev měl za následek to, že šlechtici začali své paláce pronajímat nějaké jiné osobě, proto po větší část roku bydleli v jejich reprezentativních sídlech domovní správci, kteří se o jejich domy starali (německy Hausmeister, česky hospodář).¹⁸⁸

Majorátní dům v Ostruhové ulici, vedený v 18. století pod č. p. 94 a 95, nebyl využit k celoročnímu obývání. Sloužil chlumecké linii rodu Kinských s největší pravděpodobností především k zimním pobytům v Praze. A to proto, že chlumečtí Kinští, konkrétně František Oldřich, Václav Norbert Oktavián Kinský či Ferdinand František, pravidelně pobývali u habsburského dvora ve Vídni, kde vykonávali svoje funkce.¹⁸⁹ Z toho důvodu situaci řešili stejně tak, jako ostatní šlechtici, a to tím, že svůj majorátní palác v Ostruhové ulici začali pronajímat. Aleš Valenta došel k závěru, že dům musel pronajímat již Václav Norbert Oktavián Kinský.¹⁹⁰

Na počátku 18. století si Kinští rovněž pořídili osobu, která se jim měla starat o jejich domy. Domovníkem se na počátku 18. století stal Peter Fabri.¹⁹¹ Než se budu věnovat podrobně pracovní náplni Petra Fabriho, je třeba se zmínit o tom, jak se postupem času funkce hospodáře měnila a vyvíjela. Vycházím v této části především z prací Jiřího Kubeše, které se věnují uvedené problematice či popisují konkrétní případ domovníka Jana Libry ze Soběnova.¹⁹²

Jiří Kubeš došel pro předbělohorskou dobu k závěru: „*Pražští hospodáři často svého široce vymezeného a relativně samostatného postavení zneužívali, protože se nenacházeli pod přímou kontrolou pána či jeho úředníků, kteří jim mohli většinou sdělovat své rozkazy pouze pomocí pravidelné osobní korespondence. Většina těchto pramenů ovšem dosud nebyla*

---

¹⁸⁸ KUBEŠ, J. *Reprezentační funkce*, s. 133 - 134; KUBEŠ, J. Jan Libra, s. 94; KUBEŠ, J. *Rosenbergica 3*, s. 44.

¹⁸⁹ KUBEŠ, J. *Reprezentační funkce*, s. 136.

¹⁹⁰ Vyplyvá to z testamentu z roku 1716, kdy se testátor zmiňuje o nájemnících a poplatcích. VALENTA, A. *Dějiny*, s. 278.

¹⁹¹ KUBEŠ, J. *Reprezentační funkce*, s. 136.

¹⁹² TAMTÉŽ, s. 134 - 136; KUBEŠ, J. Jan Libra, s. 93 - 115; KUBEŠ, J. *Rosenbergica 3*, s. 44.

*prozkoumána, ačkoliv se jich dochovalo velké množství zejména pro 17. a první půli 18. století.*¹⁹³

Dosud známé rožmberské příklady naznačují, že postavení pražského hospodáře bylo pro řadu mužů v rudolfínské době lákavé, a to se pravděpodobně nezměnilo ani v průběhu 17. a první poloviny 18. století.¹⁹⁴ Pražští domovní správci Colloredů, Gallasů či Trauttmansdorfů, kteří měli povinnost v době pánovy nepřítomnosti, kdy se paláce nacházely prázdné, starat se o jejich chod a správu, podle dochovaných zpráv obývali se svou rodinou vždy několik místností v přízemí u vjezdu do paláce. Jejich roční platy se pohybovaly okolo 30 zlatých.¹⁹⁵

Domovníci, kteří se postupem doby začali starat o paláce šlechticů, se řídili podle tzv. instrukcí. Jednalo se o různá nařízení, povinnosti, které měl zaměstnaný domovník přesně plnit a jimiž se měl řídit. Každý šlechtic měl pro svého domovníka svou instrukci. Záleželo na každém pánu domu, jaká práva a povinnosti udělí svému domovníkovi prostřednictvím instrukce. Každý pán zaujal k hospodáři jiný postoj. Dokazuje to Jiří Kubeš na dvou příkladech. První se týká pánů z Hradce, u kterých vystupoval jako hlavní zástupce vrchnosti v Praze „úředník“, jemuž hospodář s hospodyní a pomocná čeleď podléhala.¹⁹⁶ Druhý příklad je spojován s Rožmberky, u kterých nejvyšším hodnostářem rodu trvale sídlícím v Rožmberském paláci v Praze byl hospodář.¹⁹⁷

Rožmberským pražským hospodářem se na počátku 17. století stal v roce 1604 Jan Libra, který při nástupu do funkce pravděpodobně obdržel inventář rožmberského majetku v Praze a byl mu stanoven roční plat 100 kop grošů míšeňských.¹⁹⁸ Měl se chovat podle instrukce, která byla vydána při příležitosti jeho nástupu do funkce a která představovala obraz výkonu úřadu.¹⁹⁹ Předně vystupoval jako správce rožmberského majetku v Praze a okolí. Dále vedl veškeré nutné účty vyplývající z této činnosti, zejména účty důchodní. Byl rovněž různým způsobem agilní zástupce vrchnosti v některých jednáních, loajální listonoš rožmberských dopisů, méně či více úspěšný hospodář, ale i různě podnikavý nákupčí. V neposlední řadě také zprostředkoval zprávy o politickém a společenském dění v metropoli Čech svědčící o jeho specificky širokém obzoru.²⁰⁰

---

¹⁹³ KUBEŠ, J. *Reprezentativní funkce*, s. 134.

¹⁹⁴ TAMTÉŽ.

¹⁹⁵ TAMTÉŽ, s. 133 - 135.

¹⁹⁶ Tento případ je datován od sedmdesátých let do devadesátých let 16. století. KUBEŠ, J. *Jan Libra*, s. 94.

¹⁹⁷ TAMTÉŽ, s. 94.

¹⁹⁸ TAMTÉŽ, s. 99.

¹⁹⁹ TAMTÉŽ, s. 101.

²⁰⁰ KUBEŠ, J. *Rosenbergica* 3, s. 45.

Samotná náplň funkce domovního správce se ve srovnání s rožmberským předbělohorským případem v barokní době postupně proměnila. Z hospodáře v nejširším možném smyslu se stal spíše jakýsi specializovaný domovník. „Hausmistrova“ funkce byla nyní vymezena daleko úžeji a vztahovala se pouze k vlastnímu šlechtickému domovnímu majetku v dané metropoli.²⁰¹ Tento závěr utvrzuje instrukce již výše zmíněného Petera Fabriho.²⁰²

Instrukce, kterou se měl domovník Peter Fabri řídit, obsahovala devět článků věnovaných jeho povinnostem. Celý text je uveden slovy: „*Instrukce, podle které je povinnen se řídit můj jmenovaný domovník v Praze Peter Fabri, poslušně jí ve všem dbát a žít podle ní.*“²⁰³ Instrukce byla sepsána na počátku 18. století, jméno pána domu, který stál u jejího vzniku, není uvedeno. Je datována v Bratislavě. Instrukce přesně vymezovala nemovitosti, o které se měl Petr Fabri starat. Jednalo se o dva rodové majorátní paláce a šosovní domy, včetně dvou zahrad, jež se nacházely u fideikomisních sídel.²⁰⁴

Podle prvního článku instrukce měl Fabri povinnost ostražitě sledovat oheň jak ve dne, tak v noci, také často na to upozorňovat obyvatele, kteří se nacházeli v šosovních domech, aby nedošlo k žádné škodě a újmě.²⁰⁵ Pokud by se někdo z těchto obyvatel hodlal odstěhovat, měl by podle druhého bodu instrukce domovník o tom co nejdříve podat zprávu chlumeckému pánu a přitom nahlásit, kdo má v úmyslu se do prázdného bytu zase nastěhovat, kolik ten předešlý nájemník platil za nájem a kolik bude platit ten nový.²⁰⁶

Chlumecký pán dále výslovně zakázal domovníkovi přijmout někoho do domu nebo ubytovat ho tam, ať už by to byl kdokoli, pokud by od něj neobdržel předem písemný příkaz. Tento zákaz, který musel domovník dodržet, byl součástí třetího bodu v instrukci.²⁰⁷ Fabri musel pilně dohlížet na movité věci, který se nacházely v domě a byly specifikované

---

²⁰¹ KUBEŠ, J. *Reprezentativní funkce*, s. 135.

²⁰² SOA Zámorsk, RA Kinských, inv. č. 1274, kart. 71, instrukce pro pražského domovníka. Příloha č. 7 poskytuje kopii originálu části instrukce.

²⁰³ Takto byla v přesném znění označena instrukce pro Petra Fabriho. „*Instruction nach welcher sich mein besteller haußmeister im Prag Peter Fabri zurichten, derselbe in allen gehorsambst befolgen und nachzuleben schuldig sein wird.*“ TAMTÉŽ.

²⁰⁴ Podrobně se věnuje instrukci Petra Fabriho Jiří Kubeš: KUBEŠ, J. *Reprezentační funkce sídel*, s. 134 - 135.

²⁰⁵ „*1. Solle er auf daß fayer so wohl bey tag als nacht ein wachtsambes aug haben, auch die in denen schoßheißern befindliche inwohnere derent willen zum öffitern erinnern, damit kein schaden und nachtheyll vorbegehe.*“ SOA Zámorsk, RA Kinských, inv. č. 1274, kart. 71, instrukce pro pražského domovníka.

²⁰⁶ „*So jemandt von dießen inwohnern außzuziehen gesonnen seye, solle der haußmeister mir alsobaldt hiervon die nachricht geben und dabey melden, wehr da wider in d. löhre quartir einzuziehen willens ist, auch was der vorgehende gezünset habe und dießer hierviederumb zünßen wirdt.*“ TAMTÉŽ

²⁰⁷ „*Thue hiemit expresse verbithen niemandten in daß Haus einzunehmen oder einzulogiren, wehr der auch immer sein möchte, es seye denn er habe zuvor von mir einen schriftlichen befellig erhalten.*“ TAMTÉŽ.

v inventáři, aby nic nebylo zničeno, odebráno nebo ztraceno.²⁰⁸ Pokud by se z majetku něco ztratilo, případně bylo kýmkoli zničeno, musel by všechnu ztrátu zaplatit a uhradit sám, protože by byl za to zodpovědný. Tato povinnost byla zakotvena ve čtvrtém článku instrukce.²⁰⁹

Pátý bod instrukce se zabýval problémem oprav. Pokud by se stalo, že by jak v horním, tak v dolním majorátním domě, a také v šosovních domech, na jejich budovách mělo být něco opraveno, měl to domovník zaznamenat včas, aby nebyla škoda větší a náklady nevzrostly.²¹⁰ Domovník by poté měl vyrozumět stavebníky a řemeslníky o tom, co mají učinit, vytvořil by s nimi přibližný rozpočet na to, co by ta neb ona oprava stála, toto by pak měl spolu se zprávou poslušně zaslat opět chlumeckému pánu a měl by k tomu očekávat jeho vyjádření a schválení.²¹¹

Kromě péče věnované domům musel Petr Fabri podle šestého bodu instrukce dozírat na zahrady nacházející se jak u horního, tak i u dolního majorátního domu, aby tyto byly udržovány v daném stavu a nic se nezruinovalo.²¹² V sedmém bodu instrukce bylo domovníkovi nařízeno, aby co nejlépe horlivě a neustále informoval, jakou má v Praze cenu obilí všech druhů, jakož i máslo, sýr, med, vlna, plátno, peří, bažanti, koroptve a jiná zvířina, a takové hodnocení alespoň jednou za čtrnáct dní ve formě podrobného výkazu poslal na chlumecký hospodářský úřad.²¹³

Pokud byl domovník pověřen výše zmíněným hospodářským úřadem tím, aby zpeněžil movité věci, které k němu do Prahy jednou týdně vozili formani, měl se snažit o to, aby je prodal co nejlépe a za nejvyšší možnou cenu. Domovník ovšem nesměl získat nic ve svůj prospěch, nesměl nic dávat na půjčku, nýbrž peníze takto získané musel co nejdříve a bez

---

²⁰⁸ „Auf die befindliche und in dem Inventario specificirte hauß Mobilien solle er fleißige obsicht tragen, damit nichts verderbe, entzogen oder verlohren werde“ SOA Zámorsk, RA Kinských, inv. č. 1274, kart. 71, instrukce pro pražského domovníka. Příloha č. 7 poskytuje kopii originálu části instrukce.

²⁰⁹ „...ansonsten er haußmeister darvor stehen und dem abgang zu bezahlen schuldig sein wirdt“ TAMTÉŽ.

²¹⁰ „So es sich ereygnēt, d. so wohl in dem obern als untern Majorath auch schoßheußern an denen gebäuden etwas zu reparieren wäre, solle er es zeitlich ehender der schaden größer werde, und die unkosten höher anlauffen möchten, andeüthen.“ TAMTÉŽ.

²¹¹ „...den bauverständigen und handwerks leüthen so waß dabey zu thuen haben solten, darzeügen, hierauf mit Ihnen einen überschlag veranlassen, waß dieße oder jene reparation kosten möchte, so dann mir solche nebst dem bericht gehorsambt einsenden und hierüber meine resolution und Approbation erwarthen.“ Domovník musel být velmi opatrný v hospodaření s financemi. TAMTÉŽ.

²¹² „Auf dem so wohl bey dem ober alß untern Majorathhauß befindtl[iche] gärthen solle er fleißig invigiliren, damit solche instandt und nichts ruiniret werden.“ TAMTÉŽ.

²¹³ „...solchen valor wenigstens alle 14. tage an mein Chlumetzer wüthschafft samb mittelst einer specification einschicken“ TAMTÉŽ.

odkladů poslat na chlumecký finanční úřad Kinského, o zaslaných penězích mu měl vedoucí finančního úřadu vždy vystavit potvrzení.²¹⁴

Poslední bod instrukce se týkal nájemného z šosovních domů. Domovník ho měl vybírat pravidelně. Musel si vést o přijetí a vydání peněz řádné účty a tyto každoročně odvádět u chlumeckého hospodářského úřadu, měl si vždy ověřit správnost jejich vyhotovení.²¹⁵ Z instrukce jasně vyplývá, že Kinští nesvěřili svému domovníkovi žádné větší pravomoci. Jeho funkce domovníka byla velmi úzce vymezena. O všem musel Petr Fabri informovat chlumeckého pána, jenž každé důležité rozhodnutí musel nejprve schválit, a až poté ho domovník mohl vykonat.²¹⁶ Jan Libra, který mohl v době nepřítomnosti Rožmberků své pány dokonce zastupovat, měl mnohem více aktivit než Peter Fabri ve službách Kinských. Součástí instrukce bylo ještě, že vše zbývající bude domovník, tak jak se sluší na čestného a věrného služebníka, sám od sebe vykonávat, nebude nic opomíjet, ani příkazy, které dostane od chlumeckého pána nebo od jeho vrchního regenta von Trippenbacha, a poslušně se tím řídit.²¹⁷ Pokud to vše bude věrně, poslušně a čestně plnit, mělo by být Peteru Fabrimu za jeho služby z chlumecké kasy vyplaceno ročně 100 zlatých v hotovosti.²¹⁸

V instrukci je kladen důraz na kontrolu pronájmů, které byly v paláci časté. Pro pronájmy byly nepostradatelné nájemní smlouvy, uzavírané mezi nájemníkem a majitelem domu.²¹⁹ Pro šlechtice představoval velkou výhodu bydlení v nájmu fakt, že se často jednalo o celé svobodné (od městských dávek a jiných povinností osvobozené) domy nebo alespoň o jejich jednotlivá patra.²²⁰ Bylo zvykem, že šlechtici pověřovali své služebníky, aby pro své pány našli vhodné nájmy. Ti je poté popsali, v některých případech dokonce poskytli i nákresy pronájemných prostor a předali svému pánu.²²¹

Aristokraté měli zájem o odpovídající byty ve dvou kategoriích privilegovaných domů, které byly osvobozené od všech ubytovacích povinností. V první řadě se jednalo o paláce šlechty, která momentálně svůj příbytek nevyužívala, protože cestovala či zastávala své úřady ve Vídni, nebo palác vlastnili nezletilí dědicové a spravovali jej za ně poručníci. Tento trend byl

---

²¹⁴ „*hirbey keine eingennutzigkeiten treiben, niemanden etwas aufborg dahin geben, sondern d. hievor geleste geldt alßobaldt und ohne anstand in mein Chlumetzer rendtambt einschicken, über welches zugeschiktes geldt der rendtmeister allzeit quittiren wirdt*“ SOA Zámorsk, RA Kinských, inv. č. 1274, kart. 71, instrukce pro pražského domovníka.

²¹⁵ TAMTÉŽ.

²¹⁶ KUBEŠ, J. *Reprezentační funkce sídel*, s. 135.

²¹⁷ SOA Zámorsk, RA Kinských, inv. č. 1274, kart. 71, instrukce pro pražského domovníka.

²¹⁸ „*So er nun dießen allen getreü fleißig und ehrlich nachkommen wirdt, sollen Ihme Peter Fabri von seine dienste auß meinen Chlumetzer rendten salario Nomine 100 str. baares geld beyahlet werden*“ TAMTÉŽ.

²¹⁹ KUBEŠ, J. *Sídelní strategie*, s. 93.

²²⁰ KUBEŠ, J. *Reprezentační funkce*, s. 96.

²²¹ KUBEŠ, J. *Sídelní strategie*, s. 93.

častější než druhá varianta, která skýtala možnost poptat se po pronájmu v celé řadě stavení ve vlastnictví církve.²²²

Sídelní strategie pronájmů přinášela vedle zmíněných výhod na straně druhé nevýhody. První nevýhodou byla poměrně vysoká finanční náročnost, velké výdaje.²²³ Další nevýhoda tkvěla v řadě organizačních problémů. Například pronájmy se neuzavíraly téměř ve všech případech na delší dobu. Nájemní smlouvy stanovovaly dobu platnosti nejčastěji na půl roku, zřídka však více jak na jeden rok, a to buď od sv. Havla, nebo od sv. Jiří. Platby za pronájem probíhaly většinou pololetně. Pokud si chtěla osoba prodloužit svoji smlouvu na další období, bývalo zvykem na to majitele upozornit minimálně čtvrt roku předem.²²⁴

Přes všechny nevýhody byly pronájmy „oblíbenou“ formou sídelní strategie ve Vídni v 17. století. Nejednalo se o málo prestižní formu bydlení, vždyť ze šestnácti nejbohatších aristokratů v Království českém v roce 1655 ji pravděpodobně při svých vídeňských pobytech využívala až polovina z nich. Za všechny poslouží příklad Václava Eusebia z Lobkovic.²²⁵

V rámci pronájmů je vhodné charakterizovat nájemní smlouvy, které jsou spolu s různými kvitancemi, přijatými jako potvrzení o zaplacení nájmu, nejčastějším produktem této komunikace. V českých a moravských archivech se jich dochovalo poměrně značné množství a během 17. století se jejich podoba ustálila. Dá se tedy předpokládat, že nájemní smlouvy, které vznikaly v 18. století, byly členěny podobně jako smlouvy z let předešlých.

Z edice nájemní smlouvy uzavřené mezi Václavem Eusebiem z Lobkovic a vídeňskou johanitskou komendou v roce 1660 vyvozuje Jiří Kubeš základní náležitosti a body takovýchto smluv.²²⁶ Nájemní smlouvy v první řadě vždy obsahovaly pasáž o tom, mezi kterými dvěma stranami se smlouva uzavírala. Poté byly postupně bod po bodu stanoveny podmínky nájmu. Nejdříve se přesně určilo, které prostory patří k pronájmu, pak se za ně stanovovala cena a konkrétní podmínky jejího zaplacení. Za nimi následovaly body věnované způsobu, jakým se má nájemník k bytu chovat, co má dělat v případě jeho poškození a kdy se má odstěhovat (většinou měsíc před koncem nájmu) nebo v jaké lhůtě může požádat o prodloužení stávající smlouvy. Tyto prameny někdy dovolují badateli nahlédnout do skladby prostorů pronajímaných domů, do jednotlivých pater a konkrétních bytů, na jejich základě je možné stanovit, jak velký dvůr mohl aristokrata v pronájmu obklopovat, a v ideálním případě vypovídají také o zařízení jednotlivých místností. Druhotně je možné

---

²²² KUBEŠ, J. *Sídelní strategie*, s. 94.

²²³ KUBEŠ, J. *Reprezentační funkce*, s. 97.

²²⁴ KUBEŠ, J. *Sídelní strategie*, s. 96-97.

²²⁵ TAMTÉŽ, s. 95, 104.

²²⁶ TAMTÉŽ, s. 106.

z kvality a ceny pronajímaných prostor stanovit také sociální postavení nájemce ve dvorské společnosti a stanovit hierarchii prestižnosti různých pronájmů.²²⁷

V následující části se budu věnovat jednotlivým pronájmům, které uzavírali Kinští ve svém majorátním domě v Ostruhové ulici v 18. století a které jsou zachyceny v tabulce 5. U každého z nájemců se zaměřím především na to, po jaký čas pobýval v paláci a jak vysoké bylo jeho roční nájemné. Pokud to bude možné, uvedu rovněž, jaké prostory si v paláci pronajal. V neposlední řadě budu sledovat, do jaké míry se shodují výsledky zkoumání jednotlivých pronájmů Kinských v 18. století s výsledky, ke kterým došel Jiří Kubeš u nájemních smluv Václava Eusebia z Lobkovic v 17. století.

Tabulka 5:

Pronájmy majorátního domu v Ostruhové ulici v 18. století:²²⁸

Majitel paláce	Nájemce	Vznik pronájmu	Konec pronájmu	Roční nájemné
Leopold	Marie Anna Schwarzenbergová	1746	*	400 zlatých
	Apelační rada von Nell	1746	*	300 zlatých
František Ferdinand	Marie Terezie Kinská	1775	1784	**
	Hraběnka Valdštejnová	1775	1784	**
	Generál Alois Arnošt Harrach	1775	1784	250 zlatých
	Ferdinand Amler	1784	1794	300zlatých
	Vavřinec Špaček	1794	1800	400 zlatých

Minimálně od 40. let 18. století Kinští už trvale v domě v Ostruhové ulici nebydleli, proto dům začal být běžně pronajímán, zejména pak po slezských válkách, v souvislosti se špatnou finanční situací Leopolda hraběte Kinského.²²⁹ Hrabě uzavřel 25. července (tj. na svatého Jakuba) 1746 nájemní smlouvu s Marií Annou Schwarzenbergovou. Roční nájemné 400 zlatých bylo vítaným příspěvkem do vrchnostenské pokladny. Hraběnka si pronajala čtyři místnůstky („Zimmerlein“) ve dvou patrech paláce spolu s příslušenstvím, dvěma sklepy, pokojem pro sluhu a stájí pro osm koní. Pronajímatel hrabě Leopold se ve smlouvě zavázal, že obstará veškeré nutné opravy oken, kamen a dveří a že také zajistí kominíka pro vyčištění

²²⁷ KUBEŠ, J. Sídlní strategie, s. 106 - 107.

²²⁸ Poznámka:* V případě Marie Anny Schwarzenbergové a apelačního rady von Nell neposkytly bohužel použité materiály datum, kdy byly jejich pronájmy ukončeny. ** U Marie Terezie Kinské nebyla výše nájemného rovněž v dostupných materiálech nikde nalezena, pravděpodobně z důvodu, že žádný neplatila, jelikož byla z rodu Kinských. U hraběnky Valdštejnové chybí křesní jméno, které by přesně určilo, o kterou hraběnku Valdštejnovou se jedná, a rovněž výše nájmu nebyla nikde zaznamenána. SOA Zámorsk, RA Kinských, inv. č. 798, kart. 41, pronájem domu hraběti Arnoštovi Aloisovi z Harrachu; SOA Zámorsk, RA Kinských, inv. č. 777, kart. 40, pronájem pražských domů Vavřinci Špačkovi 1796 - 1800; VALENTA, A. *Dějiny*, s. 227; LEDVINKA, V. - MRÁZ, B. - VLNAS, V. *Pražské paláce*, s. 160.

²²⁹ VALENTA, A. *Dějiny*, s. 227

kuchyňského komína.²³⁰ V téže době bydlel v paláci spolu s hraběnkou další podnájemník, kterým byl apelační rada von Nell. Platil za nájem 300 zlatých. Nedochovala se ovšem žádná zmínka o tom, jaký prostor v paláci si pronajal. Pokud by odpovídala výše nájemného velikosti pronajatého prostoru, došli bychom se k závěru, že apelační rada měl v paláci pronajatý menší byt než hraběnka, která platila o 100 zlatých ročně více.²³¹

Na počátku 60. let se majitelem paláce stal František Ferdinand Kinský. V dalším pronajímání domu v Ostruhové ulici mu nezabránil ani špatný technický stav budovy, což dokládá zpráva z roku 1769, která popisuje palác jako již mnohokrát opravovaný, a přesto stále velmi zchátralý.²³² Nadále zde byl dostatek zchudlých šlechticů a šlechtičen, zejména vdov, jejichž přáním bylo bydlet levně, ale přitom „mezi svými“, tj. ve šlechtickém obydlí. Podle účtů z let 1775 - 1776, které hraběti Františku Ferdinandu Kinskému předložil Antonín Roys, který vykonával funkci domovníka v majorátním domě Kinských, tu v této době bydleli další příslušníci z řad šlechty. Jednalo se o matku samotného pána domu, Marii Terezii Kinskou, která byla podruhé provdaná Brechainville, dále hraběnku Valdštejnovou a Aloise Arnošta z Harrachu.²³³

Celoživotním zaměstnáním a obživou Aloise Arnošta z Harrachu (1728 – 1800) se stala armáda. Po celý život budoval vojenskou kariéru. Již na začátku sedmileté války se stal plukovníkem. Vyznamenal se dále také například v bitvě u Kolína 1757, za což ho císařovna o rok později povýšila na plukovníka, jenž velel svým vojákům v průběhu celé války s neobyčejnou statečností. Roku 1765 se stal generálmajorem a o osm let později polním maršálkem. Zemřel ve vysokém věku 72 let.²³⁴

V roce 1774 si pronajal generál Alois Arnošt z Harrachu byt, který se nacházel v prvním patře v domě, jenž stál v Ostruhové ulici, od pana von Scotti. Vyplývá to ze smlouvy, která mezi nimi byla uzavřena 24. dubna téhož roku.²³⁵ Byt se skládal z pěti pokojů, včetně dvou k tomu patřících komor ve dvoře, kvelbu, dále k němu patřily v přízemí velký lokajský pokoj, sklep, kůlna na dřevo, altán a jedna stáj pro šest koní a kůlna, včetně veškerého k tomuto bytu náležejícího nábytku.²³⁶ Nábytek měl být zvlášť specifikován a

---

²³⁰ VALENTA, A. *Dějiny*, s. 227, 278.

²³¹ SOA Zámorsk, RA Kinských, inv. č. 896, kart. 47, účet hlavní pokladny Kinských 1747 - 1748.

²³² VALENTA, A. *Dějiny*, s. 227, 278.

²³³ TAMTÉŽ, s. 228.

²³⁴ WURZBACH, C. v. *Biographisches Lexikon*, 7, s. 368 – 378.

²³⁵ Nedochoval se záznam přesného označení domu, který vlastnil pan von Scotti. SOA Zámorsk, RA Kinských, inv. č. 798, kart. 41, František Ferdinand Kinský pronajímal část domu Harrachovi.

²³⁶ „Vorn heraus in Fünff Zimer bestehend, in Hoff zwey sambt dazu gehörigen Camer, Gewolb, dann zur ebene Erde ein grosstes lakay Zimmer, Keller, Holzlage und einer altana, und Stallung auf 6 Pferd, und schupfen samt allen zu diesser Wohnung gehörigen Meubles.“ TAMTÉŽ.

vykázán v hotovém inventáři.²³⁷ Roční nájemné bylo stanoveno na 250 zlatých. Částka byla rozdělena na čtyři díly, po Harrachovi bylo požadováno, aby v jedné splátce platil 62 zlatých a 30 krejcarů, a to znamená povinnost placení nájmu každé tři měsíce. V případě, kdyby Alois Arnošt z Harrachu nechtěl již pobývat v domě, měl povinnost to oznámit panu von Scottimu čtvrt roku předem. Zároveň musel generál z Harrachu vrátit a předat nábytek, okna, dveře a kamna v náležitém stavu.²³⁸

Generál z Harrachu nebyl pravděpodobně s bytem a zejména s jeho velikostí spokojen, a tak se během doby, kdy pobýval v bytě u pana von Scottiho, ohlížel po jiném domě. Rozhodl se poté pro nedaleký majorátní dům Kinských, ve kterém si nakonec rovněž pronajal byt, jak vyplývá ze smlouvy, kterou uzavřel s Františkem Ferdinandem Kinským 24. dubna 1775 v Praze. Dům v Ostruhové ulici byl ve smlouvě označen jako dům na Malé Straně proti Kajetánům. Hrabě Harrach si najal v paláci druhé patro, kde měl k dispozici devět pokojů, jednu kuchyň, dále se mezi pronajaté místnosti řadily stáje, jež musely být dostatečně prostorné, jelikož v nich potřeboval ustát devět koní. Kromě stájí se výčet týkal také kůlny pro čtyři vozy a zahrnoval ještě sklep a dřevník, který měl hrabě ke svým potřebám taktéž najatý.²³⁹ Zařízení, které bylo poskytnuto hraběti Harrachovi v jeho najatém bytě, se týkalo zejména nejrůznějších stolů, křesel, skříní či postelí. Podrobný seznam všech věcí je omezen na šest místností, zřejmě byly ostatní místnosti hraběti poskytnuty bez zařízení.²⁴⁰

Konečná výše nájemného byla stanovena na 200 zlatých, byla to cena za nájem bytu za celý rok. Povinností hraběte Harracha bylo platit nájemné pololetně ve výši 100 zlatých, a to vždy s půlročním předstihem, aby v následujících šesti měsících mohl v nájmu pobývat. Smlouva mu určovala přesně den, kdy měl zaplatit první splátku, a to ke dni sv. Jiří 1775 (24. 4.), což bylo ve stejný den, kdy byla smlouva uzavřena. Z toho vyplývá, že ihned po uzavření smlouvy musel tuto hotovost zaplatit. Povinností domovníka Royse bylo následně vyhotovit potvrzení o zaplacení. Domovník tak také vždy okamžitě po zaplacení učinil. Antonín Roys vyhotovil potvrzení v jednoduché podobě pro rok 1775 a rok 1776.²⁴¹

Součástí smlouvy je dále ujednání, že František Ferdinand Kinský všechny movité věci, jimiž jsou pronajaté pokoje vybaveny, jedná se například o kamna, dveře, okna, lůžka

²³⁷ Tento dokument jsem bohužel neměla z nejrůznějších důvodů k dispozici. Pravděpodobně se nedochoval, nebo nebyl dobře uložen a z toho důvodu se vytratil. SOA Zámorsk, RA Kinských, inv. č. 798, kart. 41, František Ferdinand Kinský pronajímal část domu Harrachovi.

²³⁸ „... soll Viertel Jährig bevor dem andern Theille angemeldet, und die Ruckkehr der Meubles, Fenster, Thieren und Offen im gehörigen Stande übergeben werden“ TAMTÉŽ.

²³⁹ „...im 2. Stock ... 9 Zimmer, 1 Kuchel,... Stallung auf 9 Pferdt, auf 4 Waagen eine schupfen sambt keller, und Holz lage“ TAMTÉŽ.

²⁴⁰ TAMTÉŽ. Příloha č. 8, 9 poskytují kopii originálu smlouvy o pronájmu.

²⁴¹ „Von Termino ST. Georgii Bis Galii 1775 Empfangen ...100 f.“, „Von Termino ST. Georgii Bis Galii 1776 Empfangen ...100 f.“ TAMTÉŽ.

a skříně se zámky, dá rovněž k dispozici Harrachovi.²⁴² Bude si je tam smět ponechat a užívat jich, ovšem smlouva neopomněla ani dodat, že v den splatnosti nájmu Harrach ručí za to, že nic z tohoto movitého majetku, a to včetně bytu, nebude poškozeno. V neposlední řadě byl Harrach obeznámen také se svou další povinností, která spočívala v neustálé péči o oheň, aby nedošlo ke škodám. Na druhé straně povinností majitele domu bylo zajištění vymetání komína a kuchyně jednou za 14 dní.²⁴³

Smlouva obsahovala také informace ohledně ukončení nájmu. Kdyby ale jedna nebo druhá strana tento nájem bytu chtěla zrušit, měla by být obvyklá výpověď nahlášena půl roku předem druhé straně.²⁴⁴ V případě, že by smlouvu vypověděl Harrach, musel zajistit původní stav nábytku, oken, dveří a kamen v najatém bytě. Jinak by musel bez okolků škodu nahradit.²⁴⁵ Smlouva je ukončena posledním bodem, který se týká vystěhování z bytu. Pokud by hrabě Harrach chtěl opustit byt před uplynutím smluvené lhůty, nesměl ho nabídnout k nájmu nikomu jinému. Smlouva obsahovala pečeť hraběte Aloise Harracha.²⁴⁶

Ze dvou nájemních smluv, které podepsal Alois Arnošt z Harrachu, v roce 1774 s panem von Scottim či v roce 1775 s Františkem Ferdinandem Kinským, jasně vyplývá, že druhá smlouva, kterou hrabě z Harrachu podepsal, byla pro něj výhodnější přinejmenším ze dvou zásadních důvodů. Nový byt byl větší, tj. skládal se z většího počtu místností, a zároveň jeho pronájem byl levnější. Nájemní smlouva, která se týkala majorátního domu Kinských v Ostruhové ulici, byla obsáhlá, její obsah a provedení jsou v zásadě shodné se smlouvou, kterou uzavřel Václav Eusebius z Lobkovic o století dříve. Z toho plyne, že se na postupech, jež se týkají uzavírání smluv v důsledku nájmu, v průběhu 18. století skutečně mnoho nezměnilo.²⁴⁷

V osmdesátých letech posloužil palác k pronajímání další osobě. Roku 1784 si palác pronajal na deset let malostranský hostinský Ferdinand Amler za 300 zlatých ročně.²⁴⁸ Poté, co Amlerovi uplynula desetiletá doba pronájmu, započal roku 1794 nájem Vavřinci Špačkovi.²⁴⁹ Vavřinec Špaček musel ovšem nejprve splnit podmínky, které

---

²⁴² „Verspricht Herr Bestands Verlasser alle nöthige Effecten, als in alle Zimer gehörige Offen, Thieren, Fenster Bethstätt, und schranck schlosser, in obgenante Zimmern bey zulassen, und in guten stand zu übergeben“ SOA Zámorsk, RA Kinských, inv. č. 798, kart. 41, František Ferdinand Kinský pronajímal část domu Harrachovi.

²⁴³ TAMTÉŽ.

²⁴⁴ „Da aber einem oder dem andern Theille diese Wohnung aufzuheben gefällig seyn würde, solle die gewöhnliche Kündigung halbjährig bevor dem andern Theile angemeldet.“ TAMTÉŽ.

²⁴⁵ TAMTÉŽ.

²⁴⁶ Verspricht weithers Gröff. Herr Bestandsnehmer in fall er auch vor Verfliessung obgenannter Zeitfrist, dass quartier verlassen, solches in Keinen Offer bestand an jemand zu verlassen.“ TAMTÉŽ.

²⁴⁷ KUBEŠ, J. Sídlní strategie, s. 106.

²⁴⁸ VALENTA, A. Dějiny, s. 228.

²⁴⁹ TAMTÉŽ.

František Ferdinand Kinský stanovil. První podmínka tkvěla v tom, že si musel nejprve obstarat ručitele, který by za něj složil kauci 1000 zlatých pro případ nájemníkovy nesolventnosti. Tuto podmínku Špaček splnil. Dokazuje to nalezená zpráva, která potvrzovala, že Mates Bělohlávek ohlásil kauci 1000 zlatých, kterou složil Vavřinec Špaček.²⁵⁰ Další podmínky se týkaly poskytování ubytování v domě hraběcím úředníkům, kdykoli o něj ze služebních důvodů požádají.²⁵¹ Poté, co byly všechny podmínky splněny, byla podepsána nájemní smlouva, podle které se Špaček zavázal platit 600 zlatých ročně.²⁵²

Neuplynul ani rok od podpisu nájemní smlouvy a Vavřinec Špaček podal žádost, která se týkala povolení smět šenkovat pivo a pořádat bály v najatém hraběcím domě. Žádost podal 21. září 1795.²⁵³ V případě jeho žádosti nakonec dospělo c. k. městské hejtmanství jako první instance 9. ledna následujícího roku k zamítnutí. Špačkovi nebylo povoleno šenkovat pivo a rovněž pořádat bály mu bylo zakázáno. Hraběcímu domu podle textu zamítnutí, s jehož obsahem byl Špaček c. k. městským hejtmanstvím obeznámen, nebylo přislíbeno právo provozovat stravování měšťanů.²⁵⁴

Zamítnutí se odvolávalo na čtyři důvody, díky nimž nemohlo být žádosti vyhověno. Text zamítnutí žádosti vyhotovil Josef Mealislav, který byl jedním z úředníků městského hejtmanství, kde se žádost vyřizovala.²⁵⁵ V prvním bodu byl sice Vavřinec Špaček shledán pražským občanem, který má právo na provozování měšťanského stravování, z čehož vyplývá, že by mohl šenkovat pivo. Ovšem tuto živnost by mohl provozovat pouze ve svém vlastním, tj. skutečném měšťanském domě. Jelikož Špaček chtěl šenkovat pivo v prostoru pronajatém, jehož pravým majitelem byl hrabě František Ferdinand Kinský, žádost nemohla být vyslyšena. Městské hejtmanství, které Špačkovu žádost zamítlo, vycházelo ze tří dokumentů, které při rozhodování měly na něj vliv. Jednalo se o královský list, který byl udělen městu Praha v roce 1649, dále o dvorský dekret z 12. října 1793 a guberniální příkaz z 24. prosince 1794.²⁵⁶

V druhém bodě, odůvodňujícím zamítnutí, je objasněno přímo, že pokud šlechtický vlastník při získání domu nabyt jen vlastnictví domu, ale ne právo na stravování měšťanů a živnost, nemůže si takto pak osobovat žádné větší právo než to, které mu je výslovně určeno.

²⁵⁰ „*Mathes Bilohlawek: ... Lorenz Spazek geleistete Caution pr 1000 f. die derselbe als Pächter zu handen der gräflich Kinskischen Häusern bewiligte, bereits aufgekündigt hat so geschieht hiemit die Verständigung ... Magistrat der c. k. Hauptstadt Prag den 7. September*“ SOA Zámorsk, RA Kinských, inv. č. 777, kart. 40, pronájem pražských domů Vavřinci Špačkovi 1796 - 1800.

²⁵¹ VALENTA, A. *Dějiny*, s. 278.

²⁵² TAMTÉŽ, s. 228.

²⁵³ SOA Zámorsk, RA Kinských, inv. č. 777, kart. 40, pronájem pražských domů Vavřinci Špačkovi 1796 - 1800.

²⁵⁴ VALENTA, A. *Dějiny*, s. 279.

²⁵⁵ SOA Zámorsk, RA Kinských, inv. č. 777, kart. 40, pronájem pražských domů Vavřinci Špačkovi 1796 - 1800.

²⁵⁶ TAMTÉŽ.

Navíc nemůže šlechtic, v tomto případě František Ferdinand Kinský, prostřednictvím žádných smluv přenášet právo na třetí osoby.²⁵⁷

Za třetí vysvětluje městské hejtmanství Špačkovi fakt, že předci hraběte Kinského byli osvobozeni od určitých městských povinností, jako je například ubytování hlídek. Jelikož pražští měšťané museli vykonávat často „úřad nočního hlídače“, připadalo jim to obtížné, proto byly zřízeny měšťanské hlídky podporované z daňového fondu, o což se ucházeli jen ti měšťané, jež odváděli příslušné dávky. Na druhé straně Kinskí nezískali ani žádné právo na provozování živnosti spojené se stravováním měšťanů.²⁵⁸ Posledním důvodem zamítnutí žádosti je skutečnost, že se nedá podle platných zákonů a nařízení z „vykoupení se“ příslušníka šlechty z některých závazků vyvodit potřebné právo na stravování, i když nebylo výslovně zakázáno dle zemské ústavy.²⁵⁹

Poté, co nevyšel Vavřinci Špačkovi záměr začít v domě v Ostruhové ulici provozovat šenk a pořádat bály, začal postupně ztrácet zájem o další pobývání v tomto domě. Tato skutečnost Špačka dovedla k myšlence, že majorátní dům Kinských poskytne k nájmu nějaké třetí osobě. Vavřinec Špaček po šesti letech, kdy se sám nastěhoval do podnájmu, začal roku 1800 pronajímat dům č. p. 94 panu Fridrichovi ze Žlutic. Smlouva o pronájmu, kterou mezi sebou uzavřely dvě strany, Vavřinec Špaček a Fridrich ze Žlutic, byla uzavřena od nastávajícího jakubského termínu běžného roku na dobu nájmu trvající čtyři čtvrtletí. Smlouva se týkala pronájmu prvního poschodí domu hraběte Kinského. Pan Fridrich ze Žlutic poté podal žádost, aby smlouva o pronájmu bytu byla zapsána do městských knih. Jeho žádost byla povolena a realizována 8. července 1800.²⁶⁰

Hrabě Kinský se poté, co se dozvěděl o vzniku pronájmu a následnému povolení zápisu smlouvy, týkající se jeho dvou domů v Ostruhové ulici čp. 94 a 95, jež on sám pronajímal Vavřinci Špačkovi, rozhodl situaci řešit, jelikož s konáním Špačka v žádném případě nesouhlasil. Ve vzniklém sporu hájil práva Kinského jeho právní zástupce Kaňka. Právní zástupce se odvolal proti povolení zápisu nájemní smlouvy, kterou 8. července pražský

---

²⁵⁷ SOA Zámorsk, RA Kinských, inv. č. 777, kart. 40, pronájem pražských domů Vavřinci Špačkovi 1796 - 1800.

²⁵⁸ TAMTÉŽ.

²⁵⁹ TAMTÉŽ.

²⁶⁰ „Da der H. Friedrich Freiherr von Slutizki mit dem Pächter des im 3. Hauptviertl Sub N[umer]o Cons. 94 gelegenen Gräflichen Kinskischen Hauses H. Lorenz Spaczek einem Mieth und Vermiethungs Kontrackt über den 1. Stock dieses Hauses vom eintretenden Jacobi Termin 1.[laufendes/letztes] J[ahres] noch durch die 4 ¼ Jahr dauernde Pachtzeit, geschlossen, und gedachte H. Freiherr hierorts um die stadtbücher. Vormerkung des Kontrackts eingekommen ist.“ TAMTÉŽ.

magistrát povolil. Kaňka žádal o změnu tohoto rozhodnutí a úřední výmaz tohoto povoleného zápisu. Považoval za nutnost se dále proti protiprávním zásahům chránit.²⁶¹

Kaňka podal odvolání ze tří hlavních důvodů. První důvod spočíval v tom, že domy Františka Ferdinanda Kinského čp. 94 a 95 v Ostruhové ulici byly součástí fideikomisu chlumeckého panství zřízeného Václavem Norbertem Oktaviánem hrabětem Kinským.²⁶² Právní zástupce Kaňka v odvolání kladl největší důraz na to, že soubor majetku spadající pod fideikomis je chráněn, a proto nesmí být nikdy prodán. Z toho vyplývá druhý důvod, proč Vavřinec Špaček neměl právo pronajímat dům třetí osobě, jelikož nemá právo s nemovitostí disponovat. Navíc Špaček podpisem nájemní smlouvy s Kinským stvrdil zákaz pronajímat dům třetí osobě. Za třetí neměl Fridrich ze Žlutic všechny náležitosti potřebné k tomu, aby zaknihování bylo přijato magistrátem. Odvolání, které bylo podané 22. července, bylo zakončeno prosbou obrácenou k apelačnímu soudu, aby zrušil povolení zápisu do knih a dal podnět k výmazu tohoto zápisu úřední cestou.²⁶³

Apelační soud hned reagoval na odvolání tak, že přikázal, aby mu byly doručeny dva ztracené dokumenty včetně plné moci, a to dodatečně během osmi dnů, jinak bude stížnost v případě neuposlechnutí bez dalšího vrácena.²⁶⁴ V prvním případě se jednalo o dokument, který měl ověřit, že se v případě domu v Ostruhové ulici jedná skutečně o domy, jež jsou součástí rodinného fideikomisu. Jako důkaz měl posloužit opis fideikomisního testamentu, který napsal již Norbert Oktavián hrabě Kinský s nejvyšším souhlasem dvora. Druhý dokument, kterým byl opis z c. k. zemských desek, měl dokázat, že jsou domy 94 a 95 ve Sporgasse skutečně svěrečným statkem hraběte Kinského.²⁶⁵

Kaňka slíbil jak apelačnímu soudu, tak rovněž magistrátu, že dokumenty dohledá a jakmile je od příslušných míst obdrží, což bude do 14 dnů, dodatečně je všechny předloží. Ovšem Fridrich ze Žlutic nakonec odstoupil 2. srpna od žádosti zápisu do městských knih.²⁶⁶ Právní zástupce hraběte Kinského pak odstoupil od své stížnosti podané kvůli Fridrichu

---

²⁶¹ „Die Nothwendigkeit mich wider alle widerrechtliche und meine Gerechtsame kaufende Eingriffe zuschutzen und um Abänderung deises Magistrat Beschiedes und ämtlichen Löschung diese bewilligen Super Vorannmerkung bitten.“ SOA Zámorsk, RA Kinských, inv. č. 777, kart. 40, pronájem pražských domů Vavřinci Špačkovi 1796 - 1800.

²⁶² „Ist dieses sub N. C. 94 et 95 in der Spornier Gasse gelegenen Hausser Appertinens der vom Wenzel Norbert Octavian Grafen v. Kinsky mit Hofbewilligung einrichteten Herrschaft Chlumetzer Fidei Comisses theil“ TAMTÉŽ.

²⁶³ „Ich bitte daher, Eur Hochlöblichen Appellations Gericht geruhfs in dessen Angelegenheit die am löblicher Prag Magistrate anthalte aufzuheben und wegen unser ämtlicher Löschung deselbe das nöthige zu veranlassen“ TAMTÉŽ.

²⁶⁴ „Er habe die zwei abgängigen Dokumente samt der Vollmacht binnen 8 Tagen nachtrüglich einzubringen, widrigens die Beschwerde im Nichtbefolgungsfall ohne weiters rückgestellt werden wird.“ TAMTÉŽ.

²⁶⁵ TAMTÉŽ.

²⁶⁶ „den 2. August 1800 Fridrich von Schlutitzsky von Erstattung abkommen wirdt.“ TAMTÉŽ.

svobodnému pánu ze Žlutic rovněž.²⁶⁷ Z toho důvodu se řízení neuskutečnilo, jelikož apelační soud 19. srpna oznámil jeho konec a nařídil pražskému magistrátu, aby všechny listiny včetně příloh, které se týkaly vzniklého sporu, vrátil Kinskému. Z toho vyplývá, že zápis do městských knih se nakonec neuskutečnil. Tímto datem skončily definitivně soudní spory ohledně paláce v Ostruhové ulici, jejichž vznik zapříčinil Vavřinec Špaček.²⁶⁸

Vavřinec Špaček poté nájem předčasně ukončil, stal se tím zároveň posledním osobou, které byl umožněn nájem v majorátním domě Kinských. František Ferdinand Kinský se totiž rozhodl, že majorátní dům prodá. Jelikož byl dům součástí rodinného fideikomisu, bylo zapotřebí k jeho prodeji souhlasu všech příslušníků z rodu Kinských. Situace byla navíc ztížena tím, že mezi hrabětem a jeho bratry panovala napjatá situace. S blížícím se přelomem století už byla ale situace neúnosná, palác se nacházel v nepřilíš dobrém stavebním stavu. Nakonec tedy František Ferdinand Kinský získal souhlas a mohl poté ještě v roce 1800 palác v Ostruhové ulici prodat, a to Ignáci Konnemannovi za 12 196 zlatých a 30 krejcarů.²⁶⁹

---

²⁶⁷ „Der J. U. D. Kanka als Ferdinand Gräflich Kinskischer Anwald von seiner eingebrachten Beschwerde, wegen dem Fridrich Freyherrn von Schlutitzky zurücktritt.“ SOA Zámorsk, RA Kinských, inv. č. 777, kart. 40, pronájem pražských domů Vavřinci Špačkovi 1796 - 1800.

²⁶⁸ TAMTÉŽ.

²⁶⁹ VALENTA, A. *Dějiny*, s. 228; LEDVINKA, V. - MRÁZ, B. - VLNAS, V. *Pražské paláce*, s. 160.

V. Topografie obytně-reprezentativních prostor paláce Kinských v Ostruhové ulici v druhé půli 18. století.

Důležitým pramenem pro získání znalostí o podobě a vybavení prostor paláce Kinských v Ostruhové ulici v druhé polovině 18. století jsou tak jako u jiných sídel z této doby inventáře. Na základě rozboru tohoto pramene lze totiž rekonstruovat podobu šlechtických sídel, strukturu jejich interiérů a podle vybavení i funkci jednotlivých částí paláce. Naprosto nezastupitelné jsou inventáře pro popis předmětů hmotné kultury, které obklopovaly šlechtice a jeho rodinu. Podrobně přinášejí zejména popisy šlechtických vybavení jednotlivých místností nábytkem, nádobím, uměleckými předměty a strukturou místností.²⁷⁰

Již od poloviny 16. století se zachovalo mnoho archů popsaných soupisem majetku konkrétního vlastníka, výčtem movitého a nemovitého vybavení i popisem stavu hradů, zámků, tvrzí, městských domů, zahrad, obor, dvorů, hospodářských objektů a jiných příslušenství, a to k určitému datu a účelu. V posledních letech se tomuto prameni - charakterem na pomezí pramenů „písemných“ a „hmotných“ - dostává stále více pozornosti. Standardní podoby nabyly inventáře až v 17. století, kdy se jejich počet nadále zvyšoval, a v první polovině 18. století, kdy také nabývaly obsahově úctyhodných rozměrů. Komise, která pořizovala inventář, zpravidla jednotlivé místnosti číslovala. V pojmenování jednotlivých prostor z hlediska jejich podoby a funkce se poté objevuje stabilní terminologie.²⁷¹

Vznik inventáře šlechtického sídla souvisel nejčastěji se změnou jeho majitele. Touto změnou mohl být převod majetku po smrti držitele na dospělé dědice či nezletilé dědice v rámci poručnického řízení. Za přítomnosti komorníků z úřadu desek zemských byl pořízen soupis majetku, který do budoucna tvořil základ ochrany majetkových práv sirotků a podklad pro předání majetku poručníky v době nabytí dospělosti dědice či dědiců. Dalším důvodem k sepsání inventáře mohl být prodej panství, zámku či paláce včetně jeho vybavení, kdy se popis stal dokladem náležitým k prodejní smlouvě. Změnou majetku byla ve své podstatě i konfiskace majetku v rámci postihu jeho držitele, v tomto případě delikventa, odsouzeného ke ztrátě majetku kvůli zločinu urážky majestátu.²⁷²

---

²⁷⁰ NEUDERTO VÁ, M. „Item ve velkém fraucimře před lusthausem se nachází...“, s. 164, 175.

²⁷¹ HOLASOVÁ, A. Poznámky, s. 109, 112, 176.

²⁷² NEUDERTO VÁ, M. „Item ve velkém fraucimře před lusthausem se nachází...“, s. 166 - 167.

Významu sídla odpovídá bohatost inventáře. K jednomu objektu se může vztahovat velké množství inventářů, badatel pak má šanci rekonstruovat vývoj sídla i život jeho majitelů v průběhu celých staletí.²⁷³ V případě paláce Kinských v Ostruhové ulici mi byly pro druhou polovinu 18. století k dispozici tři inventáře, které pocházejí z let 1760, 1769 a 1774. Nacházejí se v nich informace o struktuře interiérů pražského domu a dále také o nábytku, který byl v paláci Kinských v Nerudově ulici umístěn. Žádný ze tří zmiňovaných inventářů bohužel neobsahuje plán domu, popř. alespoň jednoho podlaží.²⁷⁴ V archivu Národního památkového ústavu v Praze jsou sice uloženy plány domu Kinských v Ostruhové ulici, ovšem pro můj případ jsou nevyhovující, jelikož pocházejí až z 19. století, kdy v paláci proběhly přestavby, ovšem již za jiných majitelů, než byl rod Kinských.²⁷⁵

Každé sídlo aristokrata, ať velké, či malé, zajišťovalo vedle pohodlného bydlení též reprezentační a ekonomickou funkci.²⁷⁶ Z funkčního hlediska lze rozdělit prostory za prvé na obytné, mezi které patřily reprezentační místnosti přijímací či stolovací, dále to jsou místnosti, v nichž žili jednotliví členové rodiny pána, a pokoje určené k ubytování hostů. Důležité byly rovněž za druhé prostory určené k provozně technickým účelům (kuchyně, spižírny, šatny, místnosti sloužící jako sklady aj.) a zvláštní funkci plnily za třetí zbrojnice, knihovny, místnosti pro sbírky či galerie.²⁷⁷

Přízemí bývala určena převážně pro skladovací prostory, komory, spižírny (die Speis Cammer), kuchyně (die Kuche, die Hofkuche, die grosse Küche), lázně, čelední světnice či sklepy (der Keller).²⁷⁸ V prvním poschodí míval obydli pán domu, jednalo se o soukromé byty, či apartmá, dále tu bývaly reprezentační shromažďovací místnosti, hodovní místnosti. V inventářích pro ně nacházíme označení velká světnice, velká sň, palác, velký, malý, mázhaus, tabulnice, der Saal, der grosse Saal, der gewelbte Saal, die Taffelstube, die sommer Taffelstube.²⁷⁹ Dále se tam nacházelo ubytování pro vznešené hosty, což pokračovalo ve druhém poschodí, kde často bývalo obydli fraucimoru, jehož jádro tvořily pokoje a komory manželky pána domu a dětský pokoj.²⁸⁰

---

²⁷³ HOLASOVÁ, A. Poznámky, s. 115-116.

²⁷⁴ SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 2883, kart. 141, inventář pražských domů 1760; SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 754, kart. 40, inventář pražského domu 1769; SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 799, kart. 41, inventář nábytku v majorátním domě 1774.

²⁷⁵ Národní památkový ústav Praha.

²⁷⁶ PETRÁŇ, J. a KOL. *Dějiny*. II/1, s. 223.

²⁷⁷ TAMTÉŽ, s. 226.; NEUDERTOVIÁ, M. „Item ve velkém fraucimře před lusthausem se nachází...“, s. 175.

²⁷⁸ PETRÁŇ, J. a KOL. *Dějiny*. II/1, s. 228.

²⁷⁹ NEUDERTOVIÁ, M. „Item ve velkém fraucimře před lusthausem se nachází...“, s. 176.

²⁸⁰ TAMTÉŽ, s. 177.; PETRÁŇ, J. a KOL. *Dějiny*. II/1, s. 228.

V.1. Obytné prostory

Jiří Kubeš píše, že „nejpozději od konce 15. století se ve střední Evropě uplatnil při budování panských obytných prostorů princip vícepokojových apartmá, která sloužila jak pánu, tak jeho ženě nebo urozeným hostům.“²⁸¹ Většinou se v paláci nacházel větší počet apartmá, nikdy však nesměly chybět minimálně „byt“ šlechtice (panský pokoj, das Herrn Zimmer, Stube), jeho manželky (panin pokoj, das Frauzimmer) a hostinské apartmá. Tyto obytné jednotky se skládaly v zásadě ze světnice, vyhřívané kamny nebo krbem, která byla hlavní obytnou a přijímací místností, a privátněji chápané spací komory (das Schlafzimmer, die Schlafcammer, český ekvivalent této místnosti nebyl ve zkoumaných českých inventářích použit, vyskytl se pouze termín šlafkamer přejatý z němčiny).²⁸² Spojení pokoje s komorou tvořilo základ apartmá až do 18. století.²⁸³

Od druhé poloviny 16. století pronikala do českých zemí vývojově vyšší obytná jednotka uspořádaná na způsob italského a francouzského apartmá, kde se do panského pokoje nevstupovalo přímo, ale přes jeden nebo dva předpokoje (das Zimmer vor den Herren Stuben). Za vlastním pokojem se pak nacházely další místnosti k soukromé potřebě pána, jako např. pracovna, kabinet a další vedlejší komory. Po roce 1700 získal silnější vliv na podobu „bytů“ šlechticů francouzský model.²⁸⁴

Jiří Kubeš dospěl pro období baroka k závěru, že „apartmá se nejčastěji skládala z pěti místností, a to ze dvou společenských a reprezentačních prostor (předsálí, jídelny nebo sálu). Dále pak v závislosti na konkrétních prostorových podmínkách navazovaly soukromé pokoje jako spojení předpokoje, obytné místnosti, ložnice a případně dalších prostor.“²⁸⁵ V 18. století již tedy každý palác obsahoval obytně-reprezentační prostory, které se dělily na dvě části, na složku „privátní“ a „společenskou“.²⁸⁶

Od počátku 18. století se začal klást velký důraz na výzdobu interiéru sídla, což někdy přesáhlo náklady na jeho výstavbu. Stěny paláců byly zdobeny textilními tapetami, okna zase nejrůznějšími závěsy, na podlahy se pokládaly drahé koberce. V žádném paláci nechyběla zrcadla a bohatě zdobené lustry.²⁸⁷ Zároveň se v šlechtických apartmá začaly objevovat další specializované prostory, různé kabinety, které mívaly reprezentační úlohy. Dalšími

²⁸¹ KUBEŠ, J. *Reprezentační funkce*, s. 183.

²⁸² NEUDERTOVIČ, M. „Item ve velkém fraucimře před luthausem se nachází...“, s. 177.

²⁸³ Tuto jednoduchou skladbu velmožova „bytu“ (dvě místnosti) měl v Čechách např. Nový zámek v Teplicích v roce 1634, když byl zkonfiskován Vilému Vchynskému ze Vchynic. TAMTÉŽ.

²⁸⁴ PETRÁŇ J. a KOL. *Dějiny*. II/1, s. 234 - 239.

²⁸⁵ KUBEŠ, J. *Reprezentační funkce*, s. 191.

²⁸⁶ PLEVA, M. *Hmotná kultura*, s. 13.

²⁸⁷ PETRÁŇ, J. a KOL. *Dějiny*. II/1, s. 246 - 254, 329.

specializovanými pokoji se staly soukromé oratoře, které patřily ovšem k nákladněji vybaveným prostorám aristokratických sídel, nebo šatny, které sloužily k uskladnění prádla nebo některých kusů nábytku.²⁸⁸

Šlechtic, popřípadě šlechtična, kteří zatoužili po větším soukromí, se mohli vydat do svého apartmá, které bylo součástí obytných prostor. Jelikož v paláci měli svá apartmá jak muži, tak ženy, vznikaly určité rozdíly, kterými se od sebe dámská a pánská apartmá lišila.²⁸⁹ U většiny renesančních šlechtických sídel bylo v této době zvykem, že dámské apartmá, které se nacházelo v druhém poschodí, bylo s pánským apartmá, umístěným v patře prvním, spojeno vnitřními schody.²⁹⁰ V 18. století byl palác Kinských pronajímán obvykle několika nájemcům najednou, jež zde bydleli nezávisle na sobě. Konkrétně se v paláci ve sledovaném období nacházela tři apartmá, z toho byla dvě pánská a jedno dámské.²⁹¹

Nejprve se zaměřím na pánská apartmá, která se podle zvyklostí také v paláci Kinských nacházela vždy v krátkém dosahu jídelen. Jak z inventářů vyplývá, všechny osoby obývající byty v paláci v Ostruhové ulici měly zařízené své obytné prostory v zásadě stejným způsobem, který se shodoval se způsobem zavedeným v 18. století. Dvě pánská apartmá, z nichž jedno bylo umístěno v paláci Kinských v prvním a druhé v druhém patře, se skládala ze dvou předpokojů, na které poté navazoval vlastní obytný pokoj (audienční), následně pokoj, který sloužil jako ložnice (intimní). Na závěr se nacházely na konci celého obytného apartmá dvě komory.²⁹² Pánské apartmá, které se nacházelo v prvním patře, obsahovalo navíc ještě jednu místnost, která byla označena jako alkovna.²⁹³ Z inventáře vyplývá, že obsahovala dýhovanou mycí skříň se třemi zásuvkami s mosazným kováním, dále pak podlouhlý stolek z tvrdého dřeva se zeleným sukem.²⁹⁴

Předpokoje byly určeny pro hosty, kteří zavítali do paláce, aby měli kde čekat. V pánském apartmá v prvním patře byly pokoje vybaveny sedacím nábytkem, to znamená šesti stejnými křesly a dvěma malými stoličkami potaženými černou kůží, které byly využity

---

²⁸⁸ PETRÁŇ, J. a KOL. *Dějiny*. II/1, s. 257 - 261.

²⁸⁹ TAMTÉŽ, s. 254.

²⁹⁰ KUBEŠ, J. *Reprezentativní funkce*, s. 212.

²⁹¹ SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 2883, kart. 141, inventář pražských domů 1760; SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 754, kart. 40, inventář pražského domu 1769; SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 799, kart. 41, inventář nábytku v majorátním domě 1774.

²⁹² TAMTÉŽ.

²⁹³ „Jednalo se o přístěnek nebo boční místnost bez oken, související s ložnicí, kam byla umístována postel. Stěny tohoto přístěnku byly často čalouněné, oddělené od ostatního prostoru závěsem a smyslem bylo zvýšení intimity nočního odpočinku. V šlechtických interiérech se objevuje od 18. století.“ TOGNER, M. *Historický nábytek*, s. 83.

²⁹⁴ „I Fournirter Wäsch-Casten mit drei Schubladen mit Messing Beschlag“, „ILängliches Tisch von Harten Holtz mit Grün Tuch“ SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 799, kart. 41, inventář nábytku v majorátním domě 1774. Příloha č. 10 poskytuje kopii originálu popisu nábytku.

podle potřeby v jednom nebo druhém předpokoji.²⁹⁵ V druhém pánském apartmá předpokoj obsahoval dvě velká kanape a zeleně potažené staré křeslo.²⁹⁶ Součástí druhého předpokoje u obou pánských apartmá byla vždy rovněž kredenc (*Schenktisch*).²⁹⁷ Pravděpodobně posloužila k obslužení hostů nějakými nápoji, pokud čekali na pána.²⁹⁸ V inventáři se ovšem nevyskytuje žádný podrobnější popis jejího vybavení nádobím, kromě jedné zmínky, že v kredenci předpokoje apartmá v prvním patře bylo šest sklenic.²⁹⁹

Hlavní obytný pokoj, navazující na předpokoje, plnil funkci soukromých přijímacích prostor a zároveň sloužil jako pracovna. Z celého pánského apartmá v druhém patře to byl největší pokoj, měl dvě okna. Ostatní pokoje paláce, pomineme-li reprezentační prostor jídelen, byly vybaveny jen jedním oknem, a to včetně dámského apartmá.³⁰⁰ V obytném pokoji obou pánských apartmá se nacházela kachlová kamna, která byla velmi zdobná. Pokoje obou pánských apartmá se shodovaly také v tom, že byly zařízeny praktickými věcmi. Každý obsahoval psací stůl (*Schreibtisch*) různé velikosti, v apartmá v prvním patře se nacházel psací stůl s pěti zásuvkami,³⁰¹ kdežto v druhém případě měl psací stůl tři zásuvky.³⁰²

Dále se apartmá v zařízení již lišila. Apartmá v prvním patře mělo v hlavním obytném pokoji hnědý stůl, dvě stará křesla u dřevěného stolu, stojací hodiny v rohu, namalovaný obraz představující koroptev a dva staré věšáky na oblečení.³⁰³ Na zdi byla připevněna ještě dřevěná police, která sloužila k ukládání knih, jelikož inventář popisuje jednu poškozenou knihu bez titulu.³⁰⁴ O vybavení hlavního obytného pokoje apartmánu v druhém patře se inventář nezmiňuje podrobně, domnívám se, že bylo obdobné. Z jediné poznámky se dozvídáme, že tu stály jen dvě velké pohovky.³⁰⁵ Pokud se porovnájí obytné pokoje v paláci

---

²⁹⁵ „*Sechs gleichen Sessel*“, „*zwei kleinen Stockerln mit schwarzen leder überzogen*“ SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 799, kart. 41, inventář nábytku v majorátním domě 1774.

²⁹⁶ „*zwei grosse Kanapee, grün tuchener alter lähnsessel*“ TAMTÉŽ.

²⁹⁷ „*Těž přiborník, obecné označení pro většinou masivní nábytek sloužící na přípravu a odkládání jídel, podobně jako na úschovu a vystavení nádobí, talířů, nebo skla.*“ TOGNER, M. *Historický nábytek*, s. 55.

²⁹⁸ Jiří Kubeš říká, že Karel Kajetán Buquoy měl v Nových Hradech (1733) ve svém předpokoji mimo jiné rovněž skříň, v které byly vystaveny různé skleněné poháry, dokládající, že skříň mohla mít funkci kredence. Dále takové skříně stály i u Gallasů, Nosticů nebo Slavatů. KUBEŠ, J. *Reprezentační funkce*, s. 194.

²⁹⁹ „*sechs Glass*“ SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 799, kart. 41, inventář nábytku v majorátním domě 1774.

³⁰⁰ TAMTÉŽ.

³⁰¹ „*ein schreibtisch mit 5 Schubladen*“ TAMTÉŽ.

³⁰² „*ein schreibtisch mit 3 Schubladen*“ TAMTÉŽ.

³⁰³ „*braunes Tischl*“, „*zwei alte Lähnstuhl beim holtz Tisch*“, „*ein stock Uhr im Eck*“, „*gemahltes Bild ein Rebhuhn vorstell*“, „*zwei kleydes Stellen*“ TAMTÉŽ.

³⁰⁴ „*am Mauer ein Bücher Stellage mit ein schlechter Buch ohne titel*“ TAMTÉŽ.

³⁰⁵ „*nur zwei grosse Kanapee*“ TAMTÉŽ.

Kinských s popisem obytného pokoje šlechtice v českých zemích, ke kterému dospěl ve své práci Jiří Kubeš, dospějeme k tomu, že se vybavení pokojů prakticky shoduje.³⁰⁶

Z obytného pokoje mohl šlechtic projít rovnou do intimní části apartmá, kde se nacházela ložnice. Nejvýraznějším prvkem tohoto pokoje bylo velké lože, které v místnosti dominovalo. Pán „bytu“ zde trávil noční hodiny spánkem. Tato místnost plnila u méně majetných někdy rovněž funkci pracovny.³⁰⁷ Pokoj v apartmá ve druhém patře paláce Kinských byl vyzdoben třemi obrazy, ovšem ty se do doby, kdy inventář vznikal, nedochovaly, jelikož je v něm zmínka jen o třech černě namořených rámech obrazů.³⁰⁸ Dále v tomto pokoji byla dvě velká zrcadla.³⁰⁹ Žádný jiný nábytek není v inventáři popsán, jelikož toto apartmá obsahovalo ještě alkovnu, která nahrazovala ložnici v době odpočinku. V tomto se od sebe obě pánská apartmá zásadně liší. V ložnici v prvním patře pánského apartmá se vedle lože nacházely jedna velká a jedna malá skříň se zásuvkami, jedna stará komoda bez zámku, starý malý stolek, jeden trojhranný zeleným sukrem potažený stolek a jeden hnědý noční stolek.³¹⁰ Inventář dále poskytuje informace jen o jedné velké posteli a nakonec o jednom nočníku.³¹¹ Nočník se stal v barokní době zcela nepostradatelný, nesměl chybět v žádné ložnici a učinil z vylučování zcela privátní akt. V noci ho míval každý šlechtic u sebe a ráno se o něj postaral služebník.³¹² Zajímavé je srovnání s ložnicí, kterou měl Václav Norbert Oktavián Kinský v první polovině 18. století v Chlumci nad Cidlinou a která byla nestandardně vybavena skříni se sbírkou zbraní.³¹³

Na ložnici, která byla součástí apartmánu v prvním patře, navazovaly dvě komory, jež měly hlavně úložnou funkci. Nebyly zdobeny žádnými obrazy, každá obsahovala jen jednu

---

³⁰⁶ „...šlechtic v českých zemích dostal do svého hlavního obytného pokoje, který býval větší než ostatní prostory v apartmá, přesto neměl na délku více jak dvě okenní osy. Býval vytápěn krbem či kachlovými kamny. Tato místnost plnila funkci soukromé přijímací prostory a většinou byla zároveň pracovnou. Výjimečně se zde nacházely předměty zpřijemňující majiteli a jeho hostům volný čas, jako byly hrací stolky a hudební nástroje. Z její funkce vyplývala reprezentativní, avšak praktická výzdoba a zařízení. Na jedné straně zde byly umístěny reprezentativní portréty, vybrané části sbírky obrazů, různé erby nebo umělecky zpracovaná velká zrcadla, na straně druhé tu stály rozličné typy psacích stolů...“ KUBEŠ, J. *Reprezentační funkce*, s. 195.

³⁰⁷ TAMTÉŽ, s. 220 - 221.

³⁰⁸ „scharz gebeigte Bilder Rahm“ SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 799, kart. 41, inventář nábytku v majorátním domě 1774.

³⁰⁹ „zwei grosse Spiegel“ TAMTÉŽ.

³¹⁰ „ein Bettstadtl mit ein grosser und ein kleiner schublad Kasten“, „ein alter Comode kasten ohne Schloss“, „ein alter kleiner Tisch“, „ein dryeketer mit grünen Tuch überzogen Tisch“, „ein brauner Nachtzeug Tisch“ TAMTÉŽ.

³¹¹ „I gross Bettstadtl“, „I Nachtgeschier“ TAMTÉŽ.

³¹² KUBEŠ, J. *Reprezentační funkce*, s. 223.

³¹³ „V případě Václava Norberta Oktaviána Kinského byla jeho ložnice (Schlaffzimmer) na Chlumci nad Cidlinou (1719) vybavena poměrně obvykle v červeno-zelené kombinaci barev. Kromě lože se zde nacházel I chaiselongue, 3 židle, 2 stolky a španělská stěna. Zásadní odlišností od ostatních pojednávaných ložnic byla velká skříň s 55 kusy různých luxusních střelných zbraní“ TAMTÉŽ, s. 198.

židli, trojhranný stůl potažený zeleným sukmem a dva věšáky.³¹⁴ Ve větší byla navíc umístěna dvoukřídlá prostorná komoda.³¹⁵ Ve druhé komoře stály tři menší skříně s osmi zásuvkami, ve kterých byly uloženy matrace.³¹⁶

Další apartmá, které se nacházelo v paláci, bylo dámské. Využívala je Marie Anna Schwarzenbergová ve čtyřicátých letech 18. století. Jak bylo výše uvedeno, bylo umístěno v prvním patře, což se v 18. století nestávalo často, neboť první patro většinou poskytovalo prostory pro „byt“ pána.³¹⁷ Umístění apartmá v prvním patře vyplynulo pravděpodobně z toho, že palác byl pronajímán, z čehož vyplývaly jisté odchylky od standardu. Centrem dámského bytu zůstával obytný pokoj, který byl nepostradatelný, jelikož paní v něm přijímala návštěvy, trávila v něm nejvíce svého volného času, vyřizovala tam své záležitosti.³¹⁸ V obytném pokoji byl dominantní velký dřevěný psací stůl s osmi zásuvkami a dřevěnou židlí.³¹⁹ V rohu místnosti stála velká skříň, vedle které se nacházela ještě hnědá dřevěná truhla.³²⁰ Dalšími výraznými prvky v pokoji byly hrací stůl a dvě velká zrcadla, která byla zavěšena na zdi.³²¹ V druhém rohu byla umístěna pohovka s jedním velkým zeleným polštářem a čtyřmi malými polštáři, před kterou stály dva dřevěné věšáky na šaty. Místnost zdobily čtyři obrazy s náměty ročních období.³²² Pokoj byl z celého dámského bytu největší, přesto ale menších rozměrů než pánský pokoj, byl však více zdobený. Rovněž zařízení dámského obývacího pokoje, který se v druhé polovině 18. století nacházel v domě v Ostruhové ulici, tedy nijak nevybočovalo ze „standardu“, pokud se porovná se zařízením dámského pokoje v práci Jiřího Kubeše.³²³

Na obytný pokoj navazovala ložnice, ve které byly postel, velká dřevěná komoda, noční stůl, trojhranný stůl, potažený typickým zeleným sukmem, dvě velká zrcadla, dvě velká a pět malých zelených křesel.³²⁴ Oproti pánské ložnici obsahovala dámská ložnice

³¹⁴ „I stuhl“, „I drey ecketer mit grünen tuch überzogener Tisch“, „2 kleyderrechen“ SOA Zámrsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 754, kart. 40, inventář pražského domu 1769.

³¹⁵ „ein grosse Komode mit zwei fliegen“ SOA Zámrsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 799, kart. 41, inventář nábytku v majorátním domě 1774.

³¹⁶ „drei kleine Casten mit 8 Schubladen für Matratzen“ TAMTÉŽ.

³¹⁷ PETRÁŇ J. a KOL. *Dějiny*. II/1, s. 254.

³¹⁸ KUBEŠ, J. *Reprezentační funkce*, s. 204.

³¹⁹ „Im Frauen Zimmer ein grosser holtzer Tisch mit ach Schubladen und ein Stuhl“ SOA Zámrsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 799, kart. 41, inventář nábytku v majorátním domě 1774.

³²⁰ „In der Ecke steht ein grosser Schrank“, „neben ein brauner Schranck Casten aus Holtz.“ TAMTÉŽ.

³²¹ „ein Spieltisch und zwei Spiegeln am Mauer“ TAMTÉŽ.

³²² „Im grosses Zimmer ein Soffa mit ein grossen grünen und vier kleinen Polstern“, „vor Soffa zwei holtzen Kleyder Rechen“, „und vier Bilder mit Sommer, Winter, Herbst, und...“ TAMTÉŽ.

³²³ „Tato místnost bývala větší než ložnice a jejím charakteristickým znakem zůstával zejména psací stůl, hrací stůl, velké zrcadlo, větší počet sedacího nábytku.“ KUBEŠ, J. *Reprezentační funkce*, s. 212.

³²⁴ „Ein Bett und ein grossen holtzen Comode“, „ein Nachtzeitisch“, „ein drey ecketer mit grünen Tuch überzogen Tisch“, „zwei grosse Spiegl“, „zwei grosse und fünf kleine grüne Sessel“ SOA Zámrsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 799, kart. 41, inventář nábytku v majorátním domě 1774.

u okna jednu malou toaletní skříňku se sedmi zásuvkami.³²⁵ Za ložnicí se nacházela komora, která sloužila zajištění k ukládání šatstva, jelikož se v ní nacházely věšák, jedna malá a dvě velké skříňe na šaty.³²⁶ Komora byla oproti komorám v pánských apartmá většího rozměru, bylo to z toho důvodu, že dámská róba vyžadovala větší prostor na uložení. Dámské apartmá v paláci Kinských se skládalo pouze z výše jmenovaných pokojů, jeho součástí nebyl ani jeden předpokoj, jak bychom mohli v této době očekávat.³²⁷

Vnitřní vybavení sídel souviselo s majetkovými poměry a osobním vkusem majitelů a nájemců, ale též se způsobem využívání těchto budov.³²⁸ Palác Kinských, jenž byl v 18. století pronajímán a z toho důvodu trvale obýván, vykazuje poměrně kompletní vnitřní vybavení, které bylo zaznamenáváno do jednotlivých inventářů. Nájemci, kteří obývali jednotlivé byty v paláci, si je najímali včetně zařízení, kterým byly byty vybaveny již od Kinských. To vysvětluje fakt, že téměř veškerý nábytek byl sladěn obvykle v červeno-zelené kombinaci barev, charakteristické pro tento rod. Důkazem toho jsou již výše uvedené příklady různých kusů nábytku potažených zeleným sukem. Vedle zeleného provedení se ovšem v inventáři zařízení jiných místností objevuje rovněž nábytek v provedení červeném, např. tři červená kanape, šest velkých zelených a tři malá červená křesla.³²⁹

Na stěnách všech pokojů jednotlivých apartmánů bez ohledu na skutečnost, zda je obýval muž či žena, se uplatnily textilní tapety napínané v dřevěných rámech, které rovněž byly barevně sladěné, často to byly bílé a zeleně malované tapety s bílými lištami.³³⁰ Nebylo to v 18. století nic neobvyklého. Vedle řady dalších autorů se rovněž Josef Petráň zmiňuje o výskytu textilních tapet napínaných v dřevěných rámech již od 17. století. Zmiňuje se ovšem dále rovněž o tapetách, které byly z čínského papíru a byly lepené. Stěny mohly být také pokryté mramorem, který se na nich objevoval vzácněji již od první poloviny 18. století. Tyto dvě další varianty, o kterých Josef Petráň píše, se v paláci s největší pravděpodobností nevyskytovaly.³³¹ V pánských ložnicích navíc zdobily zdi nástěnné koberce (tapisérie)

---

³²⁵ „bei Fenster ein kleine Toilet Kasten mit 7 Schubladen“ SOA Zámrsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 799, kart. 41, inventář nábytku v majorátním domě 1774.

³²⁶ „ein kleider Stellen und ein kleine Casten und zwei grossen Casten für Kleidung“ SOA Zámrsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 754, kart. 40, inventář pražského domu 1769.

³²⁷ TAMTÉŽ.

³²⁸ PETRÁŇ, J. a KOL. *Dějiny*. II/1, s. 232 - 235.

³²⁹ „3 rote Kanape“, „6 grosse grüne und 3 kleine rote Sesseln“ SOA Zámrsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 799, kart. 41, inventář nábytku v majorátním domě 1774.

³³⁰ „Weyß und grün gemahlte tappeten mit weissen tappeten leisten“ SOA Zámrsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 754, kart. 40, inventář pražského domu 1769.

³³¹ PETRÁŇ, J. a KOL. *Dějiny*. II/1, s. 329; SOA Zámrsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 2883, kart. 141, inventář pražských domů 1760; SOA Zámrsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 754, kart. 40, inventář pražského domu 1769; SOA Zámrsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 799, kart. 41, inventář nábytku v majorátním domě 1774.

a závěsy zvané koltry. V jednom z pokojů, který nebyl v inventáři blíže určen, byly zachovány dva takovéto okenní závěsy ze zeleného sukna.³³²

Zdi byly zdobeny kromě obrazů zrcadly. Zrcadla se vyskytovala ve větší míře v dámském apartmá, kde jsou doložena čtyři, kdežto v pánských pouze dvě. Dále se v domě nacházely jedna zrcadlová stěna se čtyřmi velkými a čtyřmi malými zrcadly, jedna zrcadlová stěna u krbu, dvě zrcadla v zeleném a červeném rámu, dvě velká zrcadla, čtyři malá zrcadla.³³³ Rozměrná zrcadla hrála v 18. století velkou roli a nesměla nikde chybět.³³⁴ Všechny obytné místnosti obsahovaly určité věci naprosto shodné. Patří mezi ně závěsy na oknech v zelené barvě,³³⁵ které nechyběly v žádné ložnici, stejně tak jako na zemi kožešinové předložky, které byly v pánských ložnicích navíc doplněny orientálními tureckými koberci.³³⁶

V neposlední řadě nechyběla v žádném z obývaných bytů paláce kachlová kamna, která se vždy nacházela v obytných pokojích. Pokoje v jednotlivých apartmá byly vytápěny, jelikož sloužily k dennímu pobývání na rozdíl od komor, ložnic, skladových a spojovacích prostor, které vytápěny nebyly.³³⁷ Kamna hrála velkou roli v interiéru paláce, podle barvy kamen byly dokonce některé z místností v inventáři také pojmenovány, je to patrné např. na označení zelený pokoj s velkými zelenými kachlovými kamny.³³⁸ Ornamentální plastická výzdoba formovala bohatší tvary barokních kamen, jež se většinou podřizovala slohovému sladění s vnitřním zařízením i mobiliářem místnosti. Tomu odpovídal i tvar velkých reliéfních kachlů.³³⁹ Z pramenů nelze vypočítat přesnější popis kamen, ovšem je jisté, že kachle jednotlivých kamen měly nejčastěji zelenou či bílou glazuru, v inventáři se objevují bílá kamna či bílá kamna s mosazným světlem,³⁴⁰ dále rovněž jedna zelená kachlová kamna s železným roštem.³⁴¹ Vyskytovala se zde ovšem i kamna jiných barev, např. jedna černá kachlová kamna.³⁴²

³³² SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 799, kart. 41, inventář nábytku v majorátním domě 1774.

³³³ „ein Trumeau mit vier grossen“, „vier kleinen Spiegeln“, „ein Trumeau bei dem Camin“, „zwei Spiegeln im rot und grün Rahmen“, „zwei grosse Spiegeln“, „vier kleine Spiegeln“ TAMTÉŽ.

³³⁴ PETRÁŇ J. a KOL. *Dějiny*. II/1, s. 232 - 235.

³³⁵ „Tücher an Fenstern in grüne Farbe“ SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 2883, kart. 141, inventář pražských domů 1760.

³³⁶ „orient Türkischen Teppich“ SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 799, kart. 41, inventář nábytku v majorátním domě 1774.

³³⁷ NEUDERTO VÁ, M. „Item ve velkém fraucimře před lusthausem se nachází...“, s. 176, 184.

³³⁸ „grün Zimmer mit gross grün Kachel Ofen“ SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 799, kart. 41, inventář nábytku v majorátním domě 1774.

³³⁹ PETRÁŇ J. a KOL. *Dějiny*. II/1, s. 329.

³⁴⁰ „ein weisser Ofen“, „ein weisser Ofen mit messigeren Lichter“ SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 799, kart. 41, inventář nábytku v majorátním domě 1774.

³⁴¹ „ein grüner Kachel ofen mit Eyßen röhr“ SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 754, kart. 40, inventář pražského domu 1769.

³⁴² „ein schwarzer Kachel Ofen“ SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 799, kart. 41, inventář nábytku v majorátním domě 1774.

Co se týče četnosti jednotlivých objektů či předmětů, jež byly součástí paláce a byly zaznamenány inventáři, stojí na prvním místě nábytek, jelikož stoly, křesla, židle, skříňe nebo postele se nacházely jak v obytných, tak reprezentačních prostorech. Podle Milan Tognera lze základní skupinu nábytku dělit za prvé na nábytek sedací (židle, křeslo, pohovka), za druhé na nábytek stolový (stůl, psací stůl, různé typy stolků), za třetí na nábytek, který slouží k ukládání nejrůznějších věcí, neboli skříňový nábytek (skříň, kabinet, příborník), za čtvrté nábytek určený ke spánku (postel, odpočívadlo). Dále se ještě autor zmiňuje o interiérových doplňcích utilitárního charakteru (například věšák).³⁴³

Podle Tognerova rozdělení jsem se snažila jednotlivé kusy nábytku dále přesněji popsat. Nábytek, který byl součástí paláce, byl zapisován do inventářů komisaři, které při popisu jednotlivého vybavení domu a jeho zařízení nezajímalo podrobný popis nábytku, jelikož ho popisovali velmi stroze.³⁴⁴ Konkrétně při popisu zařízení v paláci Kinských v Ostruhové ulici je spíše zajímavý počet, velikost, barva, materiál či stáří nábytku, to dosvědčují zápisy: „*drei Sessel*“, „*klein Tisch*“, „*rote Sessel*“, „*lederne Sessel*“, „*alte Kanape*“.³⁴⁵

Nejčtenějším druhem nábytku nacházejícím se v paláci byl sedací nábytek, který se dále dělil na křesla (*Sessel*), židle (*Stuhl*), stolice (*Siebel*) či taburety. Ty bývaly potaženy hnědou kůží nebo zeleným sukem a nacházely se zejména v obytných prostorech, apartmánech.³⁴⁶ Křesla bývala většinou čalouněná, s látkovým potahem v zelené barvě, ale také kožené, jako v hlavním obytném pokoji pánského apartmá, kde stálo pět černých kožených křesel.³⁴⁷ Dalším sedacím nábytkem, který se rovněž vyskytoval v paláci, tentokrát ovšem hlavně v jídelnách a kuchyni, byly dlouhé dřevěné lavice a dřevěné židle (*holzern Stuhle*), jež byly součástí každé místnosti či chodby.³⁴⁸

Na druhé místo hned za sedací nábytek, který byl v největším zastoupení, se zařadily stoly, které měly nejrůznější tvary a velikosti a nechyběly v žádném pokoji, jenž byl součástí obytných prostor v paláci. V prostorech hospodářského zázemí se vyskytovaly většinou klasické dřevěné stoly, v inventářích jsou nejčastěji popisované jako měkké dřevěné stoly,

³⁴³ TOGNER, M. *Historický nábytek*, s. 39.

³⁴⁴ HOLASOVÁ, A. *Poznámky*, s. 119 - 120.

³⁴⁵ „tři křesla“, „malý stůl“, „červené křeslo“, „kožené křeslo“ „staré kanape“ SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 799, kart. 41, inventář nábytku v majorátním domě 1774.

³⁴⁶ NEUDERTOVIÁ, M. „Item ve velkém fraucimře před luthausem se nachází...“, s. 189; *Tabourin von braunen Leder*“, „grun tuches Taboret“ SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 2883, kart. 141, inventář pražských domů 1760.

³⁴⁷ „*funf schwarze lederne Sessel*“ SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 799, kart. 41, inventář nábytku v majorátním domě 1774.

³⁴⁸ TAMTÉŽ.

nebo dlouhé, velké stoly.³⁴⁹ Od 17. století došlo k většímu rozvoji psacích stolů, které se nacházely v paláci hlavně v pánských apartmánech. Součástí psacího stolu byly vždy přihrádky v nejrůznějším počtu. Jako například v pánském apartmá v prvním patře, kde se nacházel jeden psací stůl s pěti zásuvkami.³⁵⁰ Ve století následujícím se objevilo množství menších stolků sloužících k nejrůznějším využitím.³⁵¹ V případě domu v Ostruhové ulici se jednalo v největší míře o trojhranný stůl potažený zeleným sukem.³⁵²

Dalším ze stabilního nábytku, který se vyskytoval v paláci v hojném počtu, byl úložný nábytek. Jak nábytek, tak i zvláštní vyhraněné komory sloužily zejména k uložení šatstva, ale i šperků, nádobí a jiných potřeb, tyto věci se ukládaly do truhel a skříní, jež byly rozmístěny v největší míře v předpokojích. Přestože truhla, jako hlavní typ úložného nábytku, postupně od 17. století svůj význam ztrácí, vyskytuje se ještě v dámském pokoji bíle kovaná truhla na prádlo.³⁵³ Ovšem mnohem vyšší byl počet skříní, které vlastnili nájemníci ve svých bytech v paláci v Ostruhové ulici, jelikož převážnou část úložného prostoru poskytovaly právě skříně. Jednalo se zejména o staré skříně z měkkého dřeva, většinou v hnědé barvě.³⁵⁴

Postele se vyskytovaly téměř ve všech místnostech, které byly určeny v paláci pro obývání. Měly podobu dřevěných lůžek, která byla určena zpravidla pro jednu osobu, byla prostá, dřevěná a sloužila spíše jen na příležitostná přenocování. Například v hospodářském zázemí se vyskytovaly čtyři dřevěné postele určené pro jednu osobu.³⁵⁵ Vedle toho se nacházely v pánských a dámských ložnicích postele, které byly mnohem větších rozměrů a byly opatřeny nebesy, jejichž závěsy se zhotovovaly ze vzácných látek, jako byl například damašek.³⁵⁶ Jejich konstrukce byla kovová. K plnému vybavení lože patřily povlečené peřiny spodní, které byly zpravidla dvě, dále peřina svrchní, jeden až dva polštáře, poduška a prostěradlo, nezbytnou součástí byly matrace.³⁵⁷ O peřinách a polštářích na lůžkách se inventáře nezmiňují, nalezeny byly pouze ojedinělé zmínky o polštářích na pohovkách,

---

³⁴⁹ „holze weiche Tische“, „lange, grosse Taffeln“ SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 799, kart. 41, inventář nábytku v majorátním domě 1774.

³⁵⁰ „ein Schreibtisch mit fünf Schubladen“ TAMTÉŽ.

³⁵¹ TOGNER, M. *Historický nábytek*, s. 59.

³⁵² „dreyecketer mit grunen Tuch uberzogen Tisch“ SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 799, kart. 41, inventář nábytku v majorátním domě 1774.

³⁵³ TOGNER, M. *Historický nábytek*, s. 53; „weiss beschlagen Wasche Kasten“ SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 2883, kart. 141, inventář pražských domů 1760.

³⁵⁴ TAMTÉŽ.

³⁵⁵ „vier Bettstadt auf ein Persohn“ TAMTÉŽ.

³⁵⁶ „Tato hedvábná, vlněná nebo lněná látka se od 17. století používá jako potahová textilie, především se uplatňovala na čalouněném sedacím nábytku.“ TOGNER, M. *Historický nábytek*, s. 21.

³⁵⁷ PETRÁŇ J. a KOL. *Dějiny*. II/1, s. 253 - 260.

např. na pohovce s jedním dlouhým a čtyřmi malými polštáři z hradeckého plátna.³⁵⁸ Inventáře zaznamenaly ovšem matrace. Jednalo se o šestnáct matrací, jež byly umístěny v pánských apartmá a uloženy do skříní v komoře. Tyto matrace byly rovněž součástí najatých věcí a patřily Kinským, jak vyplývá z poznámky v inventáři z roku 1774, jelikož byly poté, kdy Kinští palác prodali, převezeny na jejich chlumecké panství.³⁵⁹

V.2. Reprezentativní prostory

Jídelny (*Tafelzimmer*) se staly vedle sálů jednou z nejdůležitějších složek reprezentačních prostor v palácích. *Saal* bylo označení pro velkou reprezentační prostorou paláce šlechtických sídel. Tato místnost se stala místem konání svátečních událostí, které počítaly s přítomností rozsáhlejšího publika, a při nichž se často také tančilo. Jednalo se hlavně o svatby, křtiny, pohřební slavnosti, oslavy masopustu, ale i různé politické akty. Dokládá to fakt, že nebyly původně vytápěné a nacházelo se tu jen velmi málo nábytku.³⁶⁰ V paláci v Ostruhové ulici se však ve sledovaném období pravděpodobně nevyskytoval žádný sál. V inventáři nebyla nalezena jediná zmínka o přítomnosti sálu a ani podle popisu nábytku, který jednotlivé místnosti obsahovaly, nelze jednoznačně usuzovat, že by se zde takový prostor mohl vyskytovat.³⁶¹ Jídelny byly obvykle umístěny do prvních pater.³⁶² Jídelny šlechtických sídel v českých zemích se nacházely vždy nedaleko, pokud ne přímo vedle obytných pokojů majitele sídla a jeho manželky.³⁶³ Jelikož palác Kinských v Ostruhové ulici byl v 18. století pronajímán a obývalo ho více osob, nacházelo se v něm rovněž více jídelen. Z inventářů je patrné, že se v paláci nacházely minimálně dvě jídelny v období 1760-1774.³⁶⁴ Oběma jídelnám byl poskytnut prostor v prvním patře a obě byly jednopatrové. První patro bylo vybráno záměrně, jelikož se snadněji vytápělo. Každá jídelna měla svůj vydělený samostatný prostor. V případě jídelny, která je doložena zejména inventářem z roku 1774, to byl prostor, jenž se nacházel hned za vstupem do budovy mezi předpokojem, v němž byli

---

³⁵⁸ „Soffa mit ein lange und vier kleinen Polstern von Grotzer Leinwand“ SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 799, kart. 41, inventář nábytku v majorátním domě 1774.

³⁵⁹ TAMTÉŽ.

³⁶⁰ KUBEŠ, J. *Reprezentační funkce*, s. 218 – 220.

³⁶¹ SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 2883, kart. 141, inventář pražských domů 1760; SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 754, kart. 40, inventář pražského domu 1769; SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 799, kart. 41, inventář nábytku v majorátním domě 1774.

³⁶² PETRÁŇ J. a KOL. *Dějiny*. II/1, s. 260.

³⁶³ KUBEŠ, J. *Reprezentační funkce*, s. 223.

³⁶⁴ SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 2883, kart. 141, inventář pražských domů 1760; SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 754, kart. 40, inventář pražského domu 1769; SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 799, kart. 41, inventář nábytku v majorátním domě 1774.

přijímání hosté, a vlastními obytnými pokoji šlechtice. Druhá jídelna byla umístěna podle inventáře z roku 1769 mezi obytnými pokoji šlechtice a šlechtičny.³⁶⁵

Jelikož jídelny v paláci sloužily jako místo každodenního stolování a zrovna tak jako místo, kde se zasedalo s hosty ke slavnostním obědům, kladli jednotliví nájemníci paláce důraz na vzhled jídelen. Stěny a strop nebyly zdobeny nástěnnými malbami, jak tomu bylo u sálů.³⁶⁶ Reprezentativní roli v jídelnách často hrály obrazy panovníků, jež zdobily jejich stěny. V domě Kinských nebyl však žádný obraz v zmiňovaných inventářích zaznamenán.³⁶⁷ Tyto velké prostory bývaly dobře osvětleny. Větší jídelna měla čtyři okna a dva lustry s dvanácti světly.³⁶⁸ Obě jídelny byly vytápěny zelenými kachlovými kamny.³⁶⁹ Navíc se v prostoru větší jídelny nacházel jeden krb z pískovce.³⁷⁰ Dále byla tato jídelna vybavena sedacím nábytkem, konkrétně dvaceti křesly, která byla její nezbytnou součástí.³⁷¹ Rovněž v jídelně nechyběl starý velký a dlouhý jídelní stůl ze dřeva, který popisuje inventář z roku 1760.³⁷² Také druhá jídelna byla vybavena nábytkem, nacházel se v ní vedle patnácti křesel jeden velký jídelní stůl.³⁷³ V této jídelně stály v rohu ještě dva malé stoly, vedle nich jedna lavice.³⁷⁴

Přepychovým a určujícím kusem mobiliáře se stala v obou jídelnách kredenc (neboli příborník).³⁷⁵ Měla být na odívání hostům, měla reprezentativní úlohu a v jídelně dominovala. Jednalo se o uzavřenou, prosklenou skříň, v které jednotliví nájemníci vystavovali své luxusní kusy skleněného, popřípadě porcelánového nádobí, které většinou získali formou daru při různých příležitostech, jako byla například svatba. Ovšem tyto „Schenktische“, jak jsou nazývány prosklené příborníky v inventáři, se nevyskytovaly pouze v jídelnách, ale rovněž v dalších reprezentativních místnostech, zejména v kabinetech.³⁷⁶

³⁶⁵ SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 754, kart. 40, inventář pražského domu 1769; SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 799, kart. 41, inventář nábytku v majorátním domě 1774.

³⁶⁶ SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 2883, kart. 141, inventář pražských domů 1760; SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 754, kart. 40, inventář pražského domu 1769; SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 799, kart. 41, inventář nábytku v majorátním domě 1774.

³⁶⁷ TAMTÉŽ.

³⁶⁸ „vier Fenster und 2 Leuchter auf 12 Lichter“ SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 799, kart. 41, inventář nábytku v majorátním domě 1774.

³⁶⁹ „Grüner kachel Ofen“ TAMTÉŽ.

³⁷⁰ „ein Kamin von Sandstein“ TAMTÉŽ.

³⁷¹ „20 Sessel“ TAMTÉŽ.

³⁷² „ein langer grosser holtzer alter Taffel“ SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 2883, kart. 141, inventář pražských domů 1760.

³⁷³ „15 Sessel und gross Taffel“ SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 754, kart. 40, inventář pražského domu 1769.

³⁷⁴ „2 kleine Tisch in der Ecke, neben eine weiche Bank“ SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 799, kart. 41, inventář nábytku v majorátním domě 1774.

³⁷⁵ „Schenktisch“ SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 754, kart. 40, inventář pražského domu 1769; SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 799, kart. 41, inventář nábytku v majorátním domě 1774.

³⁷⁶ PETRÁŇ J. a KOL. *Dějiny*. II/1, s. 262- 263.

V.3. Hospodářské zázemí paláce

„K prostorům hospodářského charakteru, které nechyběly na žádném typu šlechtických sídel, patřily kuchyně a přilehlé prostory.“³⁷⁷ Kuchyně s jejími doprovodnými místnostmi, které rozšiřovaly prostor spojený s chodem domu, jenž byl samozřejmostí hospodářského zázemí paláce již v 16. století, nechyběly ani v paláci v Ostruhové ulici v 18. století. Tvořily spolu dohromady ucelený systém. Hospodářské místnosti kuchyňského charakteru se nacházely v přízemních prostorách a v prostorách sklepů ve všech typech šlechtických sídel ve městě běžně již v druhé polovině 16. století. Mělo to praktické opodstatnění. Ze zbytků pokrmů, které nebyly zkonsumovány, se vykrmovali psi a hospodářská zvířata. Toto vše poloha kuchyně v přízemí ulehčovala. Souvisí to s většími nároky na hygienu. Proto se v kuchyních rovněž nacházel „žlábek, kde se voda z kuchyně vylívá“.³⁷⁸ Ke kuchyni přiléhaly často další prostory, komory a síně. Kuchyňské místnosti se nalézaly výhradně v přízemí již ve dvacátých letech 17. století, bylo tomu tak například v paláci na Malé Straně, vystavěném v letech 1623-1629 pro Albrechta z Valdštejna.³⁷⁹

Rozsah, podobu či umístění kuchyně včetně přilehlých prostor v celkové dispozici sídla ovlivňovaly zejména požadavky na kulturu obývání, počet osob, kapacita prostor na uskladnění nádobí či poživatin, technika odvodu kouře a dobově bezpečnostní zásady, v nichž často do popředí vystupovalo zejména nebezpečí ohně.³⁸⁰ Podle inventáře z roku 1774 se v paláci nacházely dvě kuchyně. Jedna kuchyně včetně všech doprovodných místností byla umístěna v přízemí paláce.³⁸¹ V prvním patře se nacházela druhá kuchyně, o jejímž vybavení se inventář nezmiňuje příliš podrobně a která sloužila osobám, jež měly pronajatá apartmá právě v tomto podlaží.³⁸² Nacházely se v ní tři velké stoly, jedna spíž, jedna velká skříň a jedna dlouhá lavice.³⁸³

Podrobně je popisována kuchyně umístěná v přízemí, kterou měl pronajatou hrabě Harrach od roku 1775.³⁸⁴ Celý komplex se skládal z velké kuchyně, kuchyňského kvelbu, kuchyňské komory a kvelbu na jídlo.³⁸⁵ Součástí kuchyňského provozu mohly dále být

³⁷⁷ HRDLIČKA, J. *Hodovní stůl*, s. 82.

³⁷⁸ HRDLIČKA, J. *Hodovní stůl*, s. 96.

³⁷⁹ TAMTÉŽ, s. 82, 86 - 87.

³⁸⁰ TAMTÉŽ, s. 82.

³⁸¹ SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 799, kart. 41, inventář nábytku v majorátním domě 1774.

³⁸² TAMTÉŽ.

³⁸³ „In der kuchel 3 grosse taffeln“, „1 speißtruhen“, „1 grosser kasten“, „1 lange banck“ TAMTÉŽ.

³⁸⁴ SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 799, kart. 41, inventář nábytku v majorátním domě 1774.

³⁸⁵ „grosse Küche“, „Kuchel Gewölb“, „Kuchen Cammer“, „Gewölb für Speisen“ SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 799, kart. 41, inventář nábytku v majorátním domě 1774.

pekárny.³⁸⁶ V domě v Ostruhové ulici se s největší pravděpodobností žádná pekárna nevyskytovala, jelikož v žádném ze tří inventářů o ní nebyla zmínka.³⁸⁷ Ovšem součástí kuchyně a prostor s ní souvisejících je v paláci místnost, která byla v inventáři označena jako cukrárna (*Zucker-Backerey*), jejíž součástí byl vedle starého, dlouhého stolu se dvěma zásuvkami, starého půlkruhového stolečku a malého věšáku na šaty dokonce i „záchod“.³⁸⁸

Celému kuchyňskému komplexu dominovala velká kuchyň, její prostornost dokazuje poměrně velké množství nábytku, které v ní bylo umístěno. Uprostřed místnosti utvářelo velkou pracovní plochu pět velkých dřevěných stolů.³⁸⁹ V kuchyni stál ještě pekařský stůl, dále dvě vysoké skříně s dvěma křídly a jedna komoda.³⁹⁰ Ve skříně se našlo pět sklenic.³⁹¹ Celkem bylo v kuchyni dále dvanáct židlí a také postel.³⁹²

Výraznými prvky kuchyně se staly ohniště a dvě pece, které se nevyskytovaly nikde jinde v paláci.³⁹³ Pece byly určeny zejména pro pečení moučníků a chleba, zároveň plameny otevřeného ohně umožňovaly použití různého náradí a náčiní, jako byly ohňové kleště, čtyři velké a malé pohrabáče, jeden plech, jedna lopatka.³⁹⁴ Součástí ohniště byly dva rošty, k rozdmýchávání či tlumení ohně posloužily dva měchy, které rovněž byly součástí kuchyňského vybavení.³⁹⁵

Posledním článkem celého komplexu byl kvelb, byl určený na ukládání potravin, dokazují to příklady nábytku, který se v kvelbu nacházel, velká skříň s policemi na mouku či malá spíž.³⁹⁶ Kuchyňský kvelb byl oproti kuchyni vybaven velmi spoře, jelikož se v něm dále nacházel jen jeden „špatný“ stůl z měkkého dřeva a lavice stejné kvality.³⁹⁷ Komora kuchyně, která navazovala na kuchyňský kvelb, obsahovala dlouhý stůl z měkkého dřeva.³⁹⁸

³⁸⁶ HRDLIČKA, J. *Hodovní stůl*, s. 94.

³⁸⁷ SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 2883, kart. 141, inventář pražských domů 1760; SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 754, kart. 40, inventář pražského domu 1769; SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 799, kart. 41, inventář nábytku v majorátním domě 1774.

³⁸⁸ „*alte Lange Taffl mit 2 Schubladn*“, „*Alt Halbrundet Tisch*“, „*Kleiner Kleyder-rechn*“, „*Leib-Stuhl mit Leeder*.“ SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 799, kart. 41, inventář nábytku v majorátním domě 1774.

³⁸⁹ „*5 grossen holzern Taffeln*“ TAMTÉŽ.

³⁹⁰ „*Bäckerey Tisch*“, „*zwei Hohe Castl mit 2 Fliegeln*“, „*eine Komode*“ TAMTÉŽ.

³⁹¹ „*5 Glass*“ TAMTÉŽ.

³⁹² „*12 holtzen Stühlen*“, „*Bettstadt*“ TAMTÉŽ.

³⁹³ SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 754, kart. 40, inventář pražského domu 1769.

³⁹⁴ „*1 Feiür Zange*“, „*4 Gross und Kleine Schir-Hacken*“, „*1 Blech*“, „*1 Schaulöffel*“ TAMTÉŽ.

³⁹⁵ TAMTÉŽ.

³⁹⁶ „*grosser Mehl Casten mit Fechern*“, „*kleiner Speiss-Casten*“ SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 2883, kart. 141, inventář pražských domů 1760.

³⁹⁷ „*ein schlechter Tisch aus weich Holtz*“, „*dergleichen Banck*“ SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 754, kart. 40, inventář pražského domu 1769.

³⁹⁸ „*lange Taffel v. weichen Holtz*.“ TAMTÉŽ.

Součástí kuchyně bylo také nejrůznější nádobí. Celkový počet kusů nádobí, které byly nalezeny v kuchyních šlechtických sídel, dosahoval pravidelně výše několika desítek. Množství ovlivňovala prostorová kapacita, velikost dvora, četnost návštěv či využívanost sídla.³⁹⁹ V paláci Kinských nádobí tvořilo vedle nábytku druhou největší skupinu položek v inventářích. V jednotlivých položkách lze rozlišit jednak nádoby, které přímo sloužily k přípravě pokrmů a k jejich konzumaci a měly tedy výhradně nebo převážně praktický účel, a dále takové předměty, jež měly především náležitě reprezentovat.⁴⁰⁰ Samotná příprava jídel v kuchyních měla specifický a charakteristický ráz, tomu odpovídala také škála užívaných předmětů. Nádobí bylo zdobeno, ale šlechtic ho řadil mezi předměty, které měly pouze užitný a praktický, nikoli reprezentační charakter.⁴⁰¹

Nádobí, které se nacházelo v kuchyni a sloužilo ke stolování v paláci v Ostruhové ulici v 18. století, vynikalo pestrostí užitého materiálu. Jednalo se o měděné, cínové, mosazné, železné, stříbrné, skleněné či keramické nádoby. Martin Pleva, jenž se věnoval dějinám hmotné kultury šlechtických sídel Moravě, tvrdí: „*Vlastní spotřební nádobí, jakýsi standard, představovaly početné předměty z cínu v následující skladbě: mísy, misky, talíře, šálky a koflíky, konvice zdobené s víkem, stolní svícny, popřípadě slánky.*“⁴⁰² V inventáři z roku 1774 se nacházely v domě Kinských nádoby z cínu jako stará polévková mísa s dvěma držadly, čtyři velké ploché mísy, dvacet čtyři talíře, dvě slánky a další.⁴⁰³ Talíře se počítaly na pouzdra, do kterých se skládaly po dvanácti i více kusech, lišily se vzhledem a zpracováním, ale také určením. Z toho důvodu inventáře zaznamenávají dvacet čtyři talířů, a to na chleba, omáčky či ryby.⁴⁰⁴ Velký počet nádobí z cínu nebyl novinkou, tento materiál patřil mezi oblíbené již v druhé polovině 16. století.⁴⁰⁵ Vedle cínu náležel ke stolnímu náčiní a nádobám rovněž přepych stříbra.⁴⁰⁶ Stříbrné výrobky, které se nacházely v paláci, byly určeny pro stolování a nebyly vystavované v kredencích, jak by se dalo předpokládat.

³⁹⁹ HRDLIČKA, J. *Hodovní stůl*, s. 91.

⁴⁰⁰ Pozn. Předměty, jež měly reprezentovat, byly vystavovány v kredencích jak v jídelnách, tak po celém paláci. PLEVA, M. *Hmotná kultura*, s. 143.

⁴⁰¹ PETRÁŇ J. a KOL. *Dějiny*. II/1, s. 283.

⁴⁰² PLEVA, M. *Hmotná kultura*, s. 143.

⁴⁰³ „An Zinn“, „1 Alte Suppen Schlüssel mit 2 Handhöbn“, „4 Grossflache Schlüssel“, „24 Teller“, „2 Saltz Vasseln“ SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 799, kart. 41, inventář nábytku v majorátním domě 1774. Příloha č. 11 kopie originálu nádobí.

⁴⁰⁴ „24 Teller für Brot“, „für Sauce“, „für fische“ TAMTÉŽ.

⁴⁰⁵ HRDLIČKA, J. *Hodovní stůl*, s. 96.

⁴⁰⁶ PLEVA, M. *Hmotná kultura*, s. 144.

Z tohoto materiálu měly největší uplatnění předměty ke stolování, jako byly čtyři nože, dvě lžíce, tři sklenice.⁴⁰⁷

Mezi nádobí, které nebylo určeno přímo ke stolování, nýbrž bylo využíváno při vaření v kuchyni, bylo to, které bylo vyrobeno ze železa. Předměty, jež byly vyrobeny ze železa, byly nejvíce využívány při práci u pece či s ohněm. Jednalo se o deset těžkých roštů na pečení, pět nožů, deset plechů, troje kleště a lopatku na uhlí.⁴⁰⁸ Vedle železa se uplatnily v souvislosti s vařením také měděné nádoby. V inventáři, který popisoval nádobí kuchyně, bylo pět hrnců a dva nože.⁴⁰⁹ Nádoby, které byly vyrobené ze skla, byly uloženy v kuchyňské skříni a jednalo se především o nádoby, které sloužily na uchování octa či vína.⁴¹⁰ Jinak se výrobky ze skla v paláci nevyskytovaly v hojném počtu. Sklo jako materiál se ještě uplatnilo u nádob určených na pití, ovšem počet zaznamenaných osmi sklenic je zanedbatelný v porovnání s počtem nádob z kovu, které byly určeny pro nápoje. Ze skla byla vyrobena ještě umyvadla, která byla součástí vybavení kuchyňského komplexu.⁴¹¹ Zbývající materiály, keramika a porcelán, se v hospodářském zázemí paláce nevyskytovaly.⁴¹²

Druhým hospodářským zázemím, které se vyskytovalo v paláci Kinských v Ostruhové ulici, se staly stáje a k nim náležící veškeré prostory, které tvořily dohromady provozně ekonomickou část domu. Větší nebo menší stáje byly součástí všech šlechtických sídel, ať už stála ve městě nebo na venkově. Šlechtici, kteří si v 16. století začali stavět svá reprezentativní sídla v zemských centrech, si velmi cenili koní, které z hlediska důležitosti ve společnosti svých rezidencí kladli na stejnou úroveň jako své služebníky. Konírny a stáje hrály důležitou roli v organismu šlechtického sídla. Městské domy ale poskytovaly méně prostoru ve svém okolí než venkovské rezidence, které umožňovaly postavení koníren a stájí před obydlí. V období druhé poloviny 17. a první poloviny 18. století se v českých zemích uplatnilo nejčastěji umístění stájí přímo v rezidenčním areálu, v přízemí paláců (případně podzemí). Tímto způsobem nechali vystavět stáje i nejurozenější velmoži.⁴¹³

V případě Kinských a jejich paláce v Ostruhové ulici tomu nebylo jinak. Celek byl umístěn rovněž jako kuchyně v přízemí paláce, dokonce s kuchyní přímo sousedil, což bylo

⁴⁰⁷ „4 Messer“, „2 Löffel“, „3 Glass“ SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 799, kart. 41, inventář nábytku v majorátním domě 1774.

⁴⁰⁸ „zehn hard Grillrost“, „fünf Messer“, „zehn Blech“, drey Zange, „Kohlenschaufel“ TAMTÉŽ.

⁴⁰⁹ „fünf Kochtepfel, zwei Messer“ TAMTÉŽ.

⁴¹⁰ „Für Essig“, „für wein“ TAMTÉŽ.

⁴¹¹ „5 Kleine Lavurn von Glass“ TAMTÉŽ.

⁴¹² SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 2883, kart. 141, inventář pražských domů 1760; SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 754, kart. 40, inventář pražského domu 1769; SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 799, kart. 41, inventář nábytku v majorátním domě 1774.

⁴¹³ Například již Vilém z Rožmberka, který budoval v padesátých letech 16. století rodový palác na Pražském hradě, měl stáje v přízemí této stavby a vešlo se do nich 40 koní. KUBEŠ, J. *Reprezentační funkce*, s. 306.

praktické. Z kuchyně bylo možno přes dva kvelby a komoru kuchyně projít rovnou do chléva. Přímo na chlév navazovaly konírna neboli maštal, dále komora chléva, ještě jeden starý chlév.⁴¹⁴ Možnosti pronájmu stájí využila například Marie Anna Schwarzenbergová, která měla v paláci pronajatu stáj pro osm koní, rovněž hrabě Harrach měl pronajaty stáje pro devět koní, včetně kůlny pro čtyři vozy. Jednotlivé prostory nebyly nijak bohatě vybaveny, ani se v nich nenacházely vzácné nebo drahé předměty. Ty si nájemníci ukládali do svých komor v apartmánech.⁴¹⁵ Veškeré vybavení místností se skládalo ze čtyř postelí pro jednu osobu a tří velkých skříní, do kterých se mohly ukládat předměty, které byly nezbytné pro ustájení koňů.⁴¹⁶

---

⁴¹⁴ „I Stall“, „Marstall“, „Stall-Cammer“, „Alten Stall“ SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 799, kart. 41, inventář nábytku v majorátním domě 1774.

⁴¹⁵ SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 754, kart. 40, inventář pražského domu 1769.

⁴¹⁶ „vier Bett fur ein Person“, „drei Komode“ TAMTÉŽ.

VI. Závěr

Práce, která provádí hlubší sondu do domovní držby chlumecké linie rodu Kinských v Praze v 18. století, vychází z materiálů, jež poskytl rodinný archiv této větve (SOA Zámorsk). Skládá se vedle úvodu a závěru ze čtyř kapitol, z nichž první dvě vycházejí z literatury, poté přicházejí na řadu dvě kapitoly, které jsou výsledkem práce s prameny. Kinští patří k rodům, jež dospěly k vrcholu svého vlivu a své moci v 18. století. První kapitola, která se věnuje historii rodu Kinských, prozrazuje, že se původně jednalo o staročeský vladycký rod, který se označoval jako Vchynští ze Vchynic a Tetova, což bylo odvozeno od tvrze a vesnice u Lovosic, kde se nacházelo původní sídlo rodu. Moc tohoto rodu postupně od 16. století rostla například díky Vilémovi, který se stal prvním hrabětem a začal používat rodové jméno Kinský. Významnou osobností byl dále Jan Oktavián Kinský, který se stal prvním komořím Ferdinanda III. a jehož potomci se na konci 17. a v první polovině 18. století pohybovali již ve vysokých funkcích.

Následující kapitola se zabývá pražskými paláci, jež Kinští vlastnili. V krátkosti pojednává o pražských domech, které byly majetkem rodu již v době předbělohorské a bělohorské. Poté se podrobněji věnuje palácům, které vlastnili příslušníci rodu v 17. a 18. století v Praze na Malé Straně, Hradčanech, Starém a Novém Městě. Největší důraz je ovšem kladen na paláce, které zakoupili Filip Josef a Josef Jan, příslušníci chlumecké linie Kinských. Ovšem kapitola rovněž zmiňuje paláce, které ve sledovaném období vlastnila druhá, knížecí linie rodu Kinských.

Další část práce se zaměřuje na majorátní dům Kinských, který se nachází v Ostruhové, dnešní Nerudově, ulici na Malé Straně. Vychází z pramenů, jež se týkají nabytí paláce, popřípadě každodenního života v něm. Stavebníkem, který v sedmdesátých letech 17. století provedl stavební úpravy vedoucí k dnešní podobě renesančně-barokního domu, se stal František Oldřich Kinský. Roku 1669 koupil od Marie Anny z Valdštejna Maršalkovský dům, o šest let později zakoupil sousední tzv. Hansturovský dům, čímž byly položeny základy pro vznik paláce, jelikož oba dva zakoupené domy stavebně propojil a rovněž vnitřně upravil. František Oldřich, český místodržící, prezident nad apelacemi a nejvyšší kancléř, který náležel k významným rádcům a diplomatům císaře Leopolda I., zemřel roku 1699 bez potomků. Malostranský dům tak přešel na bratra Václava Norberta Oktaviána Finského, pána na Chlumci a pozdějšího nejvyššího kancléře.

Václav Norbert Oktavián Kinský učinil významný krok pro budoucnost domu, jelikož z části svého majetku, jejíž součástí byl dům v Ostruhové ulici, zřídil roku 1716 majorát,

který zaručil nedělitelnost majetku. Poté, co se stal pánem majorátního domu jeho nejstarší syn František Ferdinand, zakladatel chlumecké linie rodu Kinských, se dům dědil v chlumecké linii po celé 18. století. Václav Norbert Oktavián Kinský či František Ferdinand pravidelně pobývali u dvora ve Vídni, kde vykonávali své funkce, z tohoto důvodu situaci řešili tak, jak to bylo v 18. století již běžně zavedeným zvykem rovněž u jiných šlechticů, a najali si na počátku 18. století domovníka Petra Fabriho, jenž se měl o jejich dům starat. Peter Fabri se ve své práci řídil podle instrukce, která se skládala z devíti článků věnovaných jeho povinnostem. Instrukce byla vymezena velice úzce, podle jednotlivých bodů lze vypožorovat, že Kinští nesvěřili svému domovníkovi žádné větší pravomoci, jak tomu bylo například u domovníka Rožmberků Jana Libry, který je mohl dokonce v případě nepřítomnosti zastupovat.

Kromě toho, že si Kinští najali domovníka, který se jim staral o majorátní dům, uchýlili se rovněž k tomu, že začali dům pronajímat jiným aristokratům. Malostranský dům pronajímal již zakladatel fideikomisu. Od druhé poloviny 18. století byl pronájem domu pro Kinské již zcela běžný, jelikož z pramenů je patrné, že ho pronajímal jak Leopold František, tak i jeho syn František Ferdinand, jehož postava je z hlediska této práce důležitější, neboť pronajímal majorátní dům mimo jiné generálovi Aloisovi Arnoštovi Harrachovi a Vavřinci Špačkovi, o čemž se velice podrobně zmiňují poskytnuté materiály. Generál Harrach nájemní smlouvu uzavřel 24. dubna 1775 jen na část domu, konkrétně se jednalo o pronájem devíti pokojů a jedné kuchyně, a to včetně movitých věcí, kterými byly prostory, jež se nacházely v druhém patře, vybaveny. Součástí pronájmu byla i stáj pro devět koní. Konečná výše nájemného byla stanovena na 200 zlatých. Pronájem druhé zmiňované osobě neprobíhal již tak lehce jako v případě předešlém. Vavřinec Špaček, který započal svůj pronájem domu roku 1794, se rozhodl šenkovat pivo a pořádat bály, což mu bylo zamítnuto. Poté začal ztrácet zájem o malostranský dům a rozhodl se poskytnout ho další třetí osobě. Svým jednáním Kinské vystavoval dokonce soudním sporům. Situace vyvrcholila předčasným ukončením nájmu. S blížícím se přelomem století se palác nacházel ve špatném stavebním stavu a situace byla neúnosná. František Ferdinand poté, co získal souhlas k prodeji majorátního domu, skutečně dům v roce 1800 prodal Ignáci Konnemannovi.

Jádrem čtvrté části práce je analýza inventářů domu v Ostruhové ulici, ke které poskytly informace tři inventáře z let 1760, 1769 a 1774. Z funkčního hlediska lze rozdělit prostory paláce na Malé Straně na obytné, mezi které patřily vedle soukromých místností také prostory reprezentační, a provozně technické, zajišťující vlastní chod domu. Tomu odpovídá charakter zařízení a vybavení jednotlivých místností a pokojů. V domě v Ostruhové ulici jsou

ve sledovaném období popsána dvě pánská apartmá a jedno dámské. Zásadní rozdíl mezi apartmá je v tom, že dámské apartmá, které obývala Marie Anna Schwarzenbergová v prvním patře, což se v 18. století nestávalo často, neboť tyto prostory bývaly poskytovány pro „byt“ pána, postrádá předpokoje, které mají obě pánská. Dále se apartmá skládala z obytného pokoje, ložnice a komor. Zařízení pokojů, které bylo většinou v zeleno-červeném provedení, bylo majetkem Kinských, a bylo tudíž součástí pronájmu. Z toho rovněž vyplývá, že se nejednalo o žádné luxusní předměty. Jednalo se zejména o sedací a úložný nábytek. V inventáři nebyla žádná zmínka o přítomnosti reprezentační místnosti charakteru sálu, ovšem jídelny jsou doloženy dvě, obě se nacházely v prvním patře, jejich nejvýraznějším prvkem se stala kredenc, která v prostorách dominovala.

Prostory domu, které sloužily provozně technickým účelům, jsou v inventáři zachyceny poměrně podrobně, přičemž nejvíce prostoru je věnováno dvěma kuchyním. Jedna se nacházela v prvním patře a druhá, která byla umístěna v přízemí, byla součástí rozsáhlejšího kuchyňského komplexu. V sedmdesátých letech sloužila generálu Harrachovi. Do hospodářského zázemí paláce patřily dále spižírny, komory a stáje a veškeré k nim náležející prostory. Zvláštní funkci v palácích plnily rovněž knihovny, místnosti pro sbírky či galerie, ovšem v případě majorátního domu, který byl v 18. století trvale pronajímán, se inventáře o nich nezmiňují.

Za cíl své práce jsem si kladla prozkoumat pražské paláce chlumecké větve Kinských, tj. určit, kde stály, kolik jich bylo a kdo je vlastnil. Hlavním cílem bylo věnovat se podrobně majorátnímu domu v Ostruhové ulici na Malé Straně, tj. zjistit, jak palác Kinským sloužil a jak ho využívali, jak vypadaly interiéry a jejich vybavení, a to na základě podrobné analýzy inventáře domu. Domnívám se, že se mi podařilo stanovené cíle splnit a že má práce přispěje k prohloubení znalostí o životě v pražských domech, které v 18. století patřily do vlastnictví šlechty.

VII. Soupis pramenů a literatury

Nevydané prameny

- SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 754, kart. 40, inventář pražského domu 1769
- SOA Zámorsk, RA Kinských, inv. č. 777, kart. 40, pronájem pražských domů Vavřinci Špačkovi 1796 - 1800.
- SOA Zámorsk, RA Kinských, inv. č. 779, kart. 40, koupě domu na Malé Straně 1676 - 1790.
- SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 799, kart. 41, inventář nábytku v majorátním domě 1774.
- SOA Zámorsk, RA Kinských, inv. č. 798, kart. 41, František Ferdinand Kinský pronajímal část domu Harrachovi.
- SOA Zámorsk, RA Kinských, inv. č. 896, kart. 47, účet hlavní pokladny Kinských 1747 - 1748.
- SOA Zámorsk, RA Kinských, inv. č. 1274, kart. 71, instrukce pro pražského domovníka.
- SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 2883, kart. 141, inventář pražských domů 1760.

Použitá literatura

- BAŤKOVÁ, Růžena a KOL. *Umělecké památky Prahy: Nové Město, Vyšehrad, Vinohrady, Praha I.* II. Praha, 1999. ISBN 80-200-0627-3.
- BROŽ, Ivan. *Velké postavy rodu Kinských.* Praha, 1997. ISBN 80-85243-87-3.
- BŮŽEK, Václav. *Dvory velmožů s erbem růže: Všední a sváteční dny posledních Rožmberků a pánů z Hradce.* Praha, 1997. ISBN 80-204-0651-4.
- BŮŽEK, Václav. *Nižší šlechta v politickém systému a kultuře předbělohorských Čech.* Praha, 1996. ISBN 80-85268-54-X.
- BŮŽEK, Václav (ed.). *Příspěvky ke každodenní kultuře novověku.* České Budějovice, 1995. ISBN 80-7040-139-7.
- BŮŽEK, Václav. *Rytíři renesančních Čech.* Praha, 1995. ISBN 80-85770-28-8.
- BŮŽEK, Václav. Šlechta raného novověku v českém dějepisectví devadesátých let. In BŮŽEK, Václav – KRÁL, Pavel (edd). *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku.* České Budějovice, 1999, s. 5 - 28. ISBN 80-7040-331-4.

- BŮŽEK, Václav (ed.). *Život na dvorech barokní šlechty (1600-1750)*. České Budějovice, 1996. ISBN 80-7040-188-5.
- BŮŽEK, Václav – KRÁL, Pavel (edd.). *Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526 – 1740)*. České Budějovice, 2003. ISBN 80-7040-627-5.
- BŮŽEK, Václav – MAŤA, Petr. Wandlungen des Adels in Böhmen und Mähren in Zeitalter des „Absolutismus“ (1620 – 1740). in: Ronald G. Asch (Hg.). *Der europäische Adel im Ancien Régime. Von der Krise der ständischen Monarchie bis zur Revolution (ca. 1600 – 1789)*. Köln – Weimar – Wien, 2001, s. 287 – 321.
- BŮŽEK, Václav – HRDLIČKA, Josef – KRÁL, Pavel – VYBÍRAL, Zdeněk. *Věk urozených: Šlechta v českých zemích na prahu novověku*. Praha – Litomyšl, 2002. ISBN 80-7185-417-4.
- DEJMKOVÁ, Ivana. Šlechtické domy a paláce v berních materiálech z let 1653 - 1817. In *Documenta Pragensia* 20, Praha, 2002, s. 127 - 132. ISBN 80-86197-40-9. ISSN 0231-7443.
- DUDÁK, Vladislav – POŠVA, Rudolf – NEŠKUDA, Bořek. *Encyklopedie světové architektury. Od menhiru k dekonstruktivismu*. II, L - Ž, Praha 2000. ISBN 80-86223-08-6.
- FRANCEK, Jindřich – HARTMAN, Josef. *Chlumec nad Cidlinou: Stručné dějiny města*. Hradec Králové, 1985.
- HALADA, Jan. *Lexikon české šlechty: erby, fakta, osobnosti, sídla a zajímavosti*. I. Praha, 1994. ISBN 80-85770-11-3.
- HERAIN, J. *Stará Praha*. Praha, 1906.
- HOLASOVÁ, Andrea. Poznámky k problematice studia inventářů raněnovověkých šlechtických sídel jako jednoho z pramenů poznání kultury společnosti. In *Theatrum historiae. Sborník prací Katedry historických věd Fakulty filozofické Univerzity Pardubice* 2, 2007, s. 109 – 122. ISBN 80-7395-027-9. ISSN 1802-2502.
- HRDLIČKA, Josef. *Hodovní stůl a dvorská společnost: Strava na raně novověkých aristokratických dvorech v českých zemích (1550 - 1650)*. České Budějovice, 2000. ISBN 80-7040-462-0.
- JANÁČEK, Josef. *Valdštejn a jeho doba*. 2. vydání. Praha, 2003. ISBN 80-86328-17-1.
- KALISTA, Zdeněk. *Čechové, kteří tvořili dějiny světa*. Praha, 1999. ISBN 80-901760-4-6.
- KINSKÝ, Zdeněk, Radslav. *Rod Kinských na Chlumci: Z toho co jsem slyšel a četl*. Praha 1930.
- KUBEŠ, Jiří Jan Libra ze Soběnova. Rožmberský hospodář v Praze a jeho každodenní život (1604 - 1609). In *Pražský sborník historický* 31, 2000, s. 93 – 148. ISBN 80-85917-76-9. ISSN 0555-0238.

KUBEŠ, Jiří. *Reprezentační funkce sídel vyšší šlechty z českých zemí (1500 – 1740)*. disertační práce HÚ FF JU. České Budějovice, 2005.

KUBEŠ, Jiří. Rosenbergica 3. Mezi hlavní městskou a venkovskou rezidencí. Komunikace Petra Voka z Rožmberka s pražskými hospodáři (1594 - 1611). In *Scientific Papers of the University of Pardubice* 9, 2003, s. 43 - 53. ISBN 80-7194-594-3. ISSN 1211-6629.

KUBEŠ, Jiří. Sídelní strategie knížat z Lobkovic ve Vídni v raném novověku (1624 - 1734). In *Sborník historických prací* 3, Státní oblastní archiv v Litomyšli, 2005, s. 93 - 107. ISBN 80-86971-01-5.

KUBEŠ Jiří. Vyšší šlechta z českých zemích v letech 1650 – 1750. Úvod do tématu. In: KUBEŠ, Jiří (red.). *Prameny k dějinám Pardubického kraje. Vyšší šlechta z českých zemích v období baroka (1650 – 1750). Biogramy vybraných šlechticů a edice typických pramenů*. Pardubice, 2007, s. 9 – 33. ISBN 978-80-7194-929-9.

KUBÍČEK, Alois. *Pražské paláce*. Praha, 1946.

KUČA, Karel. *Chlumecko a Novobydžovsko. Historie a architektonické památky Pocerliní*. I. Hradec Králové, 1995. ISBN 80-901906-0-X.

LEDVINKA, Václav. Dům pánů z Hradce Pod stupni: Příspěvek k poznání geneze a funkcí renesančního šlechtického paláce v Praze. In *Folia Historica Bohemica*. 10, 1986, s. 269 – 319.

LEDVINKA, Václav. Funkce venkovských rezidencí a pražských paláců jihočeské šlechty v 16. a 17. století. In BOBKOVÁ, Lenka – NEUDERTOVÁ, Michaela (edd.). *Život na šlechtickém sídle v XVI. - XVIII. století*. Ústí nad Labem, 1992, s. 31 – 48.

LEDVINKA, Václav. *Úvěr a zadlužení feudálního velkostatku v předbělohorských Čechách: Finanční hospodaření pánů z Hradce 1560 – 1596*. Praha, 1985.

LEDVINKA, Václav – MRÁZ, Bohumír – VLNAS, Vít. *Pražské paláce: Encyklopedický ilustrovaný přehled*. Praha, 1995. ISBN 80-85770-90-3.

MAŤA, Petr, Leopold I. a poslední Slavata. K osobní korespondenci panovníků raného novověku. In HLAVÁČEK, Ivan – HRDINA, Jan (edd.). *Facta probant homines. Sborník příspěvků k životnímu jubileu prof. Dr. Zdeňky Hledíkové*. Praha, 1998, s. 245 – 258. ISBN 80-86197-00-X.

MAŤA, Petr. Soumrak venkovských rezidencí. „Urbanizace“ české aristokracie mezi stavovstvím a absolutismem. In BŮŽEK, Václav – KRÁL, Pavel (edd.). *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku*. České Budějovice, 1999, s. 139 – 162. ISBN 80-7040-331-4.

MAŤA, Petr. *Svět české aristokracie 1500 – 1700*. Praha, 2004. ISBN 80-7106-312-6.

Ottova encyklopedie obecných vědomostí na CD-ROM. VII, IX, XVI, XIX.

MERHOUT, C. *Zahrady a paláce*, Praha, 1954.

NEUDERTOVIÁ, Michaela. „Item ve velkém fraucimře před lusthausem se nachází...“: Příspěvek ke studiu inventářů pozdně renesančních rezidencí v severozápadních Čechách. In BŮŽEK, Václav - KRÁL, Pavel (edd.). *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku*. České Budějovice, 1999. ISBN 80-7208-069-5.

PÁNEK, Jaroslav. *Poslední Rožmberkové: Velmoži české renesance*. Praha, 1989. ISBN 80-7038-006-3.

PÁNEK, Jaroslav. Život na šlechtickém sídle v předbělohorské době. In BOBKOVÁ, Lenka – NEUDERTOVIÁ, Michaela (edd.). *Život na šlechtickém sídle v XVI. - XVIII. století*. Ústí nad Labem, 1992, s. 9 – 27.

PETRÁŇ, Josef a KOL. *Dějiny hmotné kultury: Kultura každodenního života od 16. století do 18. století*. II/1. Praha, 1995. ISBN 80-7184-085-8.

PLEVA, Martin. Hmotná kultura moravské barokní šlechty ve světle pozůstalostních inventářů. In *Acta Musei Moraviae*, 85, 2000, s. 131 - 155.

POCHE, Emanuel. *Prahou krok za krokem: Uměleckohistorický průvodce městem*. 2. vydání. Praha, 1985.

POCHE, Emanuel – PREISS, Pavel. *Pražské paláce*. Praha, 1973.

RAKOVÁ, Svatava. Pobělohorské Temno v české historiografii 90. let. Pokus o sondu do proměn historického vědomí. In *Český časopis historický* 99, 2001, s. 569-588. ISSN 0862-6111.

TOGNER, Milan. *Historický nábytek*. Praha, 1993. ISBN 80-7184-085-8.

TUMA, Patry – ARTUR, Maria. *Po stopách rodu Vchynských v českém písemnictví e jeho vztazích k národnímu životu našemu: Studie. A. T. Chlumecký*. Praha, 1919.

VALENTA, Aleš. *Dějiny rodu Kinských*. České Budějovice, 2004. ISBN 80-86829-057.

VALENTA, A. Velkostatek Chlumeck nad Cidlinou od 17. století do 1740. In *Východočeský sborník historický* 11, Pardubice, 2002, s. 85 - 104. ISBN 80-86046-62-1. ISSN 1213-1733.

VÁLKA, Josef. *Česká společnost v 15. – 18. století: Společnost a kultura manýrismu. Bělohorská doba*. II. Praha, 1983.

VLČEK, Pavel (ed.). *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*. Praha, 2004.

VLČEK, Pavel a KOL. *Umělecké památky Prahy. Malá Strana*. III. Praha, 1999. ISBN 80-200-0771-7.

VLČEK, Pavel - HAVLOVÁ, Ester. *Praha 1610 - 1700: Kapitoly o architektuře raného baroka*. Praha, 1998. ISBN 80-85983-60-5.

VOREL, Petr. *Páni z Pernštejna: Vzestup a pád rodu zubří hlavy v dějinách Čech a Moravy*. Praha, 1999. ISBN 80-86182-24-X.

WURZBACH, Constantin von. *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*. 7. Wien, 1861.

ZEDLER, Johann Heinrich. *Grosses vollständiges Universallexicon aller Wissenschaften und Künste*. sv. 15 (o Kinských). [cit. 2007 – 18 - 5]. URL: < digitalizovaná verze na www.zedler-lexikon.de > .

VIII. Seznam obrazových příloh

Příloha č. 1: Leopold František Kinský (1713 – 1760). VALENTA, Aleš. *Dějiny rodu Kinských*. České Budějovice, 2004, barevné vyobrazení (mezi stranami 112 – 113).

Příloha č. 2: Portrét Františka Ferdinanda (1738 – 1806). KINSKÝ, Zdeněk, Radslav. *Rod Kinských na Chlumci: Z toho co jsem slyšel a četl*. Praha 1930, černobílé vyobrazení (mezi stranami 24 – 25).

Příloha č. 3: Palác Kinských v Nerudově ulici na Malé Straně v Praze (majorátní dům Kinských v Ostruhové ulici v 18. století). LEDVINKA, Václav – MRÁZ, Bohumír – VLNAS, Vít. *Pražské paláce: Encyklopedický ilustrovaný přehled*. Praha, 1995, s. 159.

Příloha č. 4: Palác Kinských v Nerudově ulici na Malé Straně v Praze. Foto autorka.

Příloha č. 5: Umístění paláců a domů, jež bývaly v držení Kinských v Praze. VALENTA, Aleš. *Dějiny rodu Kinských*. České Budějovice, 2004, s. 227.

Příloha č. 6: Část kopie originálu z výtahu z městských knih Menšího Města pražského, jež se týká koupě Hansturkovského domu. SOA Zámorsk, RA Kinských, inv. č. 779, kart. 40, koupě domu na Malé Straně 1676 - 1790.

Příloha č. 7: 3. – 5. bod instrukce Petra Fabriho. SOA Zámorsk, RA Kinských, inv. č. 1274, kart. 71, instrukce pro pražského domovníka.

Příloha č. 8: Část smlouvy uzavřené mezi Aloisem Arnštem z Harrachu a Františkem Ferdinandem Kinským. SOA Zámorsk, RA Kinských, inv. č. 798, kart. 41, František Ferdinand Kinský pronajímal část domu Harrachovi.

Příloha č. 9: Část smlouvy uzavřené mezi Aloisem Arnštem z Harrachu a Františkem Ferdinandem Kinským. SOA Zámorsk, RA Kinských, inv. č. 798, kart. 41, František Ferdinand Kinský pronajímal část domu Harrachovi.

Příloha č. 10: Nábytek, který se nacházel v alkovně. SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 799, kart. 41, inventář nábytku v majorátním domě 1774.

Příloha č. 11: Cínové nádoby, které se nacházelo v kuchyňském komplexu. SOA Zámorsk, RA Kinských (Chlumec), inv. č. 799, kart. 41, inventář nábytku v majorátním domě.

IX. Zusammenfassung

Die Arbeit beschäftigt sich mit dem Leben in den Prager Häusern und Palästen des böhmischen Adels in der Frühen Neuzeit. Das Hauptthema bildet der Hausbesitz der Chlumetzer Linie des Geschlechts Kinsky in Prag im achtzehnten Jahrhundert. In der Arbeit wird festgelegt, wo ihre Häuser standen, wie viele Häuser sie besaßen, inwiefern diese Häuser genutzt wurden, wie in ihnen gelebt wurde und wie sie eingerichtet und verziert wurden. Die aus den Quellen gewonnenen Informationen werden mit den Kenntnissen über das Leben der anderen Adeligen verglichen, um zu einer tieferen und vollständigeren Erkenntnis zu kommen.

Im ersten Teil lernen wir die Geschichte des Geschlechts Kinsky kennen, dessen Macht seit dem siebzehnten Jahrhundert schrittweise, aber ständig wuchs und das im achtzehnten Jahrhundert sich in zwei Linien - die fürstliche und die gräfliche - teilte, wobei wir mehr an der gräflichen Chlumetzer Linie dieses Geschlechts interessiert werden, deren Gründer Franz Ferdinand Kinsky war. Im zweiten Teil widmen wir uns zuerst den Prager Häusern, die im Besitz von Kinskys vor und in der Zeit der Schlacht auf dem Weißen Berg waren, und danach wenden wir uns ausführlicher denjenigen zu, die die Kinskys in der Zeit nach der genannten Schlacht in Prag auf Kleinseite, Hradschin, Alt- und Neustadt besaßen.

In den letzten Teilen wird versucht, die Geschichte des Majoratshauses in der Sporgasse (tschechisch Ostruhova ulice genannt) zu erforschen und zu beschreiben. In dem ersten der zwei Kapitel wird festgestellt, wie die Kinskys das Haus gewannen. Es wird beschrieben, dass Franz Albrecht Kinsky in der zweiten Hälfte des 17. Jahrhunderts zwei Häuser kaufte, die danach baulich in ein Objekt - das Majoratshaus in der Sporgasse - verbunden wurden. Nach dem Tod von Franz Albrecht Kinsky wurde zum Besitzer des Hauses sein Bruder Wenzel Norbert Oktavian. Seit dieser Zeit ist das Haus ein Bestandteil vom Fideikommiss und es wurde dann während des achtzehnten Jahrhunderts in der Chlumetzer Linie des Geschlechts Kinsky geerbt. In dem Kapitel beschäftigen wir uns weiter mit dem alltäglichen Leben im Majoratshaus. Da die Kinskys ihre Stellen und Aufgaben am Habsburger Hof in Wien hatten, stellten sie in der ersten Hälfte des achtzehnten Jahrhunderts den Hausmeister Peter Fabry an, der für das Majoratshaus auf der Kleinseite nach einer genau definierten Instruktion sorgte. Das Haus wurde von den Kinskys auch vermietet, was schon sogar bei Wenzel Norbert Oktavian nachweisbar ist, aber laufend wurden die Räumlichkeiten des Palastes vor allem seit der vierziger Jahre des achtzehnten Jahrhunderts verpachtet. Am interessantesten sind die Verpachtungen an zwei Personen. Die erste ist General Alois Ernst

Harrach, an den ein Teil vom Haus von 1775 bis 1784 für den jährlichen Mietzins in der Höhe von 250 Gulden vermietet wurde. Die zweite, nicht weniger bedeutende Person war Lorenz Spacek, der das Haus in der Sporgasse in den Jahren 1794 – 1800 für 400 Gulden jährlich mietete. Nachher wurde das Haus im Jahre 1800 von den Kinskys verkauft.

Das letzte Kapitel geht von der Analyse von drei Inventaren des Majoratshauses auf der Kleinseite aus den Jahren 1760, 1769 a 1774 aus. In diesem Kapitel erfahren wir, dass der gesamte Innenraum des genannten Hauses im achtzehnten Jahrhundert in weitere Wohn- und Repräsentationsräume gegliedert wurde, und zwar in zwei Herrenappartements und ein Damenappartement, die aus Schlafzimmern, Kammern und eigenen Wohnzimmern, und im Falle der Herrenappartements noch aus den Vorzimmern, bestanden. Im Palast gab es auch zwei Speisesaale, die zu den bedeutendsten Bestandteilen der Repräsentationsräume gehörten. Der Küchen- und Wirtschaftsbereich darf auch nicht vergessen werden. Die Inventare widmeten sich vor allem dem Küchenbereich, ziemlich ausführlich und gut wurden auch die Ställe und die an ihnen liegenden Räumlichkeiten beschrieben. Weiter befassen wir uns im Kapitel gründlich mit der Beschreibung von den einzelnen Möbelstücken und dem Geschirr, deren Aufzählung einen großen Raum in den Inventaren einnimmt. Im Falle der Kinskys trugen die Möbel und die anderen Einrichtungsgegenstände, die gemeinsam mit den Räumen vermietet wurden, die typischen Farben rot und grün. Die detaillierten Kenntnisse über die Gliederung des Palastes und seine Innenausstattung vertiefen unser Wissen über die Art des Lebens nicht nur im Kinskys Majoratshaus in der Sporgasse, sondern auch in den anderen Häusern des böhmischen Adels im achtzehnten Jahrhundert.

Příloha č. 1: Leopold František Kinský (1713 – 1760).

Příloha č. 2: Portrét Františka Ferdinanda (1738 – 1806).

Příloha č. 3: Palác Kinských v Nerudově ulici na Malé Straně v Praze (majorátní dům Kinských v Ostruhové ulici v 18. století).

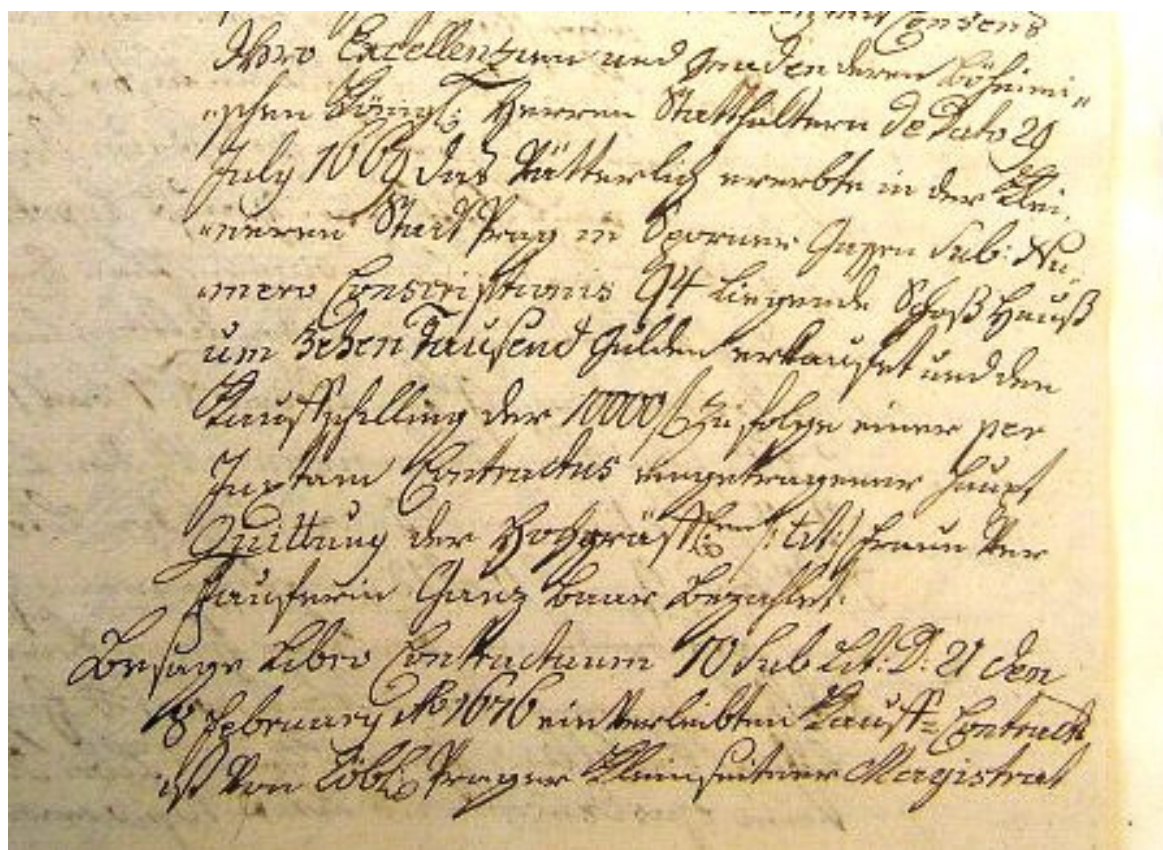
Příloha č. 4: Palác Kinských v Nerudově ulici na Malé Straně v Praze.

Příloha č. 5: Umístění paláců a domů, jež bývaly v držení Kinských v Praze.

Příloha č. 6: Část kopie originálu z výtahu z městských knih Menšího Města pražského, jež se týká koupě Hansturkovského domu.

Příloha č. 8: Část smlouvy uzavřené mezi Aloisem Arnštem z Harrachu a Františkem Ferdinandem Kinským.

Ich gelübte P. P. Herrn Graf, in dem Graf
 Ferdinand Kinsky von Saurau a. d. R. K. K. Hof-
 Rathen über den Fall zu Fall das
 Besondere andern Recht, und 9 Zinsen, Haupt
 Stellung auf 8 Pfund, auf 4 Stücken mit Pfund,
 saublerer, und Holz Lage, saublerer zu
 dieser Stellung gehörigen Meubles, so wir
 selbst im Besonderen Specifiert, und unter:
 folgendes Inventarium aufbewahrt. Mitlich an
 zu diesem, und zwar im Jahre 1775
 fünfzig gülden jährlich voranordneter Forst.

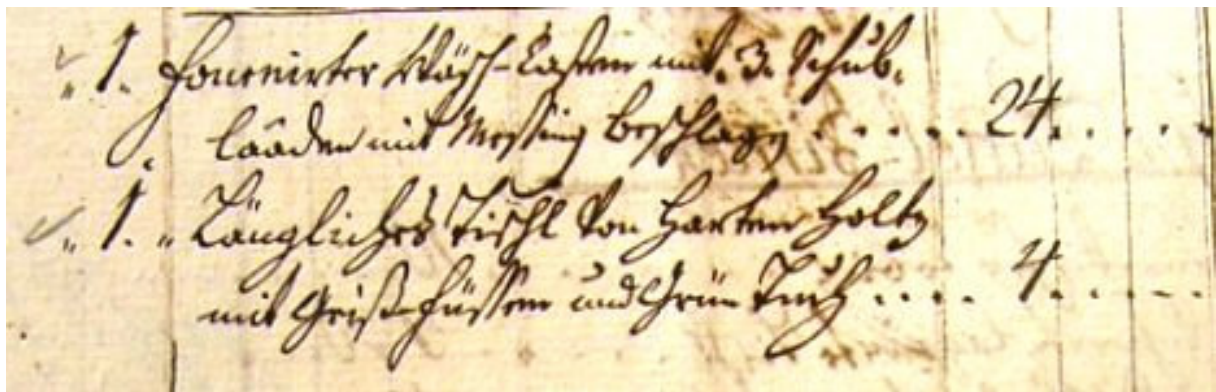
Příloha č. 9: Část smlouvy uzavřené mezi Aloisem Arnštem z Harrachu a Františkem Ferdinandem Kinským.

Da aber meine oder meine andern Thille diese Stellung
 auf zu fordern gesamt sein würde, soll der gewöhnlich
 die Besondere Fall Meubles unter dem andern
 Spiel aufbewahrt, und der Meubles der Meubles
 Haupt, Pfund, und ohne in gehörigen Stand
 unter geben werden. Zugleich auf der Stellung
 der Meubles und Meubles den 14 Pfund den
 meine ganz Kaufabre voranordneter werden.

Als die d. d. sind zwei gleich lauter Exemplare
 unter dem und andern Thille fortigend aufbewahrt,
 und gegen meine oder meine andern
 gesamt frag 24ten April 1775.

 Aloysius Graf Harrach

Příloha č. 10: Nábytek, který se nacházel v alkovně.

Příloha č. 11: Cínové nádobí, které se nacházelo v kuchyňském komplexu.

